

SHO'RTAN GAZ KIMYO MAJMUASINI ISHLAB CHIQRISH QUVVATINI KENGAYTIRISH LOYIHASI

EIBMR ASOSI

Tayyorlandi:

Environ Consult CIS

Sana:

Oktyabr 2022 yil

Loyiha raq.: 2022-147
Vazifa: Sho'rtan GKMni ishlab chiqarish quvvatini kengaytirish loyihasi bo'yicha mustaqil ekologik va ijtimoiy konsultant
Versiya: 3
Mualliflar: Polina Surikova, Sergey Goncharov, Alyona Strokina, Yelena Mokrinskaya, Nikolay Nazarevskiy, Aleksandr Rijov, Kirill Lukyanov, Mariya Petrasova

Loyiha menejeri/direktori: Ivan Senchenya

Sana: 13.10.2022

Ushbu hisobot Environ Consult CIS (2021 yil iyulidan oldin - Ramboll CIS) tomonidan barcha asoslangan tajriba, ehtiyotkorlik va tirishqoqlik bilan Environ Consult CIS va Buyurtmachi o'rtasida kelishilgan Xizmatlar va Shartlarni hisobga olgan holda tayyorlangan. Bu hisobot Buyurtmachi uchun maxfiy hisoblanadi va Environ Consult CIS ushbu hisobot yoki uning biron bir qismi ma'lum qilingan uchinchi shaxslar oldida hech qanday javobgarlikni o'z zimmasiga olmaydi, agar Environ Consult CIS tomonidan oldindan rasmiy ravishda kelishilmagan bo'lsa. Har qanday bunday tomon hisobotga o'z tavakkalchiligiga binoan tayanadi.

Environ Consult CIS Buyurtmachi va boshqalar oldidagi xizmatlarning kelishilgan doirasiga kirmaydigan har qanday masalalar bo'yicha javobgarlikni o'z zimmasiga olmaydi.

Versiyani boshqarish qaydlari				
Nashr	Tavsifi va holati	Sana	Taqrizchi to'liq ismining bosh harflari	Muallif(lar) to'liq ismlarining bosh harflari
A	Ichki ko'rib chiqish uchun EIBMR asosi loyihasi	02.08.2022	OT	SG, PS, MP, EM, AS, KL, AR, NN, OT
1	Buyurtmachiga berilgan EIBMR asosi loyihasi	03.08.2022	IS	SG, PS, MP, EM, AS, KL, AR, NN, OT
2	Buyurtmachiga berilgan EIBMR asosi loyihasi (keying versiya)	07.10.2022	IS	SG, PS, MP, EM, AS, KL, AR, NN, OT
3	Buyurtmachiga berilgan EIBMR asosi	11.10.2022	IS	SG, PS, MP, EM, AS, KL, AR, NN, OT

MUNDARIJA

Akronimlar va qisqartmalar	i
1. Kirish	1
1.1 <i>Ma'lumot</i>	Ошибка! Залка не определена.
1.2 <i>Loyihaning umumiy ta'rifi</i>	1
1.3 <i>EIBMRning maqsadi va vazifalari</i>	2
1.4 <i>EIBMRning qamrovi va integratsiyasi</i>	3
1.5 <i>O'zgarishlarni boshqarish</i>	3
2. Huquqiy va me'yoriy asos	5
3. Qurilish bosqichi uchun EIBMR	6
3.1 <i>Ekologik va ijtimoiy boshqaruv</i>	6
3.2 <i>Qurilish EIBMRning qatnashchilari</i>	6
3.3 <i>Qurilish EIBMRni amalga oshirish bo'yicha majburiyatlar</i>	7
3.3.1 <i>Ekologik va ijtimoiy boshqaruv. ShGKM</i>	7
3.3.2 <i>Ekologik va ijtimoiy boshqaruv. Bosh pudratchi</i>	8
3.4 <i>Ekologik va ijtimoiy ta'sirlar va Yumshatish choralari</i>	13
3.5 <i>Monitoring va nazorat</i>	16
3.5.1 <i>Umumiy tamoyillar</i>	16
3.5.2 <i>SXAI monitoringi</i>	16
3.5.3 <i>Ekologik va ijtimoiy samaradorlikni nazorat qilish</i>	17
3.5.4 <i>Nomuvofiqlikni aniqlash va bartaraf etish</i>	19
3.5.5 <i>Asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari</i>	19
3.6 <i>Hisobot berish</i>	24
3.6.1 <i>Ichki hisobot</i>	24
3.6.2 <i>Tashqi hisobot</i>	24
3.7 <i>Ekologik va ijtimoiy o'quv-trening</i>	25
3.7.1 <i>Ta'rif</i>	Ошибка! Залка не определена.
3.7.2 <i>ShGKM xodimlarini uchun o'quv-trening</i>	25
3.7.3 <i>Bosh pudratchi va subpudratchilar uchun o'quv-trening</i>	26
4. Ekspluatatsiya bosqichi uchun EIBMR	27
4.1 <i>Ekologik va ijtimoiy boshqaruv</i>	27
4.2 <i>Ekspluatatsiya EIBMRning qatnashchilari</i>	27
4.3 <i>Ekspluatatsiya EIBMRni amalga oshirish bo'yicha majburiyatlar</i>	28
4.3.1 <i>Ekologik va ijtimoiy boshqaruv tuzilmasi. ShGKM</i>	28
4.3.2 <i>Ekologik va ijtimoiy boshqaruv. Xizmat ko'rsatish bo'yicha pudratchilar</i>	29
4.3.3 <i>Ta'minot zanjiri boshqaruvi</i>	29
4.4 <i>Ekologik va ijtimoiy ta'sirlar va ularni yumshatish choralari</i>	30
4.5 <i>Monitoring va nazorat</i>	33
4.5.1 <i>Umumiy tamoyillar</i>	33
4.5.2 <i>SXAI monitoring</i>	33
4.5.3 <i>Ekologik va ijtimoiy samaradorlikni nazorat qilish</i>	34
4.5.4 <i>Nomuvofiqlikni aniqlash va bartaraf etish</i>	36
4.5.5 <i>Asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari</i>	36
4.6 <i>Hisobot berish</i>	42
4.6.1 <i>Ichki hisobot</i>	42
4.6.2 <i>Tashqi hisobot</i>	42
4.7 <i>Ekologik va ijtimoiy ta'lim</i>	43
4.7.1 <i>Ta'rif</i>	Ошибка! Залка не определена.
4.7.2 <i>ShGKM xodimlari uchun o'quv-trening</i>	43
4.7.3 <i>Pudratchi uchun o'quv-trening</i>	43
5. Ekspluatatsiyadan chiqarish bosqichi uchun EIBMR	45
5.1 <i>Ekologik va ijtimoiy boshqaruv</i>	45
5.2 <i>Ekspluatatsiyadan chiqarish EIBMRning qatnashchilari</i>	45
5.3 <i>Ekspluatatsiyadan chiqarish EIBMRni amalga oshirish bo'yicha majburiyatlar</i>	46

5.3.1 Ekologik va ijtimoiy boshqaruv. ShGKM	46
5.3.2 Ekologik va ijtimoiy boshqaruv. Eksploatatsiyadan chiqairsh pudratchisi	46
5.4 Ekologik va ijtimoiy ta'sirlar va ularni yumshatish choralari	47
5.5 Monitoring va nazorat	50
5.5.1 SXAI monitoringi	50
5.5.2 Ekologik va ijtimoiy samaradorlikni nazorat qilish	50
5.5.3 Nomuvofiqlikni aniqlash va bartaraf etish	52
5.5.4 Asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari	52
5.6 Hisobot berish	53
5.6.1 Ichki hisobot	53
5.6.2 Tashqi hisobot	53
5.7 Ekologik va ijtimoiy ta'lim	53
5.7.1 ShGKM xodimlari uchun o'quv-trening	53
5.7.2 Eksploatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchi va subpudratchilar uchun o'quv-trening	54

JADVALLAR

Jadval 3.1: Loyihaning qurilish bosqichidagi asosiy ekologik jihatlari	13
Jadval 3.2: Loyihaning qurilish bosqichidagi asosiy ijtimoiy jihatlari	14
Jadval 3.3: Tavsiya etilgan ichki audit va tekshiruvlar	17
Jadval 4.1: Loyihaning eksploatatsiya bosqichidagi asosiy ekologik jihatlari	30
Jadval 4.2: Loyihaning eksploatatsiya bosqichidagi asosiy ijtimoiy jihatlari	31
Jadval 4.3: Ichki va tashqi auditlar va tekshiruvlar	34
Jadval 5.1: Loyihaning eksploatatsiyadan chiqarish bosqichidagi asosiy ekologik jihatlari	47
Jadval 5.2: Loyihaning eksploatatsiyadan chiqarish bosqichidagi asosiy ijtimoiy jihatlari	48
Jadval 5.3: Ichki va tashqi auditlar va tekshiruvlar	50

RASMLAR

Rasm 1.1: Loyiha joylashuvi	2
Rasm 3.1: Qurilish EIBMRni amalga oshirish jarayoni	12

AKRONIMLAR VA QISQARTMALAR

TDJ	Ta'sir doirasidagi jamoalar
QBR	Qurilishni boshqarish rejasi
BID	Bosh ijrochi direktor
EChBR	Ekspluatatsiyadan chiqarishni boshqarish rejasi
E&I	Ekologik va ijtimoiy
YeTTB	Yevropa Tiklanish va Tarraqqiyot Banki
ETB	Ekologik ta'sirni baholash
EBT	Ekologik boshqaruv tizimi
EISX	Ekologik, ijtimoiy, salomatlik va xavfsizlik
EITB	Ekologik va ijtimoiy ta'sirni baholash
EIBMR	Ekologik va ijtimoiy boshqaruv va monitoring rejasi
IG	Issiqxona gazlari
YaXSA	Yaxshi xalqaro sanoat amaliyoti
GTL	"Gas to liquids" ("gazdan suyuqlikka") texnologiyasi
SXA	Salomatlik, xavfsizlik va atrof-muhit
SXAI	Salomatlik va xavfsizlik, atrof-muhit va ijtimoiy soha
EIMBMM	Ekologik va ijtimoiy masalalar bo'yicha mustaqil maslahatchi
XMK	Xalqaro moliya korporatsiyasi
XMI	Xalqaro moliya institutlari
IBT	Integratsiyalashgan boshqaruv tizimi
AJ	Aksiyadorlik jamiyat
KPIlar	Asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari
MMQSX	Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi
OBR	Operatsion boshqaruv rejasi
MTJQR	Manfaatdor tomonlarni jalb qilish rejasi
ShGKM	Sho'rtan gaz kimyo majmuasi
ShGKMICHQK	Sho'rtan gaz kimyo majmuasi ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish loyihasi
UNG	"O'zbekneftgaz" aksiyadorlik jamiyati
UOB	Uchuvchi organik birikmalar

1. KIRISH

1.1 Ma'lumot

“Sho’rtan gaz kimyo majmuasi” mas’uliyati cheklangan jamiyati (Kompaniya) 100 foiz ulushi “O‘zbekneftgaz” aksiyadorlik jamiyati (UNG) ga tegishli, O‘zbekistonda mavjud gaz-kimyo majmuasini boshqaradi va mavjud majmuani ishlab chiqarish quvvatini kengaytirishni rejalashtirmoqda. Ishlab chiqarishni kengaytirish bilan bog‘liq investitsiyalarni moliyalashtirish xalqaro kreditorlar tomonidan amalga oshiriladi.

Kompaniya ENTER Engineering PTE Ltd.ni Sho’rtan gaz kimyo majmuasi ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish (ShGKMICHQK) bo‘yicha Loyihalashtirish, Asbob-uskuna va jixozlarni yetkazish va Qurilish pudratchisi (Bosh pudratchi) sifatida tayinlagan.

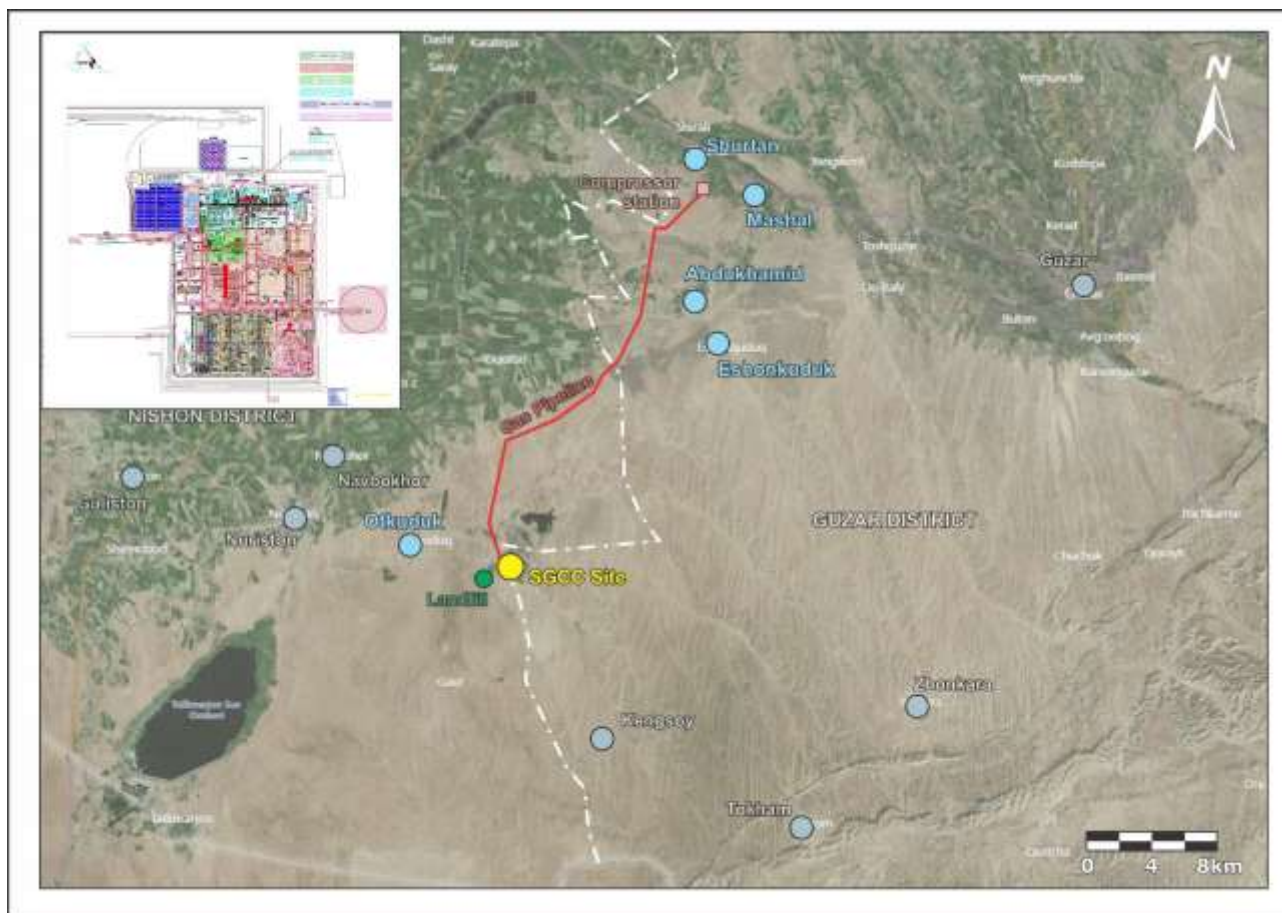
Environ Consult CIS Kompaniya tomonidan kompaniyaning Ekologik va ijtimoiy masalalar bo‘yicha mustaqil maslahatchisi (maslahatchi yoki EIMBMM) rolini bajarish uchun tayinlangan. Maslahatchining ish doirasiga 2018 yilda ShGKM ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish loyihasi (ShGKMICHQK) uchun yakunlangan Ekologik va ijtimoiy ta’sirni baholashni (EITB) o‘rganish va keng qamrovli Atrof-muhit va ijtimoiy boshqaruv rejasini ya’nu ushbu (EIBMR) hujjatni yangilash, shu jumladan, mavjud loyiha hujjatlaridagi bo‘shliqlarni tahlili qilish ham kiradi.

1.2 Loyihaning umumiy ta’rifi

ShGKM bu O‘zbekistonning Qashqadaryo viloyati G‘uzor tumanida joylashgan mavjud majmua hisoblanadi. ShGKM 2001 yildan beri faoliyat ko‘rsatmoqda. ShGKM Sho’rtan gaz konidagi tabiiy gazdan etan ajratish va etilen ishlab chiqarish uchun foydalanadi. Etilen asosiy mahsulot sifatida chiziqli past zichlikli polietilenga aylantiriladi. Mavjud majmuaning faoliyat muddati 20 yildan oshgan.

ShGKM umumiy polietilen (PE) ishlab chiqarishni ko‘paytirish va qo‘shimcha polipropilen (PP) ishlab chiqarishni joriy etish uchun ShGKM ishlab chiqarish quvvatlari kengaytiriladi. Bunga yaqin atrofdagi sintetik suyuq yoqilg‘ilar ishlab chiqaruvchi (GTL) zavodidan nafta xom-ashyosidan foydalanish va tabiiy gaz tarkibidagi etan miqdorini taxminan 60% ga oshirish orqali erishiladi. Etilen/Propilen zavodi qo‘shimcha ravishda vodorodga to‘yintirilgan distillyat (Hyrogenated Py-Gas) ishlab chiqaradi. Ushbu yangi qurilmalar mavjud ShGKMning g‘arbiy burchagida hamda korxonaning mavjud chegarasidan g‘arb va janub tomonidagi qo‘shimcha yer maydonlarida joylashadi.

ShGKMICHQKni tashqi gaz ta’minoti doirasida, G‘uzor tumanidagi Sho’rtan bosh inshootlarining (UNG neft va gaz qazib olish boshqarmasi tomonidan boshqariladi) siquv kompressor stansiyasi modernizatsiya qilinadi. Modifikatsiyadan keyin siquv kompressor stansiyasi, loyihaga quruq tabiiy gazni 30 km uzunlikdagi yangi tabiiy gaz quvuri orqali yetkazib beradi. Yangi gaz quvuri Qashqadaryo viloyatining Nishon va G‘uzor tumanlarini shimoli-g‘arbiy qismidan kesib o‘tib ShGKM va Bosh inshootlarni bog‘laydi. Tabiiy gazni siquv kompressor stansiyasi va yangi gaz quvuri o‘zaro bog‘langan inshootlar hisoblanadi. Shuningdek, ShGKMICHQK loyihasi doirasida, ShGKMning janubi-g‘arbiy qismida va GTL zavodi yaqinida sanoat va maishiy chiqindilar uchun yangi poligon quradi. Poligon Nishon tumanida joylashadi (1.1-rasm).

Rasm 1.1: Loyiha joylashuvi

ShGKMning bosh rejasi A ilovada ma'lumot uchun berilgan

Ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish loyiha ishlari ShGKM mavjud maydonining bevosita g'arbida joylashgan hududda, hamda ShGKMning mavjud chegarasidan janubiy va g'arbiy qismidagi tutash hududlarda joylashtiriladi.

1.3 EIBMR maqsadi va vazifalari

Ushbu hujjat bundan buyon "Loyiha" deb ataladigan ShGKM ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish ishlari uchun EIBMR yaratish asosini tavsiflaydi. Ushbu EIBMR, EITB (2018) da aniqlangan ta'sirlarni bartaraf etishga qaratilgan bo'lib, 2-bobda ta'riflangan milliy qonunchilik va amaldagi xalqaro talablarga javob berish uchun, Inson Huquqlariga Ta'sirni Baholash va Iqlim O'zgarishi Xavfini Baholashda EITB tadqiqotini to'ldiruvchi hisoblanadi. EIBMR keng qamrovli hujjat bo'lib, qurilish, ekspluatatsiya va ekspluatatsiyadan chiqarish davrlarida ushbu muammolarni hal qilish uchun rejalar va ularning ko'lamini belgilab beradi.

EIBMR uchta asosiy maqsadga ega:

- Loyihaning aniqlangan ekologik va ijtimoiy (E&I) risklari va ta'sirini boshqarish va loyiha komponentlarini va tegishli inshootlarni qurish, ekspluatatsiya qilish va ekspluatatsiyadan chiqarish bilan bog'liq E&I risklar va ularning ta'sirini aniqlash, nazorat qilish, boshqarish va kamaytirishga izchil yondashuvni ta'minlash,
- Loyihani to'liq amalga oshirish davomida ko'p tomonlama talablarga muvofiqligini va ShGKMICHQK majburiyatlarining bajarilishini ta'minlash,
- Ham Kompaniya, ham Bosh pudratchi va barcha subpudratchilar tomonidan tartiblarni ishlab chiqish va boshqa rejalar va tartibarni amalga oshirish sohasini belgilashda, ekologik va ijtimoiy boshqaruvning samarali mexanizmini yaratish.

EIBMR quyidagi maqsadlarga ega:

- Samarli E&I boshqaruv uchun asosiy talablar va yuqori darajadagi chora-tadbirlarni aniq belgilab olish va ularni amalga oshirish mexanizmini yaratish;
- Yumshatish chora-tadbirlarini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan resurslarni aniqlaydigan asosni ta'minlash,
- Yumshatish chora-tadbirlarini amalga oshirishda samaradorlikni baholash uchun audit, monitoring va hisobot berishga yondashuvlarni aniqlash.

1.4 EIBMR doirasi va integratsiyasi

EIBMR Kompaniyaning Integratsiyalashgan Boshqaruv Tizimlarining (IBT) bir qismidir va IBT siyosati talablarini hisobga olgan holda ishlab chiqilgan.

EIBMR Loyihaning qurilish, ekspluatatsiya va ekspluatatsiyadan chiqarish bosqichlarida hamda, Loyihada ishlaydigan barcha xodimlarning vazifalari va majburiyatlariga muvofiq qo'llaniladi. EIBMRni amalga oshirish majburiyatlari Kompaniya va Bosh pudratchi, shu jumladan barcha subpudratchilar o'rtasida taqsimlanadi. Kompaniya va Bosh pudratchi ushbu hujjatdagi minimal talablarni bajargan holda (3.3-bo'limda ta'rif qilinganidek) o'zlarining mustaqil yumshatish va monitoring siyosati va rejalarini ishlab chiqishi kerak.

Loyihaga taalluqli ekologik, ijtimoiy, salomatlik va xavfsizlik (EISX) talablari uning 2-bobida keltirilgan.

EIBMR samarali risklarni boshqarishni ta'minlash va Loyihaning butun davomiyligida salbiy ta'sirlarni minimallashtirish uchun zarur bo'lgan yondashuvlar va mexanizmlarni belgilaydi.

Ushbu EIBMR o'zida Kompaniya va Bosh pudratchining (shu jumladan, barcha loyiha subpudratchilari) o'ziga xos faoliyatiga oid boshqa boshqaruv rejaları va tartiblarini ishlab chiqish uchun asoslarni ifodalaydi. Qo'shimcha siyosatlar, rejalar va tartiblarni (yoki mavjudlarini yangilashni) ishlab chiqish va tayyorlashni talab qiladigan mavzular har bir bosqich uchun 3, 4 va 5-boblarda keltirilgan.

Loyihaning har bir bosqichi uchun EIBMR quyidagilarni o'zichiga oladi:

- Ekologik va ijtimoiy boshqaruv tizimi bosqichining tavsifi, shu jumladan tashkiliy imkoniyatlar va boshqaruv tuzilmasini;
- EIBMRning korporativ rejalar va tartiblar tizimidagi roli (o'rni) va IBTga kiritilgan sektorga oid boshqaruv rejaları va boshqa ba'zi rejalar va tartiblarning qisqacha tavsifini;
- Amalga oshirish majburiyatlarini,
- EIBMR monitoringi va nazorati jarayonlari va samaradorlik ko'rsatkichlarini,
- EIBMR hisoboti talablarini,
- EIBMR va kichik rejalarini amalga oshirish uchun E&I xabardorlikni va E&I salohiyatini oshirishga xizmat qiladigan Kompaniya va pudratchilar (Bosh Pudratchi, xizmat ko'rsatish va ekspluatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchilar) uchun o'qitish talablarini.

1.5 O'zgarishlarni boshqarish

EIBMR ishchi hujjat bo'lib, bir necha hollarda tuzatish va qayta ko'rib chiqishga to'g'ri keladi. Hujjatning har qanday qoidalarini yoki qismlarini almashtirish, o'zgartirish, chiqarib tashlash yoki yangi qoidalarni qo'shish zarur bo'lgan hollarda o'zgartirishlar kiritiladi. Loyihaning holati yoki texnik-loyihaviy echimlaridagi o'zgarishlar, yangi tartiblar/harakatlarni qabul qilish zarurati (ichki audit/tekshiruvlar natijasida), shuningdek qonunlar va qoidalardagi o'zgarishlar EIBMR va o'ziga xos faoliyatga oid qurilishni boshqarish rejalarini (QBR), operatsion boshqaruv rejalarini (OBR) yoki ekspluatatsiyadan chiqarishni boshqarish rejalarini (EChBR) qayta ko'rib chiqishga olib kelishi mumkin.

Qurilish va ekspluatatsiyadan chiqarish bosqichlarida EIBMR va tegishli boshqaruvning kichik rejalarida (QBR, EChBR) moslashuvchan boshqaruvni ta'minlash uchun quyidagi chora-tadbirlar qo'llaniladi:

- EIBMR/QBR/EChBRni Loyiha holatiga muvofiq ravishda bajarilishini tahlil qilish va yangilash. Loyihadagi har qanday o'zgarishlar to'g'risidagi asosiy ma'lumotlar muntazam ravishda ko'rib chiqiladi va Kompaniyaning EISX bo'yicha mas'ul shaxslari loyihaga bo'ladigan haqiqiy ta'sirini monitoring qilish uchun qurilish/ekspluatatsiyadan chiqariladigan maydonlariga muntazam tashrif buyurishadi;

- Qurilish jarayonida yangi ob'yektlarning kiritilishi yoki loyiha hududida joylashgan mavjud obyektlardagi o'zgarishlar doimiy ravishda monitoring qilinadi va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan umumiy ta'sirlar to'g'risida ushbu inshootlarning egalarini o'z vaqtida xabardor qilinadi;
- Monitoring va boshqa tadqiqotlar va tezkor nazorat natijalari ham EIBMR/QBR/EChCBRga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritishni talab qilishi mumkin;
- Manfaatdor tomonlar va kreditorlar bilan doimiy hamkorlikda EIBMR/QBR/EChCBR samaradorligini muntazam baholash. Salbiy ta'sirni ishonchli yumshatishni ta'minlash maqsadida EIBMR/QBR/EChCBR tegishli ravishda yangilanadi/o'zgartiriladi.

EIBMR va kichik rejalarga, va/ yoki sog'liq va xavfsizlikka, tabiiy va ijtimoiy muhitga ta'sir qiladigan, mehnat va ishlab chiqarish jarayonlarini tavsiflovchi boshqa hujjatlarga o'zgartirishlar kiritish zarurati tug'ilgandagi Kompaniya xodimlarining o'zaro hamkorligining batafsil tartibi Kompaniyaning IBT va Bosh Pudratchining ekologik boshqaruv tizimi (EBT) va Mehnatni muhofazasi va sanoat xavfsizligini (MMSX) boshqarish tizimlarini doirasidagi O'zgarishlarni Boshqarish Tartibi bilan tartibga solinadi.

Ekspluatatsiya davri EIBMRi va kichik rejalardagi har qanday o'zgarishlar Kompaniya tomonidan IBT jarayonlari orqali boshqariladi.

2. HUQUQIY VA ME'YORIY ASOS

EIBMR barcha milliy qonunlarga hamda, ilg'or xalqaro sanoat amaliyotiga (IXSA) mos holda ishlab chiqilgan. Keng qo'llaniladigan qonun ilovalari va standartlari:

- O'zbekiston Respublikasi qonunlari va me'yoriy-huquqiy hujjatlar,
- Xalqaro moliya institutlarining (XMI) standartlari va ko'rsatmalari bundan buyon "qo'llaniladigan xalqaro talablar" deb ataladi:
  - Ekvator tamoyillari (EP) IV, 2020,
  - Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotining (IHTT) rasman qo'llab-quvvatlanadigan eksport kreditlari hamda ekologik va ijtimoiy muammolarni aniqlash bo'yicha umumiy yondashuvlari, 2016-yil,
  - Xalqaro Moliya Korporatsiyasi (XMK)ning Ekologik va ijtimoiy barqarorlik bo'yicha ishlash standartlari, 2012,
  - Jahon banki/XMK ning ESX bo'yicha ko'rsatmalari, shu jumladan ESX bo'yicha umumiy ko'rsatmalari va tegishli sanoat sektori yo'riqnomalari,
  - ESX IXSA,
- Ekologik ta'sirni baholash (ETB), O'ZLITINEFTGAZ, 2022,
- "Environ Consult CIS" tomonidan bajarilgan Inson Huquqlariga Ta'sirini Baholash, 2022,
- "Environ Consult CIS" tomonidan bajarilgan Iqlim o'Zgarishi Xavfini Baholash, 2022,
- WorleyParsons Europe Limited va WorleyParsons Uzbekistan Engineering tomonidan Ekologik va ijtimoiy ta'sirni baholash, 2018, Manfaatdor tomonlarni jalb qilish rejasi (MTJQR), 2018,
- Loyiha hujjatlari, shu jumladan aloqador inshootlar hujjatlari,
- Kompaniyaning ichki qoidalari va tartiblari.

Ushbu hujjatlarning talablari EIBMRda, shuningdek, boshqa IBT rejalari va hujjatlarini ishlab chiqish jarayonida hisobga olingan. Ushbu talablarga rioya qilish Kompaniya uchun majburiy hisoblanadi, shuningdek, Loyihani amalga oshirishda ishtirok etuvchi va ekologik va ijtimoiy jihatlarga ega bo'lgan ishlar va xizmatlar ko'rsatuvchi barcha (pudratchi/yetkazib beruvchi) tashkilotlarga taalluqlidir. Bundan tashqari, talablar pudratchi-xizmat ko'rsatuvchilarni jalb qilish jarayoniga ham tegishli.

Amaldagi qonunchilik va boshqa talablarning batafsil ro'yxati va ularning qisqacha tavsifi Loyiha standartlari hujjatida keltirilgan.

3. QURILISH BOSQICHI UCHUN EIBMR

3.1 Ekologik va ijtimoiy boshqaruv

ShGKMning har qanday qurilish faoliyati bilan bog'liq va mavjud IBT doirasida ishlab chiqilgan boshqaruv tizimi yoki maxsus siyosat yoki tartiblar Kompaniyada mavjud emas. Qurilish bosqichi uchun boshqaruv tizimi Bosh pudratchi tomonidan ishlab chiqiladi.

Bosh pudratchisi eng kamida quyidagi umumiy standartlarni o'z ichiga olgan yuqori darajada ishlab chiqilgan Loyihani boshqarish tizimiga muvofiq ekologik, ijtimoiy va kasbiy ta'sirlar, xavf va xatarlarni boshqaradi:

- SGCCUP-CON-969-sonli shartnomaning 2.4-ilovasi 2-jadvali ShGKMning Loyiha ishlari, xatarlarni nazorat qilish, monitoring va hisobot berishga qo'yilgan Ekologiyani asrash, sog'liqni saqlash va xavfsizlik talablarini belgilaydi.
- Atrof-muhitni boshqarish va monitoring rejasi (Bosh pudratchining protsedurasi) №SGCCUP-EE-0000-EN-PLN-0001 (2022) qurilish bosqichidagi faoliyat natijasida yuzaga keladigan jismoniy, biologik va ijtimoiy muhitni himoya qilish uchun ishlab chiqilgan bo'lib, Bosh pudratchiga loyihaning barcha ehtimoliy ta'sirlarini boshqarish va qurilish bosqichida tegishli va maqbul yumshatish choralarini qo'llash uchun zarur variantlarni taqdim etadi.
- Qurilishni tashkil etish loyihasi mahalliy qonunchilikda nazarda tutilgan ekologik, sog'liqni saqlash va xavfsizlik talablarini o'z ichiga olgan bo'lib, Loyihaning qurilish bosqichida qurilish ishlarida qo'llaniladi.

Loyihaning barcha ekologik, ijtimoiy, sog'liq va xavfsizlikka ta'siri va xatarlari Kompaniya tomonidan ShGKM IBTning bir qismi sifatida boshqariladi va monitoring qilinadi.

3.2 Qurilish EIBMRning qatnashchilari

Loyihani amalga oshirish va qurilish jarayonida uning ekologik va ijtimoiy jihatlarini boshqarishda ishtirok etadigan asosiy tomonlar quyidagilardir:

- Loyiha operatori – "Sho'rtan gaz kimyo majmuasi" mas'uliyati cheklangan jamiyati,
- Bosh pudratchi - Enter Engineering Pte. Ltd.,
- Subpudratchilar,
- Yetkazib beruvchilar,
- Loyihani amalga oshirish bo'yicha maslahatchilar.

Loyihani boshqarish va Qurilish EIBMRni amalga oshirish bo'yicha umumiy majburiyatlar ShGKM zimmasiga yuklanadi, va quyidagilarni ta'minlaydi:

- Manfaatdor tomonlar va ularning harakatlarini muvofiqlashtirish:
  - EIBMR/QBR va boshqa tegishli rejalar va tartiblarning talablarini ShGKM tarkibiy bo'linmalari, Bosh pudratchi va subpudratchilar o'rtasida tarqatish,
  - Loyiha majmualarida barcha pudratchilar tomonidan ekologik va ijtimoiy boshqaruv rejalar va boshqa tegishli talablarni ishlab chiqish va amalga oshirishni nazorat qilish,
- Qurilish EIBMR va boshqa tegishli rejalar va tartiblar talablariga muvofiqligini tegishli monitoringi:
  - Doimiy monitoring,
  - Audit va tekshirishlarning boshqa turlari;
  - Tuzatish harakatlari monitoringi.
- Tuzilmaviy bo'linmalar, pudratchilar, manfaatdor tomonlar va boshqa manfaatdor tomonlarni Qurilish EIBMRning maqsadi va doirasi va boshqa tegishli rejalar va tartiblar to'g'risida xabardor qilinishini ta'minlash:
  - Hujjatlarning mazmuni bilan tanishish,

- ShGKM xodimlari va Bosh pudratchi va subpudratchilarning rahbar xodimlari uchun EIBMR va boshqa tegishli rejalar va tartiblarni amalga oshirish bo'yicha ekologik, favqulodda vaziyatlarga tayyorlash va MMQSX bo'yicha treninglar o'tkazish,
- EIBMR va tegishli rejalar va tartiblarni qabul qilish, yangilash va amalga oshirish bilan bog'liq masalalar bo'yicha kreditorlar va ularning vakillari bilan o'zaro hamkorlik qilish.

Kompaniyaning Ekologik va ijtimoiy masalalar bo'yicha kreditorlar jamg'armasi bilan o'zaro hamkorlik qilishiga kreditorlarning Ekologik va ijtimoiy masalalar bo'yicha mustaqil maslahatchisi (kreditorlarning EIMBMM) yordam beradi. Kreditorlarning EIMBMMsi Loyiha qurilish va foydalanish bosqichlarida EIBMRni va boshqa tegishli rejalar va tartiblarni amalga oshirilishini monitoring qilish maqsadida muntazam ravishda Loyiha inshootlariga tashrif buyuradi. Monitoring inshootiga tashrif buyurish chastotasi tegishli talablarni hisobga olgan holda Kreditorlarning EIMBMM tomonidan belgilanadi va qurilish bosqichida bunday tekshiruvlar odatda yiliga ikki marta amalga oshiriladi. ShGKM va Bosh pudratchi belgilangan chora-tadbirlarni amalga oshirilganligini va ularni talablarga muvofiqligini barcha zarur hujjatlar va yozuvlarni taqdim etishi shart.

Qurilish EIBMR, QBR va boshqa tegishli rejalar va tartiblarning barcha talablari ShGKM Bosh ijrochi direktorining (BID) buyrug'i bilan tasdiqlanadi va Kompaniya va Bosh Pudratchining jalb qilingan tarkibiy bo'linmalariga yetkazilishi kerak, bu esa o'z navbatida, ushbu talablarni qabul qilishi va ularni subpudratchilarga yetkazishi kerak. Xodimlarning etarli darajada malakasini ta'minlash uchun tegishli brifinglar va treninglar o'tkazilishi kerak.

Kerakli tashkiliy tuzilmalar va mas'ul tomonlarning tashkilotlarida xodimlarga bo'lgan talablar, shu jumladan tayinlangan majburiyatlar va tegishli malakalar 3.3-bo'limda muhokama qilinadi.

3.3 Qurilish EIBMRni amalga oshirish bo'yicha majburiyatlar

3.3.1 Ekologik va ijtimoiy boshqaruv. ShGKM

ShGKMdagi ekologik va ijtimoiy boshqaruv tizimi xalqaro standartlar, jumladan ISO 14001 (Ekologik boshqaruv tizimlari - Foydalanish bo'yicha ko'rsatmalar bilan talablar) va ISO 45001 (Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligini boshqarish tizimlari - Yo'riqnomaga qo'yiladigan talablar) talablariga muvofiq ishlab chiqilgan va sertifikatlangan.

Atrof-muhitni muhofaza qilish hamda mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi (SXA) bo'yicha choralar quyidagi bo'limlardan tashkil topgan Sanoat xavfsizligi, Mehnatni muhofaza qilish va xavfsizlik texnikasi va Atrof-muhitni muhofaza qilish boshqarmasi mas'uliyati ostidadir:

- Sanoat xavfsizligi bo'limi - 15 muhandis-texnik xodim,
- Mehnatni muhofaza qilish va xavfsizlik texnikasi bo'limi - 12 nafar muhandis-texnik xodim,
- Atrof-muhitni muhofaza qilish bo'limi - 90 muhandislik va laboratoriya xodimlari.

Ushbu bo'limlar Qurilish EIBMR va boshqa QBRga kiritilgan ta'sirlarni kamaytirish choralarning tegishli tarzda bajarilishini monitoring qilish va nazorat qilish uchun tegishli sondagi malakali xodimlarni tayinlaydi va barcha kamchiliklar haqida Loyiha menejeri va Kompaniyaning SXA menejeriga hisobot beradi.

Ijtimoiy masalalar, kadrlar (HR) bo'limi (kadrlar va mehnat bilan bog'liq masalalarni hal qilish uchun 18,5 xodim) va shikoyatlarni boshqarish va nazorat qilish bo'limi (jamoalar va ishchilarning shikoyatlarini boshqarish uchun 8 ta xodim) tomonidan tartibga solinadi va Bosh direktor va Bosh direktorning iqtisod, moliya va ijtimoiy rivojlanish masalalari bo'yicha o'rinbosariga hisobot beradi.

Korporativ aloqalar va ijtimoiy rivojlanish bo'limi Kompaniyada ma'lumotlarning oshkor etilishi uchun javobgardir. Xaridlar va ta'minotlar Xaridlar va ta'minot bo'limi orqali boshqariladi. Ushbu bo'linmalar Bosh direktorning iqtisodiyot, moliya va ijtimoiy rivojlanish bo'yicha o'rinbosariga ham hisobot beradi.

Qurilish bosqichida Kompaniya tomonidan loyiha obyektlaridagi mehnat sharoitlarini hamda turar-joy binolaridagi sharoitlarini, shuningdek, Bosh pudratchi (va barcha subpudratchilar) tomonidan milliy mehnat qonunchiligi va amaldagi xalqaro talablarga rioya etilishini monitoring va audit qilish uchun mas'ul bo'lgan to'liq stavkada Mehnat Inspektori tayinlanadi. Bundan tashqari, Mehnat Inspektori Bosh pudratchi va barcha subpudratchilarning asosiy ishchilarining mehnat huquqlari, shu jumladan bolalar mehnati, majburiy mehnat, Mehnatni muhofaza qilish va xavfsizlik texnikasi, ta'qiblar, zo'ravonlik va qo'rqitish bilan bog'liq bo'lgan huquqlari bo'yicha muntazam tekshiruvlar o'tkazadi.

Kompaniya Loyiha bo'yicha JAM (Jamoatchilik bilan aloqalar mutaxassisi)ni tayinlaydi va qurilish davrida TDJ va boshqa manfaatdor tomonlar, bilan tashqi aloqalarni rejalashtirish va shuningdek jamoatchilik shikoyatlarini boshqarish bo'yicha majburiyatlarini belgilaydi. Loyiha JAMi bilan bog'lanish ma'lumotlari mahallalar va boshqa manfaatdor tomonlar orqali TDJga Loyiha MTJQR va Kompaniya veb-sayti orqali e'lon qilinadi. Loyiha JAMi qurilish jarayonida MTJQRning borishi va jamiyatning shikoyatlari haqida Kompaniya va Kreditorlarga hisobot berish uchun javobgar bo'ladi.

EISX xodimlarining roli, mas'uliyati va vakolatlari xodimlarning lavozim yo'riqnomalarida, tarkibiy bo'linmalarning nizomlarida, tartib-qoidalarida va Kompaniyada qabul qilingan boshqa korporativ hujjatlarda belgilanadi.

Qurilish EIBMR bilan birga keladigan rejalar va tartiblarni, shuningdek, boshqa IBT hujjatlarini amalga oshirish uchun majburiyatlar tegishli rejalar, tartiblar va korporativ hujjatlarda belgilanadi.

3.3.2 Ekologik va ijtimoiy boshqaruv. Bosh pudratchi

ShGKM qo'llaniladigan SXA talablarini ishlab chiqish va ushbu talablarga rioya etilishini ta'minlashda Bosh pudratchi bilan faol hamkorlik qiladi. Mehnat va ishlash sharoitlari sohasida, atrof-muhitni muhofaza qilish, mehnatni muhofaza qilish va ekologik xavfsizlik, ekologik standartlarga rioya qilish, shu jumladan hujjatlarga, ruxsatnomalar olishga, ishlarni tashkil etish va bajarishga, o'qitishga, tekshirishni tashkil qilishga, hisobot berishga va boshqa jihatlarga qo'yiladigan talablar, SGCCUP-CON-969-sonli EPC shartnomasining 2-jadvali [Ish doirasi] 2.4-ilovasi [Salomatlik, xavfsizlik va atrof-muhit] ilovasida keltirilgan.

Loyiha qurilishi davridagi SXA rejasi (SGCCUP-EE-0000-HS-PLN-0001) SXA bo'yicha barcha tadbirlarni, tekshiruvlarni va qurilish maydonchasida Loyihaning SXA boshqaruv tizimini talablarini ilgari surish, ishlab chiqish va amalga oshirish talablarini keng ko'lamda belgilaydigan hujjatdir. Ushbu SXA rejasining maqsadi shuki Loyiha obektlaridaamalga oshiriladigan barcha ishlar, ishchilar salomatligi va qurilmalarning xavfsizligiga ta'sir qiladigan (yoki ta'sir qila oladigan), shuningdek, atrof-muhitga ta'sir qiladigan yoki ehtimoliy ta'sir ko'rsatadigan barcha tadbirlar, Kompaniya siyosatiga, O'zbekiston Respublikasining va Kompaniyaning SXA bo'yicha qonun hujjatlari talablariga va amaldagi xalqaro standartlarga muvofiq ravishda amalga oshirilishini ta'minlashdan iborat.

EPC shartnomasining yuqorida tilga olingan ilovasida va Qurilishi SXA rejasiga qamrab olinmagan tegishli jihatlar alohida qurilishni boshqarish rejalarini orqali boshqariladi. Hozirgi vaqtda quyidagi qurilishni boshqarish rejalarini, tartiblari va siyosatlari mavjud:

- Sanoat, ijtimoiy va mehnat xavfsizligi:
  - Ishga ruxsat berish tartibi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0001,
  - Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish rejasi SGCCUP-EE-0000-HS-PLN-0002,
  - Tunda ishlash tartibi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0002,
  - Salomatlik uchun xavfli materiallarni nazorat qilish tartibi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0003,
  - Yuk ko'tarish operatsiyalari va materiallarga ishlov berish tartibi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0007,
  - Yong'inni oldini olish va himoya qilish tartibi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0008,
  - Mehnat xavfsizligi tahlili SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0009,
  - SXA trening va xabardorlik rejasi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0010,
  - Shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish tartibi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0011,
  - Balandlikda ishlash tartibi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0013,
  - Vaqtinchalik to'siqlar va o'rab olish tartibi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0015,
  - Xavfsizlik vazifalarini tahlil qilish va xavfini kamaytirish bo'yicha suhbat SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0016,
  - Olovli ishlarni amalga oshirish tartibi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0017,
  - Gaz ballonidan foydalanish va saqlash tartibi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0018,
  - SXA auditi va tekshiruv tartibi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0019,
  - Hodisalarni tekshirish va hisobot berish tartibi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0020,
  - Havozalarning xavfsizligi tartibi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0021,
  - Harakat xavfsizligini boshqarish rejasi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0023,
  - Vazifa xatarini baholash tartibi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0024,
  - O'chirib qo'shishlarni cheklash/ta'qoqlash tartibi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0025,
  - Yopiq bo'shliqlarga kirish tartibi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0026,

- Atrof-muhitni muhofaza qilish:
  - Ekologik boshqaruv va monitoring rejasi SGCCUP-EE-0000-EN-PLN-0001,
  - Atmosfera tashlamasi va changni nazorat qilish rejasi SGCCUP-EE-0000-HS-PLN-0004,
  - Chiqindilarni boshqarish rejasi SGCCUP-EE-0000-HS-PLN-0005,
- Qurilish lagerlari:
  - Qurilish lageridagi pudratchi ishchilar uchun Salomatlik, xavfsizlik va ekologik qoidalari (Enter Engineering, 2018),
  - Lagerning sanitariya va gigiena rejasi SGCCUP-EE-0000-HS-PLN-0006-EN-0,
- Qurilish ishchi kuchi:
  - Odob-axloq qoidalari,
  - Yangi ishchilar uchun yo'riqnoma.

Bosh pudratchi tomonidan kamida 5 yillik jamoatchilik shikoyatlarini boshqarish va qurilish vaqtida TDJ bilan aloqada bo'lish tajribasiga ega bo'lgan Jamoatchilik bilan aloqalar bo'yicha mutaxassis (JAM) tayinlaydi va JAMga har oyda jamoat shikoyatlari va ularni hal qilish yuzasidan ShGKMga hisobot berish majburiyatlarini yuklaydi. Bosh pudratchi JAMi bilan bog'lanish ma'lumotlarini tegishli mahallalar orqali qurilish maydonchasiga yaqin bo'lgan TDJga ma'lum qiladi.

Bosh pudratchi va barcha subpudratchilar Loyiha ishchilarining shikoyatlarini boshqaradigan va Kompaniya va Loyihaning mehnat bo'yicha Inspektoriga (oylik) hisobot beradigan ishchilarning shikoyatlari bilan ishlaydigan Inspektorni tayinlashlari kerak. Subpudratchilar ishchilarning shikoyatlari va ularni hal yechmi to'g'risida Bosh pudratchisining ishchilarning shikoyatlarini ko'rib chiqish bo'yicha Inspektoriga hisobot beradilar.

Bosh pudratchi tomonidan qurilish SXA ta'sirlari, xavflari va xatarlarini boshqarishda kamida 10 yillik tajribaga ega malakali xodimlar bo'yicha menejerlarini tayinlaydi. Qurilish maydonchasida SXA boshqaruvi uchun quyidagi boshqaruv xodimlari javobgar bo'ladi¹ :

- Loyiha menejeri - Loyiha doirasida SXA siyosati va majburiyatlariga muvofiq SXAni boshqarish va loyiha doirasida SXA maqsadlariga erishish uchun asosiy mas'uliyatni o'z zimmasiga oladi. Loyiha menejeri SXA loyihasi rejasidan kelib chiqadigan strategiya, maqsadlar va harakatlar amalga oshirilishini ta'minlash va tegishli tartiblarni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun javobgardir. SXA menejeri - qurilish paytida ish bilan bog'liq xatarlarni kamaytirish va bartaraf etish uchun maslahatchi, instruktor, auditor va ma'mur sifatida ishlaydi, xatarlarni aniqlash jarayonini osonlashtiradigan SXA loyiha rejalarining bajarilishini nazorat qiladi, ishni xavfsiz tashkil etish usullarini ta'minlaydi, treninglar samaradorligini nazorat qiladi, loyiha xodimlarining zarur o'quv kurslarini o'z vaqtida o'tkazishni tashkil qiladi, mehnatni muhofaza qilish, xavfsizlik va atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha qabul qilingan chora-tadbirlar nuqtai nazaridan qurilish ishlarini nazorat qiladi, potentsial xavflarni aniqlash uchun doimiy monitoring va tekshiruvlar o'tkazishni ta'minlaydi, SXA bo'yicha kunlik, haftalik va oylik hisobotlarni tayyorlaydi, qurilish maydonchasida, ofis va turar joy binolarida ishchilarning sog'lig'i va xavfsizligini nazorat qiladi, avariya, baxtsiz hodisalar, yo'l-transport hodisalarini va favqulodda vaziyatlarni tekshirishni tashkil qiladi, SXA yig'ilishlarini tashkil qiladi, sog'liqni saqlash, yo'l harakati xavfsizligi, yong'in xavfsizligi va ishlab chiqarish sanitariyasi talablariga rioya etilishini nazorat qiladi.
- SXA menejeri - SXA bo'yicha qurilishda kamida 10 yillik ish tajribasiga ega va uning tajribasini yoki ushbu sohada ishlaganligi haqida tegishli ma'lumotni tasdiqlovchi rasmiy hujjatlarga ega bo'lishi kerak. U SXA tartiblarini ishlab chiqishga, amalga oshirishga va monitoring qilishga, EIBMR asoslarini amalga oshirishga, SXA risklarini aniqlash va har qanday qurilish ishlarini boshlashdan oldin ularni kamaytirish choralarini ishlab chiqishga, qurilish davrida yuzaga keladigan har qanday salomatlik va xavfsizlik masalalari bo'yicha maslahat berish, qurilish mobaynida ishchilar va aholining o'zaro ta'sirini minimallashtirish bo'yicha xavfsizlikni ta'minlashga oid maslahat berish, qon orqali yuqadigan patogenlar va bakterialogik kasalliklar bo'yicha o'quv-treninglar orqali jamiyat o'rtasida bilim va xabardorlikni oshirishga ma'sul hisoblanadi.
- Loyiha menejiring o'rinbosari - quyi bo'linmalarda sog'lom va xavfsiz mehnat sharoitlarini yaratish, malakali kadrlar bilan ta'minlash, xavfsiz mehnat sharoitlarini yaratishda ularning bilim va tajribasidan foydalanish, texnik reglamentlarga muvofiq asbob-uskunalar, mexanizmlar, qurilmalarga barcha turdagi texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlashni tashkil etish uchun mas'ul, va

¹ Loyiha qurilishi SXA rejasi (SGCCUP-EE-0000-HS-PLN-0001)

xavfsizlik qoidalari, ishchilarga xavfsiz mehnatni tashkil etish usullari va texnikasi bo'yicha o'qitish va bilimlarini baholashni tashkil etish, SXA tadbirlarini rejalashtirish va ularni amalga oshirish, mehnatni muhofaza qilish masalalarida yig'ilishlar, ma'ruzalar, hisobotlar, suhbatlar orqali targ'ib qilish, tekshiruvlarni tashkil etish, baxtsiz hodisalarni ro'yxatga olish va ular bo'yicha hisobotlarni tashkil etish, jarohatlar va baxtsiz hodisalarning sabablarini o'rganish, ularning oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlarni ishlab chiqish va amalga oshirishni nazorat qilish, SXA rejalarini, SXA bo'yicha loyiha tartiblarini amalga oshirishni ta'minlash va boshqalar.

- SXA bo'yicha mutaxassis qurilish sohasida SXA bo'yicha kamida 5 yillik ish tajribasiga va uning tajribasini yoki ushbu sohada ishlaganligi haqida tegishli ma'lumotni tasdiqlovchi rasmiy hujjatlarga ega bo'lishi kerak. U SXA boshqaruvining samaradorligini ta'minlaydi, SXA bilan bog'liq barcha masalalar bo'yicha SXA menejeriga hisobot beradi, SXA bo'yicha to'liq loyiha hujjatlari bilan tanishadi, ish joylarini doimiy ravishda tekshiradi va monitoring qiladi, barcha SXA tartiblari va qoidalariga rioya etilishini ta'minlaydi, mehnat xavfsizligini ta'minlaydigan asbob-uskunalar, hayotni saqlab qolish va yong'inga qarshi uskunalarning to'g'ri joylashganligi va funksionalligini ishonchligini tekshiradi, SXA bo'yicha treninglar va bilimlarni baholashni tashkil etish va o'tkazishda yordam beradi, davriy statistik hisobotlarni tayyorlaydi va ularni SXA menejeriga taqdim etadi, qurilish maydonchasidagi baxtsiz hodisalar va ularni o'rganish bo'yicha barcha hisobotlarni saqlaydi, baxtsiz hodisalarni tekshirish natijalari bo'yicha aniqlangan tuzatish choralarining bajarilishini nazorat qiladi, ularning harakatlari natijasida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan ehtimoliy xavfli vaziyatlar to'g'risida ma'lumotlarni to'playdi va HSE menejeriga yetkazib beradi, barcha yangi xodimlar, tashrif buyuruvchilar va o'tkazilganlar uchun SXA bo'yicha yo'riqnoma o'tkazadi, Lavozim tavsifiga muvofiq boshqa vazifalarni bajaradi, kasbiy xavf-xatarlarning yuzaga kelish ehtimoli juda yuqori bo'lgan ishlarni boshlashdan oldin xavfni baholashni ta'minlaydi.
- O'rnatish va qurilish ishlari bo'yicha menejeri / uchastka boshlig'iga - ajratilgan uchastkada SXA loyihasi rejasini amalga oshirish uchun mas'ul hisoblanib, SXA rejasining bajarilishini va tartiblarga rioya etilishini monitoring qiladi, loyihani amalga oshirish jarayonida yuzaga keladigan ob'ektlar bilan rejaning muvofiqligini ta'minlaydi, qurilish maydonchasidagi xodimlarni zarur shaxsiy himoya vositalari bilan ta'minlash uchun javobgardir, SXA rejalarining samaradorligini ta'minlaydi, uchastka xodimlarining SXA talablariga muvofiqligini ta'minlaydi va ularning bajarilishi uchun javobgardir, SXA bo'yicha yig'ilishlarda doimiy ravishda qatnashadi, SXA menejeri va muhandislari bilan birgalikda SXA qoidalariga rioya qilish bo'yicha tekshiruvlarda qatnashadi; avariya, baxtsiz hodisalar haqidagi barcha hisobotlarni ko'rib chiqadi, baxtsiz hodisalarni tekshirish bo'yicha ishchi guruhda ishtirok etadi va hokazo.
- Smena boshlig'i/Master - metodik qo'llanma va ishlab chiqarish rejalarida ko'zda tutilgan SXA chora-tadbirlari bilan ishchilarni tanishtirishga, ishchilarga xavfsiz ish usullari va texnikasi bo'yicha ish joyidagi maxsus jurnalda tegishli qaydlar qoldirish orqali yo'riqnoma o'tishga, ish joyida, o'tish yo'laklarida vakirish yo'laklarida tozalik va tartibni saqlash uchun mas'uldir, shuningdek, ish joylarining etarli darajada yoritilishiga, og'ir yuklarni tashish normalariga rioya etilishini nazorat qilishga, ish joylarini xavfsizlik belgilari, ogohlantirish yorliqlari, plakatlar bilan ta'minlashga, xavfsizlik standartlari va sanoat sanitariyasi talablarining buzilishini tahlil qilish bo'yicha ishchilar bilan tizimli suhbatlar o'tkazishga, ishchilarning SXA ko'rsatmalariga rioya qilishlarini nazorat qilishga, oldindan tayyorlangan reja, metodik qo'llanma yoki ishlashga ruxsatnoma bo'yicha xavfli operatsiyalarni to'g'ridan-to'g'ri boshqarishga, shaxsiy himoya vositalari bilan ta'minlashga va ulardan ishchilar tomonidan to'g'ri foydalanishini nazorat qilishga (kombinezonlar, xavfsizlik poyabzallari, respiratorlar, himoya ko'zoynaklari va boshqalar) mas'ul hisoblanishadi
- Yong'in xavfsizligi bo'yicha mutaxassis - ob'ektlarning (inshootlarning) yong'in xavfsizligi uchun mas'ul.
- Yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha mutaxassis - qurilish maydonchasida transport, yuk va tovarlarning xavfsiz harakatlanishi uchun mas'ul, to'liq ma'lumotlar "Harakat xavfsizligini boshqarish rejası SGCCUP-EE-0000- HS-PRO-0023" da keltirilgan.
- Energetik / bosh energetik - elektr ta'minotchisining mavjud elektr inshootlariga ulanish uchun texnik shartlarning mavjudligi va bajarilishini ta'minlash va qurilish ishlarining elektr xavfsizligini ta'minlash uchun javobgardir.

Bosh pudratchi va subpudratchi xodimlariga ishni boshlashdan oldin milliy qonunchilik talablariga va IBT talablariga muvofiq to'g'ridan-to'g'ri EPC pudratchisi tomonidan SXA bo'yicha muhim treninglar o'tkaziladi.

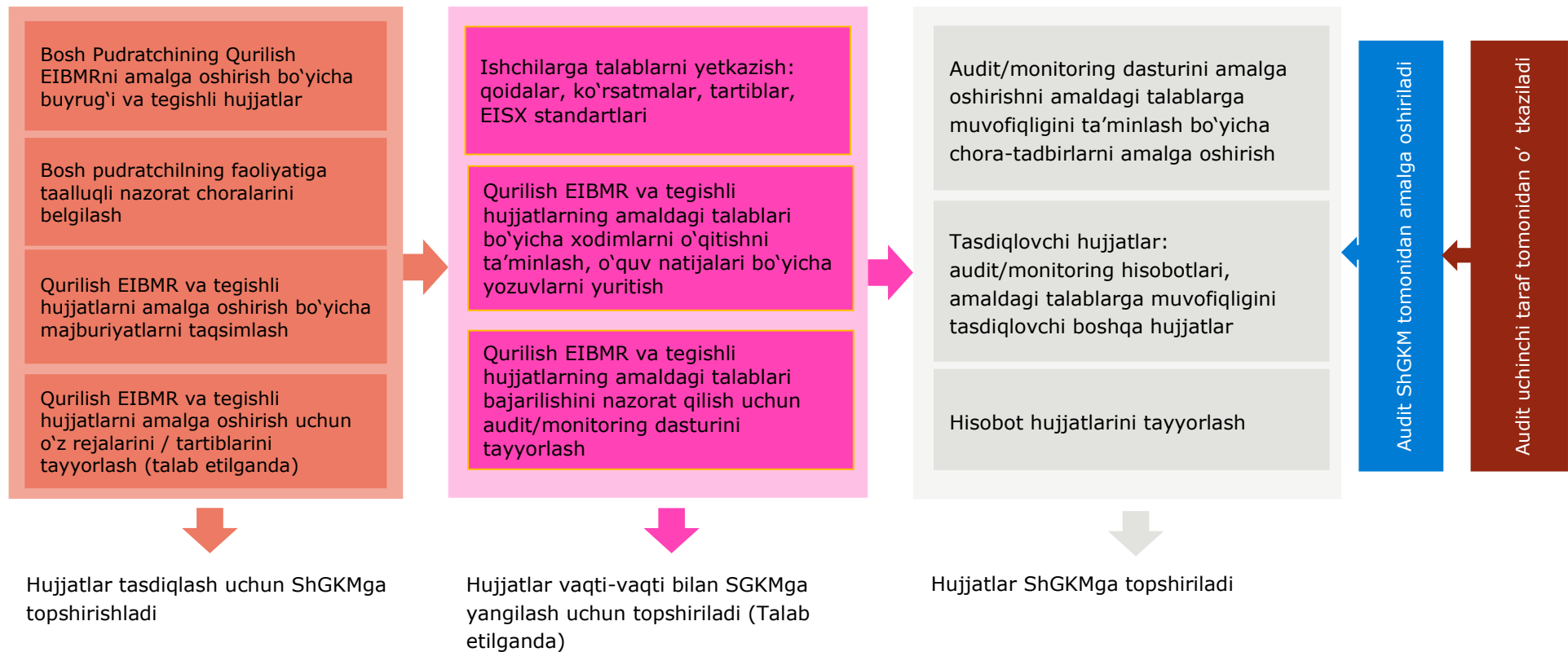

Bosh pudratchi xavfsizlik bo'yicha trenerlar va o'quv jihozlari bilan ta'minlash uchun javobgardir. Barcha treninglar Bosh Pudratchi xodimlari va Subpudratchilarning xodimlari uchun tegishli treninglar orqali malakani ta'minlash va oshirish tartib-qoidalariga mos kelishi kerak. Treninglarni tashkil etish bo'yicha batafsil ma'lumot 3.7-bobda keltirilgan.

Amaldagi xalqaro talablarga rioya qilish maqsadida Bosh pudratchi va Loyiha hududida ishlarni amalga oshiruvchi har bir subpudratchi Qurilish EIBMRda va Qurilish EIBMR tamoyillarini amalga oshirish bo'yicha ishlab chiqilgan rejalar va tartib-qoidalarda belgilanganidek, ularning faoliyati va ish doirasiga qo'llaniladigan talablarga muvofiqligini ta'minlashi kerak. ShGKM va Bosh pudratchi tomonidan ishlab chiqilgan Qurilish EIBMR va boshqa tegishli rejalar talablarini amalga oshirish jarayoni 3.1-rasmda ko'rsatilgan.

Rasm3 .1 : Qurilish EIBMRni amalga oshirish jarayoni

3.4 Ekologik va ijtimoiy ta'sirlar va Yumshatish choralari

Loyiha hududidagi ekologik va ijtimoiy-iqtisodiy boshlang'ich sharoitlarni, EITB hisobotida va milliy ETBda tasvirlangan potentsial ekologik va ijtimoiy ta'sirlarni, shuningdek, hozirda ishlab chiqilgan qurilishni boshqarish rejalarini hisobga olgan holda, ShGKM EIBMRni ishlab chiqishda, qurilish davrida qo'shimcha ekologik va ijtimoiy boshqaruv rejalarini tayyorlash va amalga oshirish (yoki kerak bo'lsa, mavjudlarini yangilash)ga intiladi.

Ushbu hujjatlar aniq yumshatish va boshqarish choralari, mas'ul tomonlar, asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari (KPI) yoki ularning bajarilishini monitoring qilish uchun samaradorlik mezonlari, shuningdek monitoring parametrlarini o'z ichiga oladi. Ushbu rejalar qurilishning butun bosqichida va Loyiha operatori, Bosh pudratchi va loyihada qatnashayotgan barcha subpudratchilarga nisbatan qo'llaniladi.

Asosiy ekologik va ijtimoiy masalalar, shuningdek ularni boshqarishga qaratilgan Qurilish EIBMRni tasdiqlovchi hujjatlar (faoliyatlar) quyidagi 3.1 va 3.2-jadvallarda keltirilgan.

Jadval3 .1 : Loyihani qurish bosqichidagi asosiy ekologik jihatlari

No	Ekologik ta'siri/jihati	Qurilish EIBMRni qo'llab-quvvatlovchi rejalar va boshqa hujjatlar	Bog'liq jihatlar va rejalar	Ma'sul
1. Xavfli materiallar				
1.1	Xavfli materiallar bilan xavfsiz ishlashni ta'minlash, shu jumladan ularni saqlash, tashish va ishlatish, shuningdek ularning atrof-muhit va xodimlarga ta'sirini oldini olish.	Xavfli materiallar QBR (mavjud: Salomatlik uchun xavfli materiallarni nazorat qilish tartibi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0003)	Chiqindilarni QBR Er usti va er osti suvlarini QBR Biologik xilma-xillik QBR Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish rejasi	ShGKM, Bosh Pudratchi – doimiy monitoringga Bosh Pudratchi – Rejalarni amalga oshirishga Chiqindilar qayta ishlovchi Pudratchi – Chiqindilarni tashish va utilizatsiya qilishga
2. Issiqxona gazlari (IG) tashlanmalari				
2.1	Atmosferaga tashlanmalarni kamaytirish orqali issiqxona effektini kamaytirishga qaratilgan barqaror tabiatni boshqarishni ta'minlash	Issiqxona gazlari tashlanmasini BR, shu jumladan, IG tashlanmalarini kamaytirish, monitoring va nazorat qilishga qaratilgan chora-tadbirlar	Havo sifatini QBR	ShGKM, Bosh Pudratchi – doimiy monitoringga Bosh Pudratchi – Rejalarni amalga oshirishga
3. Tuproq va yer osti suvlari				
3.1	Er osti sharoitlarining ifloslanishi	Chiqindilarni QBR (mavjud: Chiqindilarni boshqarish rejasi SGCCUP-EE-0000-HS-PLN-0005)	Yerni qayta tiklash QBR (Ifloslanish holatlarida agar talab etilsa) Xavfli materiallarni QBR	ShGKM, Bosh Pudratchi – doimiy monitoringga Bosh Pudratchi – Rejalarni amalga oshirishga
4. Chiqindilarni boshqarish				
4.1	Tuproqning ifloslanishi	Yerni qayta tiklash QBR (Ifloslanish holatlarida agar talab etilsa)	Chiqindilarni QBR Xavfli materiallarni QBR	ShGKM, Bosh Pudratchi – doimiy monitoringga Bosh Pudratchi – Rejalarni amalga oshirishga
5. Yer usti suv havzalari				
5.1	Ifloslantiruvchi moddalarning chiqishi	Er usti suvi QBR	Biologik xilma-xillik QBR	ShGKM, Bosh Pudratchi – doimiy monitoringga Bosh Pudratchi – Rejalarni amalga oshirishga
5.2	Suvdan foydalanish			

Nº	Ekologik ta'siri/jihati	Qurilish EIBMRni qo'llab-quvvatlovchi rejalar va boshqa hujjatlar	Bog'liq jihatlar va rejalar	Ma'sul
6. O'simlik va hayvonot dunyosiga ta'siri				
6.1	Yashash joylarining o'zgarishi	Biologik xilma-xillik QBR	Yer usti suvlarini QBR Chiqindilarni QBR Xavfli materiallarni QBR	ShGKM, Bosh Pudratchi – doimiy monitoringga Bosh Pudratchi – Rejalarni amalga oshirishga
7. Ifloslantiruvchi moddalar tashlanmasi va fizik omillarning ta'siri				
7.1	Havoning ifloslanishi va shovqinning xodimlarga / mahalliy jamoalarga ta'siri	Havo sifati QBR (mavjud: Atmosfera tashlanmasi va changni nazorat qilish rejasi SGCCUP-EE-0000-HS-PLN-0004) Shovqin QBR	Biologik xilma-xillik QBR Havo sifatini QBR	ShGKM, Bosh Pudratchi – doimiy monitoringga Bosh Pudratchi – Rejalarni amalga oshirishga

Jadval3 .2 Loyihani qurish bosqichining asosiy ijtimoiy jihatlar

Nº	Ijtimoiy ta'siri/jihati	Qurilish EIBMRni qo'llab-quvvatlovchi rejalar va boshqa hujjatlar	Bog'liq jihatlar va rejalar	Ma'sul
1. Manfaatdor tomonlarni jalb qilish				
1.1	Manfaatdor tomonlarni tahlil qilish va hamkorlikni rejalashtirish. Axborot va maslahat jarayonini oshkor qilish va tarqatish	Manfaatdor tomonlarni jalb qilish rejasi Tashqi aloqalar uchun ShGKM tartibi	Notexnikaviy xulosa hujjati	ShGKM
2. Ishchi va Mehnat sharoitlari				
2.1	Inson resurslarini boshqarish va mehnat sharoitlari	ShGKMning Kadrlar siyosati Ishchilarning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmi	ShGKMning jamoa shartnomasi ShGKMning Axloq qoidalari	ShGKM
2.2	Qurilishga jalb qilingan ishchilar uchun turar joy xizmatlari	Ishchilar turar joyi QBR (mavjud: Lager sanitariya va gigiena rejasi SGCCUP-EE-0000-HS-PLN-0006-EN-0) XMK/YetTB "Ishchilarning turar joyi: jarayonlar va standartlar" yo'riqnomasiga muvofiq qurilish lagerlari audit tekshiruv ro'yxati	Qurilish lageridagi pudratchi ishchilar uchun Salomatlik, xavfsizlik va ekologik qoidalari (Enter Engineering, 2018)	Bosh Pudratchi
2.3	Ta'minot tizimi	ShGKM ta'minot zanjirini boshqarish siyosati Bosh pudratchining ta'minot zanjirini boshqarish rejasi	Yetkazib beruvchilarning axloq qoidalari (etkazib beruvchilar tomonidan)	ShGKM
2.4	Qurilishga jalb qilingan ishchilarni demobilizatsiya qilish	Ishchi kuchini demobilizatsiya qilish QBR		Bosh Pudratchi

№	Ijtimoiy ta'siri/jihati	Qurilish EIBMRni qo'llab-quvvatlovchi rejalar va boshqa hujjatlar	Bog'liq jihatlar va rejalar	Ma'sul
2.5	Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi	Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi tartib-qoidalari (mavjud loyiha qurilishi SXA rejasi (SGCCUP-EE-0000-HS-PLN-0001)	Harakat xavfsizligini QBR Xavfli materiallarni QBR Chiqindilarni QBR Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish rejasi	Bosh Pudratchi
3. Ijtimoiy salomatlik, xavfsizlik va uning muhofazasi				
3.1	Qurilish ishchilarining oqimi	Bosh pudratchining ijtimoiy boshqaruv rejasi	Bosh pudratchi lagerining sanitariya va gigiena rejasi SGCCUP-EE-0000-HS-PLN-0006-EN-0 Bosh pudratchining harakat xavfsizligini boshqarish rejasi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0023 Bosh pudratchining mahalliy bandlik rejasi, shu jumladan migratsiya monitoringi (ishlab chiqish uchun) Bosh pudratchining qurilish ishchilari uchun axloq qoidalari (ishlab chiqish uchun) Bosh pudratchining hamjamiyat ishtiroki rejasi (mahalliy bozor narxlarini kuzatishni o'z ichiga olgan holda JAM majburiyatlarini ishlab chiqish) Yangi xodimlar uchun yo'riqnoma o'tkazish (shu jumladan madaniy xabardorlik brifingi) Bosh Pudratchining Ijtimoiy Salomatlik va Xavfsizlikni Boshqarish rejasi SGCCUP-EE-0000-HS-PLN-0007	Bosh Pudratchi
3.2	Umumiy foydalanishdagi yo'llardan foydalanish paytida transport xavfsizligi	Harakat xavfsizligi QBR (mavjud: Harakat xavfsizligini boshqarish rejasi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0023)	Er usti suvlarini QBR Havo sifati QBR Biologik xilma-xillik QBR Chiqindilarni QBR Xavfli materiallarni QBR Mehnatni muhofaza qilish va xavfsizligi texnikasi tartib-qoidalari	Bosh Pudratchi
4.3	Favqulodda vaziyatlar	Favqulodda vaziyatlarda QBR (mavjud: Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish rejasi SGCCUP-EE-0000-HS-PLN-0002	Xavfli materiallarni QBR Chiqindilarni QBR	Bosh Pudratchi

№	Ijtimoiy ta'siri/jihati	Qurilish EIBMRni qo'llab-quvvatlovchi rejalar va boshqa hujjatlar	Bog'liq jihatlar va rejalar	Ma'sul
5. Yer olish va ko'chirish				
5.1	Hayotni tiklashni rejalashtirish va amalga oshirish. Iqtisodiy siljish	Qayta joylashtirish siyosati asoslari Hukumat boshchiligidagi iqtisodiy siljish uchun ekologik va ijtimoiy harakatlar rejasi	Jamoatchilikning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmi MTJQR	ShGKM
6. Madaniy meros				
6.1	Madaniy merosni muhofaza qilish	Imkoniyatlarni topish tartibi	-	ShGKM
7. Inson huquqlari				
7.1	Inson huquqlarini muhofaza qilish	ShGKMning inson huquqlari bo'yicha siyosati	ShGKMning Axloq qoidalari Ishchilar va jamoavoy shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmlari	ShGKM

Ushbu hujjatlar YaXSA va kreditorlarning tavsiyalari, mas'ul tomonlar, KPI yoki ularning bajarilishini monitoring qilish uchun ishlash mezonlari, shuningdek, monitoring parametrlari bo'yicha aniq yumshatish va boshqarish choralari o'z ichiga olishi uchun ishlab chiqilishi yoki qayta ko'rib chiqilishi kerak.

3.5 Monitoring va nazorat

3.5.1 Umumiy tamoyillar

Qurilish EIBMR / QBR va tegishli hujjatlarning bajarilishini monitoring qilish jarayoni ishlab chiqilgan tadbirlarning samaradorligi va natijadorligi bo'yicha ma'lumotlar olishni, shuningdek, umuman IBT bo'yicha tizimli jarayonini ta'minlash uchun asosiy boshqaruv usuli hisoblanadi.

Monitoring va auditning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

- Kompaniya, Bosh pudratchi va barcha subpudratchilarning ekologik va ijtimoiy boshqaruv mexanizmlari samaradorligini baholashga qaratilgan audit tizimini joriy qilish va olib borish;
- Amaldagi me'yoriy-huquqiy hujjatlar, qoidalar va standartlarga muvofiqligini, shuningdek, ta'sirlarni yumshatishning samaradorligi va natijadorligini baholash imkonini beruvchi audit va monitoring tizimini joriy etish;
- QBRlarning bajarilishini tekshirish uchun turli xil audit va monitoring natijalaridan foydalangan holda tartiblarning samarali bajarilishini va takrorlanmasligini ta'minlash,
- Muntazam auditlar o'rtasida amaldagi talablarning buzilishini istisno qilish uchun muvofiqlik monitoringi doimiy bo'lishi kerak. Bundan tashqari, doimiy monitoring yumshatish choralari samaradorligi haqida ko'proq ma'lumot beradi va tasodifiy bo'lmagan xatolar va hodisalarning asosiy sabablarini ko'rsatib beradi.

3.5.2 SXAI monitoringi

Kompaniya SXAI talablariga (tegishli rejalarda nazarda tutilgan chora-tadbirlar amalga oshiriladi, risk va ta'sirlar doimiy ravishda nazorat qilinadi) muvofiqligini ta'minlash maqsadida amalga oshirilgan qurilish ishlarini monitoring qilish va tekshirishni amalga oshirishi kerak. Audit va tekshirishlarni tashkil etish va o'tkazish tartibi tegishli hujjatlar bilan belgilanadi.

ShGKMning mehnat bo'yicha inspektori Bosh pudratchi va barcha subpudratchilarning asosiy ishchilarining huquqlari, shu jumladan bolalar mehnati, majburiy mehnat, ta'qib, zo'ravonlik va qo'rqitish, shuningdek, ishchilarning shikoyatlari va ularni hal qilish bilan bog'liq huquqlari bo'yicha muntazam tekshiruvlar

o'tkazadi. Bosh pudratchi xodimlarning huquqlarini ta'minlashni qo'llab quvvatlash maqsadida ichki mehnat inspektorini va kerak bo'lganda boshqa xodimlarni, shu jumladan Subpudratchilarning vakillarini tayinlaydi. Mehnat inspektori qurilish lagerini tekshirish uchun ham javobgar bo'ladi.

Mehnat to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiqlik auditi tashqi ixtisoslashgan tashkilotlar tomonidan amalga oshiriladi, shundan so'ng Audit hisoboti tuziladi.

Atrof muhit holatining monitoringi va nazorati tasdiqlangan dasturlar va uslublarga muvofiq ShGKMning malakali xodimlari yoki mustaqil ixtisoslashtirilgan tashkilotlar tomonidan malakali ekspertlarni jalb qilgan holda amalga oshiriladi. Talab etilgan hollarda, monitoring natijalari hujjatlashtiriladi, tahlil qilinadi va muvofiqlikni tahlil qilish va atrof-muhit muhofazasi bo'yicha harakatlar rejarini ko'rib chiqish uchun asos sifatida qo'llaniladi

Pudratchilarning SXAI faoliyatining muvofiqligini tekshirish/monitoring qilish Loyiha ishlarining butun davri davomida QBR talablariga va SXA auditi/tekshiruve tartibiga muvofiq doimiy ravishda amalga oshiriladi. Audit ishlari ShGKM va Pudratchi tomonidan tasdiqlangan jadvalga muvofiq kamida oyda bir marta yoki tomonlarning kelishuviga asosan ko'p marotaba o'tkazilishi kerak, barcha manager va smena boshliqlari tomonidan doimiy monitoring o'tkazilishi kerak.

ShGKM Ekologiya, sog'liq va xavfsizlik bo'limi mutaxassislari, talab etilgan hollarda, ShGKM va kreditorlar uchun davriy (kamida yillik) hisobotlarni tayyorlaydilar. Ushbu hisobotlar ShGKMning o'z majburiyatlarini bajarishdagi yutuqlari to'g'risidagi ma'lumotlarni va Bosh Pudratchidan olingan baxtsiz hodisalar to'g'risidagi ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. ShGKM majburiyatlarining bajarilishini tasdiqlash sifatida hisobotlar monitoring natijasida olingan ma'lumotlarni (masalan, chiqindilarni to'plash va utilitatsiya qilish, oqava suvlarni chiqarish, ishchanlikni vaqtincha yo'qotilishi bilan bog'liq jarohatlarlarni takrorlanish davri, ishchanlikni vaqtincha yo'qotilishi bilan bog'liq jarohatlanish darajasi, qurilmalarni ishdan chiqishi va hokazo) o'z ichiga oladi.

3.5.3 Ekologik va ijtimoiy samaradorlikni nazorat qilish

Chora-tadbirlarga rioya qilish va ularni amalga oshirish samaradorligi tekshiruvlar davomidan baholanadi va nazorat qilinadi va turli darajada tekshiriladi. . Nazoratning o'ziga xos xususiyatlari va turlari 3.3-jadvalda tasvirlangan.

Jadval3 .3 : Tavsiya etilgan ichki audit va tekshiruvlar

Yo'q,	Nazorat turi	Intervallar
1.	Ekologik holatini (chiqindilarni qayta ishlash va saqlash, oqava suvlarni chiqarish, changni bostirish, avtotransport vositalarining shovqini va atmosferaga tashlanmasi va boshqalar), salomatlik va xavfsizlik (xavfsizlik qoidalarini buzish, shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish, xavfli xatti-harakatlar va boshqalar) va Bosh pudratchi va subpudratchilarning ijtimoiy amaliyotni kunlik muntazam ravishda kuzatib borish.	Kunma-kun ShGKM va Bosh Pudratchi mas'ul menejerlari va MMQSX xodimlari va smena boshlig'i tomonidan. Kunlik hisobotlar doimiy tarzda ShGKM ga jo'natilishi kerak
2.	Muntazam tekshiruvlar, maydonni tekshirib chiqish, Kompaniya va Bosh pudratchining xodimlari va subpudratchilar bilan suhbatlar o'tkazish, hujjatlarni ko'rib chiqish va EIBMRda belgilangan, shuningdek, boshqa hujjatlarda keltirilgan Kompaniya va Pudratchilar tomonidan Loyiga quyilgan talablarni va chora-tadbirlarni Kompaniya va Pudratchilar tomonidan amalga oshirish muvofiqligini baholash doirasidagi boshqa tadbirlar, . Ular Kompaniya xodimlari tomonidan amalga oshiriladi.	Doimiy ravishda va kerak bo'lganda doimiy faoliyatning bir qismi sifatida. Hisobot - oylik

3.	Muntazam tekshiruvlar, maydon tekshirib chiqish, xodimlar bilan suhbatlar o'tkazish, hujjatlarni ko'rib chiqish va EIBMRda belgilangan, shuningdek Loyiha bo'yicha va Bosh pudratchiga va har bir subpudratchiga taaluqli chora-tadbirlarni amalga oshirish va muvofiqlik talablarini baholash doirasidagi boshqa tadbirlar Ular Bosh Pudratchi xodimlari tomonidan ichki nazorat va subpudratchilarni nazorat qilish doirasida amalga oshiriladi.	Doimiy ravishda va kerak bo'lganda doimiy faoliyatning bir qismi sifatida. –Bosh pudratchi tomonidan Kompaniya va pudratchi/subpudratchilarning asosiy SXA va qurilish xodimlari ishtirokida haftalik yig'ilish o'tkaziladigan so'ng hisobot taqdim etiladi
4.	Kompaniya mehnat Inspektori tomonidan, Bosh pudratchi va barcha subpudratchilarning asosiy ishchilarining huquqlari, shu jumladan bolalar mehnati, majburiy mehnat, ta'qib, zo'rvonlik va qo'rqitish bilan bog'liq huquqlari bo'yicha muntazam tekshiruvlar o'tkazish (shu jumladan xodimlar bilan suhbatlar, hujjatlar va ishchilarning shikoyatlari jurnallarini ko'rib chiqish), shuningdek, ishchilarning shikoyatlari va ularni hal qilish.	Har oyi
5.	XMK/YetTBning "Ishchilarning turar joyi: jarayonlar va standartlar" yo'riqnomasidagi nazorat ro'yxatidan foydalangan holda Kompaniyaning mehnat inspektori tomonidan ishchilarning turar joy lagerining muntazam auditi (shu jumladan ishchilar, xodimlar bilan suhbatlar, hujjatlar va shikoyatlar jurnallarini ko'rib chiqish).	Har oyi
6.	Bosh Pudratchisining jamoatchilik shikoyatlarini boshqarish bo'yicha muntazam tekshiruvlar o'tkazish va Kompaniya JAM tomonidan hal qilinishi.	Har oyi
7.	Bosh Pudratchi tomonidan yangi ta'minotchi tashkilotlarining, asosiy xodimlarining huquqlari, jumladan, bolalar mehnati, majburiy mehnat, mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi, shuningdek, tashqi xizmat so'rovnomasidan foydalangan holda genderga asoslangan zo'rvonlik va ta'qiblar bilan bog'liq bo'lgan huquqlarini muntazam tekshirish.	Shartnoma tuzishdan oldin

Tekshiruvlar tasdiqlangan jadvalga muvofiq muntazam ravishda amalga oshiriladi. Shuningdek, talab etilganda o'tkaziladigan rejadan tashqari (maxsus maqsadli) tekshiruvlar mavjud, masalan, baxtsiz hodisalardan keyin, favqulodda vaziyatlarda, nomuvofiqliklar kuzatuvlari. Tekshiruvlar muayyan masalalarga yo'naltirilgan bo'lishi mumkin yoki ular turli muammolarni ko'rib chiqish, nazorat ro'yxatlari va fotosuratlar yordamida saytni ko'rib chiqish auditi shaklida amalga oshirilishi mumkin. Auditorlik tekshiruvlari, o'z navbatida, tabiatan keng qamrovli bo'lib, ular tasdiqlangan jadvalga muvofiq amalga oshiriladi va ekologik va ijtimoiy masalalarning keng doirasini qamrab oladi. Shuni ham ta'kidlash kerakki, audit nafaqat qurilish maydonini vizual tekshirishni, balki hujjatlar bilan ishlashni va xodimlar bilan suhbatni ham o'z ichiga oladi.

Audit va tekshirishlarning chastotasi mavjud talablarga moslashtirilishi mumkin.

Bosh pudratchi bunday auditlar va tekshirishlar uchun o'zining jadvalini ishlab chiqadi, ular tekshiruv doirasini (aniq nima nazorat qilinishi kerak), chastotasini, ularni amalga oshirish uchun javobgarligini va zarur nazorat varaqlarini belgilaydi. Ushbu tartib va nazorat varaqlari Qurilish EIBMR va tegishli hujjatlar talablarini hisobga olgan holda ishlab chiqilishi kerak. Auditlar va tekshiruvlar jadvallari Bosh Pudratchining ekologik va ijtimoiy boshqaruv tizimining bir qismi bo'lishi va Kompaniya tomonidan kelishilgan bo'lishi kerak. Audit va tekshiruv natijalari Bosh pudratchi tomonidan davriy hisobotning bir qismi sifatida ShGKMga taqdim etiladi.

3.5.4 Nomuvofiqlikni aniqlash va bartaraf etish

Ro'yxatga olingan barcha nomuvofiqliklarning sabablari aniqlanishi, audit va tekshirishlar davomida aniqlangan barcha nomuvofiqliklar bartaraf etilishi kerak.

Audit davomida aniqlangan nomuvofiqliklarni boshqarish quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Nomuvofiqlik holatlarini aniqlash va birlamchi ro'yxatga olish;
- Aniqlangan nomuvofiqliklarni bartaraf etish, ularning ta'sirini yumshatish, aniqlangan nomuvofiqliklarni bartaraf etish bo'yicha tuzatish choralarini ko'rish;
- nomuvofiqlik sabablarini aniqlash va nomuvofiqlik sabablarini va ularning takrorlanishini bartaraf etish bo'yicha tuzatish choralarini ko'rish zarurligini baholash;
- Tuzatish harakatlarini amalga oshirish va ularning natijalarini ro'yxatga olish;
- Amalga oshirilgan tuzatish harakatlarining samaradorligini tahlil qilish.

Agar amalga oshirilgan tuzatish harakatlari samarasiz bo'lsa (ya'ni, barcha rejalashtirilgan tadbirlar bajarilgandan so'ng nomuvofiqlik takrorlansa), sabablarni ko'rib chiqish va nomuvofiqlik sabablarini bartaraf etadigan yangi tuzatish harakatlarini rejalashtirish va amalga oshirish kerak. Ko'rib chiqish loyihani boshqarish tizimini takomillashtirish va o'zgartirish imkoniyatlarini baholashni o'z ichiga olishi kerak.

3.5.5 Asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari

Auditlarni/baholashlarni/tekshiruvlarni o'tkazishda muvofiqlik asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari (KPI) yoki har bir faoliyatga oid boshqaruv rejasi (QBR), nizomi va tartibi (agar mavjud bo'lsa) bo'yicha baholanadi. KPI bu samaradorlikni tekshirish, yumshatish choralari samaradorligini baholash va ish faoliyatini yaxshilashni namoyish qilish uchun foydalaniladigan miqdoriy va sifat o'lchovi.

Tegishli KPIlar iloji boricha har bir tegishli QBR, nizom va tartiblarda aniqlanadi. KPIlar ekologik omillar uchun minimal ekologik va ijtimoiy standartlar va chegara qiymatlarini belgilaydi. KPIlar loyiha hujjatlaridan, standartlaridan, milliy standartlaridan, ta'sirni baholash hujjatlaridan va Kompaniya va Bosh pudratchining mavjud boshqaruv tizimlaridan olinadi. Agar, KPI qiymatlaridan birortasi loyiha standartlaridan nazarda tutilgan darajadan oshib ketsa, yumshatish choralarini takomillashtirish zarurati tekshiriladi va kerak bo'lganda amalga oshiriladi.

Bosh pudratchining barcha mavjud QBRLari, nizomlari va tartiblari KPIlarni Loyiha standartlari bilan tartibga solish uchun yangilanadi.

Qurilish bosqichi uchun Loyiha tomonidan ishlab chiqilgan QBRLar, nizom va tartiblar uchun namunaviy KPIlar quyidagi jadvalda keltirilgan.

Jadval3 .4 : QBRLar uchun namunaviy KPIlar

QBRLar, nizomlar va tartiblar	KPIlar	KPI keltirilgan hujjatlar	Ma'sul	
			ShGKM	Bosh pudratchi
IG emissiyasi QBRI	Yoqilg'I turi bo'yicha umumiy sarf (dizel, benzin va boshqal) Sof elektr energiyasi iste'moli Yoqilg'I sarfining energiya ishlab chiqarishga nisbati	Iqlim o'zgarishi xavfini baholash (IO'XB) Havo sifati QBRI EBT hujjatlari	Ha	Ha
Yerni qayta tiklash QBR	Qayta tiklash rejasiga muvofiq amalga oshirilgan qayta tiklash ishlarini yakunlash	Chiqindi QBRI Xavfli materiallar QBRI	Ha	Ha

Er ustiv suvlari QBR	Chiqindilarning sifati	Loyiha standartlari Bioxilma-xillik QBRI	Ha	Ha
Bioxilma-xillik QBR	Buzilgan yashash hudularining maydoni Noyob va muhofaza qilinadigan turlarning, sanoat turlarining buzilishi/o'lishi holatlari Xavfli materiallar yoki chiqindilarning sizishi hodisalari Ichimlik suvi hududlariga (yer usti suv havzalari) ta'siri	ETB, EITB Yer usti suvlari QBRI Chiqindilar QBRI Xavfli materiallar QBRI	Ha	Ha
Shovqin QBR	Standartlardan oshib ketgan shovqin va tebranishlar o'lchovlarining soni	Loyiha Standartlari Bioxilma-xillik QBRI Havo sifati QBRI	-	Ha
Tashqi aloqalar uchun tartib	Kadrlar siyoyasitini 100% xodimlarga yetkazish Kompaniyaning kadrlar bo'limi tomonidan 100% xodimlar bilan tuzilgan individual mehnat shartnomalari Xodimning shahxsiy hujjatlari tarkibida milliy talablarga muvofiq, turli sertifikatlar, ichki va tashqi o'quv-treninglar mavjud bo'lishi kerak. Ish faoliyati vaqti bo'yicha qaydlar. Kadrlar siyosati va xodimlarning xulq-atvor qoidalarini xodimlarning mehnat shartnomasi va tanlov hujjatlariga kiritish. Yo'riqnomalar bo'yicha qaydlar. Xodimlarning teng imkoniyatlar va gender asosidagi zo'ravonlik va ta'qib bilan bog'liq shikoyatlari soni – maqsad 0	Inson huquqlari ta'sirni baholash (IHTB) ShGKMning jamoa shartnomasi ShGKMning etika qoidalari	Ha	-
Xodimlarning shikoyat qilishi mexanizmi	Xodimlarning shikoyat jurnali Shikoyatlarni ko'rib chiqish mexanizmidan foydalanish va mehnat shikoyatlarini hal qilishning yillik xulosasi	ShGKMning jamoa shartnomasi ShGKMning etika qoidalari	Ha	Ha

Ta'minot zanjirini boshqarish siyosati	Ta'minot zanjirini boshqarish siyosatiga yuqori rahbariyatning majburiyati	Inson huquqlari ta'sirni baholash (IHTB)	Ha	-
Ta'minot zanjirini boshqarish rejasi	Majburiy mehnatni, bolalar mehnatini, Salomatlik uchun kasbiy xavflarni istisno qilish uchun Yetkazib beruvchilar tomonidan tashqi xizmat ko'rsatish bo'yicha so'rovnomanini 100% to'ldirish	Inson huquqlari ta'sirni baholash (IHTB)	-	Ha
Ishchi kuchini demobilizatsiya qilish QBR	Nomuvofiqliklar soni Subpudratchilarda shaxsiy demobilizatsiya rejalarining mavjud emasligi yoki kechikish holatlari soni Demobilizatsiyadan oldin ish haqini to'lashda kechikishlar soni Aniqlanganidan 30 kundan keyin ochiq qolayotgan demobilizatsiya bo'yicha shikoyatlar yoki demobilizatsiya bo'yicha sud harakatlarining soni.	-	-	Ha
Ijtimoiy Boshqaruv Rejasi	Pudratchining yashash lageridagi tekshiruvlari soni va aniqlangan nomuvofiqliklar	EITB Bosh pudratchining lagering sanitariya va gigiena rejasi SGCCUP-EE-0000-HS-PLN-0006-EN-0	-	Ha
	Yo'l-transport hodisalari soni – maqsad 0 Yo'l-transport hodisalarida chorva mollarining nobud bo'lishi holatlari soni – maqsad 0 Ishga joylashish imkoniyatlari haqida rejalashtirilgan suhbatlar soni Uyida yashab qatnab ishlayotgan mahalliy ishchilarning foiz miqdori Zarar ko'rgan jamolardan Loyihaga belgilangan lavozim va mansab yo'riqnomasini hisobga olgan holda jalb qilingan odamlar soni Mahalliy yetkazib beruvchilar bilan	Bosh pudratchining yo'l harakatini boshqarish rejasi SGCCUP-EE-0000-HS-PRO-0023 Bosh pudratchining mahalliy bandlik rejasi, shi jumladan migratsiya monitoring (ishlab chiqilmoqda) Bosh pudratchining qurilish ishchilari uchun odob-axloq qoidalri (ishlab chiqilmoqda) Bosh pudratchining jamiyat bilan aloqalar rejasi (mahalliy bozor narxlarini kuzatish bo'yicha JAMning majburiyatlarini hisobga olgan holda ishlab chiqilmoqda) Yangi ishga kirganlar uchun kirish yo'riqnomasi (shu jumladan madaniy xabardorlik suhbatlari) Bosh pudratchining jamoat salomatligi va xavfsizligini		

	<p>tuzilgan shartnomalar soni</p> <p>Xodimlarning malaka darajasi (malakali va malakasiz ishchilar soni) va kelib chiqishi (mahalliy, zarar ko'rgan jamoalardan, viloyat yoki Uzbekistonning boshqa hududlaridan va chet eldan) bo'yicha statistika</p> <p>Vakolatli organlar tomonidan o'tkazilgan mehnat tekshiruvlari soni</p> <p>Mehnat qonunchiliga amal qilinmaganligi aniqlangan nomuvofiqliklar soni</p> <p>Kirish yo'riqnomasi o'tilgan qurilish ishchilarining soni – maqsad 100%</p> <p>Xulq-atvor qoidalarini barcha xodimlar imzolashi</p> <p>Ishchilarning nomaqbul xatti-xarakatining 0 ta hodisasi qayd etilganligi</p> <p>0 ta qurilish ishchilarining orasida giyohvand va/yoki spirtli ichimliklar iste'mol qilinishi</p> <p>Madaniy to'qnashuvlar qayd etilganligi</p> <p>Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish tartib-qoidalari har yili ishlab chiqiladi va ko'rib chiqiladi/Mintaqabiy tibbiyot muassasalar bilan tuzilgan shartnomalar</p> <p>Yashash lagerlarini boshqarish nizomini barcha lagerda yashovchilar tomonidan qabul qilinishi</p> <p>Ishchilarni tanlab olishda tekshirish va sinovdan o'tkazish bo'yicha chora-tadbirlar</p> <p>Mahalliy bozorlarda asosiy tovarlar va xizmatlarning narxi oshmaganligi</p> <p>Yangi ishga kirganlarning kirish yo'riqnomasini olgan yangi kirganlarga</p>	<p>boshqarish rejasi SGCCUP-EE-0000-HS-PLN-0007</p>		
--	--	---	--	--

	<p>nisbatan foizi – maqsad 100%</p> <p>Jamoat salomatligi va xavfsizligi bo'yicha shikoyatlar soni – maqsad 0</p>			
<p>Qayta ko'chirish nizomi asoslari</p>	<p>QKN kreditorlar bilan kelishib olinganligi va oshkor etilganligi</p>	<p>Inson huquqlari ta'sirni baholash (IHTB)</p>	<p>Ha</p>	<p>-</p>
<p>Hukumat boshchiligidagi iqtisodiy ildamlash uchun ekologik va ijtimoiy harakatlar rejasi (EIHR)</p>	<p>Loyiha ta'sir qilgan odamlar (LTO) aniqlanganligi va ijtimoiy-iqtisodiy ro'yxatga olish yakunlanganligi</p> <p>LTOlar uchun maslahatlar va ma'lumotlarni ochiqlash tadbirlarining soni</p> <p>LTOlarning 100% qatnashishi</p> <p>JAMlarning tayinganligi</p> <p>Qurilish maydoni bilan bog'liq barcha kelishuvlarni qayd etilishi</p> <p>Yer egaligini imzolanganligi</p> <p>Shikoyatlar jurnalidagi shikoyatlarning hal etilishi sanasi, kelajakdagi shikoyatlarning oldini olish va hal etish buyicha chora tadbirlar</p> <p>Zarar ko'rgan fermerlar bilan bog'liq barcha maslahatlashuvlar bayonnomalari va boshqa yozuvlar saqlanadi</p> <p>Yashash sharoitlarini tiklash choralarini va ularning samaradorligini qayd etish</p> <p>EIHRni amalga oshirish bo'yicha kreditorlarga hisobotlar</p> <p>Yakuniy EIHR auditi yashash sharoitlarini tiklanganligini yoki yaxshilanganligini ko'rsatadi</p>	<p>Inson huquqlari ta'sirni baholash (IHTB)</p>	<p>Ha</p>	<p>-</p>
<p>Madaniy meros QBR</p>	<p>Madaniy meros ob'ektlariga zarar yetkazuvchi yoki madaniy meros ob'ektlariga kirishni</p>	<p>Inson huquqlari ta'sirni baholash (IHTB)</p> <p>EITB</p>	<p>-</p>	<p>Ha</p>

	<p>cheklovchi hodisalar soni</p> <p>Madaniy meros masalalari bo'yicha jamoatchilik shikoyatlari soni</p> <p>Qurilish ishlari boshlanishidan oldin tasdiqlangan maxsus tartiblar</p>			
Inson huquqlari siyosati	<p>Inson huquqlari siyosatida belgilangan KPIlar</p> <p>Inson huquqlari bo'yicha o'quv-treningdan o'tgan menejerlar foizi</p> <p>Inson huquqlari bo'yicha o'qitilgan xodimlar soni, kurslar va malaka oshirish sanalari.</p> <p>Kirish yo'riqnomasiga inson huquqlarini kiritilishi</p> <p>Xodimlar orasida inson huquqlari mavzularini tushunish darajasi</p>	<p>Inson huquqlari ta'sirni baholash (IHTB)</p> <p>EITB</p>	Ha	Ha

3.6 Hisobot

3.6.1 Ichki hisobot

ShGKMning tayinlangan mutaxassislari yuqori rahbariyat uchun E&I boshqaruv tizimining samaradorligi to'g'risida yillik hisobotlarni tayyorlaydi. Ushbu hisobotlar, Qurilish EIBMRni amalga oshirish samaradorligi va jumladan ekologik va ijtimoiy xavf va ta'sirlarni boshqarishga qaratilgan chora-tadbirlar to'g'risidagi ma'lumotlarni ham o'z ichiga olishi mumkin. IBT samaradorligi tahlillari natijasiga ko'ra qabul qilingan qarorlar ShGKM SXAI siyosati va maqsadlariga, ichki me'yoriy hujjatlarga o'zgartirishlar kiritishga, shuningdek, boshqaruv tizimini yanada takomillashtirish va KPIlarni belgilash va to'g'irlashga qaratilgan tuzatuvchi harakatlarini amalga oshirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Bosh pudratchi va barcha subpudratchilar ShGKMga davriy SXAI hisobotlarini, shu jumladan tegishli talablarga muvofiqligi to'g'risida kunlik, oylik, choraklik va yillik hisobotlarni taqdim etishlari shart. Ushbu hisobotlar quyidagi ma'lumotlarni o'z ichiga olishi lozim:

- Bosh Pudratchining ichki me'yoriy hujjatlarini ishlab chiqish yoki ularni EIBMR asosi va Loyihaning tegishli rejalari va tartiblari talablariga muvofiqashtirish,
- O'tkazilgan audit/tekshiruvlar,
- Aniqlangan nomuvofiqlik holatlari va amalga oshirilgan tuzatish harakatlari;
- Baxtsiz hodisalar, avariayalar, favqulodda vaziyatlar (shu jumladan munosabat berish va oqibatlarni bartaraf etish, shuningdek, tuzatish harakatlari to'g'risidagi ma'lumotlar);
- SXAI hisobotlarini tayyorlash uchun taqdim etiladigan boshqa ekologik va ijtimoiy ma'lumotlar va QBRLarda keltirilgan KPIlarga muvofiqlik to'g'risidagi ma'lumotlar.

Hisobot shakllari ShGKMva Bosh pudratchining SXAI bo'limlari o'rtasida kelishib olinadi.

3.6.2 Tashqi hisobot

Kreditorlar va ularning vakillariga hisobot berish

Kompaniya kreditorlar va ularning vakillari uchun davriy hisobotlar tayyorlaydi. Ushbu hisobotlar Loyihaning ekologik va ijtimoiy holatini baholash uchun kreditorlarning EIMBMM tomonidan talab qilinadigan ma'lumotlarni o'z ichiga oladi; Hisobotlarning mazmuni va tuzilishi kredit hujjatlarining bir qismi sifatida tasdiqlanadi.

Ushbu hisobotlar oxirgi hisobot davri uchun ma'lumotlarni taqdim etadi va kamida quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Loyiha va SXAI jihatlari uchun mas'ul shaxslar ro'yxati,
- Kompaniya va pudratchilar boshqaruv tizimlarining samaradorligini ko'rib chiqish,
- Ekologik ruxsatnomalarning holati to'g'risida umumiy ma'lumot;
- Ekologik monitoring va nazorat bo'yicha umumlashtirilgan ma'lumotlar,
- Ko'ngilsiz Hodisalar va nomuvofiqlik holatlari to'g'risida ma'lumot,
- Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi bo'yicha ma'lumotlar, shu jumladan kasallanish, birinchi tibbiy yordam ko'rsatish va boshqalar (loyiha xodimlari va pudratchilarning xodimlari uchun alohida),
- O'tkazilgan o'quv-mashg'ulotlar haqida ma'lumot,
- Manfaatdor tomonlarni jalb qilish faoliyati,
- Qabul qilingan shikoyatlarni ko'rib chiqish va ularga javob berish;
- Mahalliy hamjamiyatlarni rivojlantirishga ko'maklashish choralari va dasturlari,
- Ekologik va ijtimoiy harakatlar rejasini (ESAP) amalga oshirishning umumiy mazmuni,
- Taklif etilayotgan/tuzatilgan yumshatish choralari, zarur xarajatlar.

Loyihaning ekologik va ijtimoiy hisobotining yakuniy formati va davriyligi kreditorlarning EIMBMM tomonidan kelishiladi.

Manfaatdor tomonlarga hisobot berish

MTJQRda aks ettirilgan xalqaro talablarga muvofiq, ShGKM, manfaatdor tomonlarga va shuningdek, TDJga Loyihaning borishi va E&I samaradorligi to'g'risida hisobotlarni taqdim etadi. Bunday hisobot axborot varaqalari yoki boshqa foydalanish mumkin bo'lgan formatda bo'lishi mumkin va Kompaniya veb-sayti orqali e'lon qilinadi va tegishli mahallalar orqali bevosita zarar ko'rgan mahallalarga qog'oz nusxada tarqatiladi. Hisobotlarning davriyligi Loyiha ehtiyojlari va qurilishning borishi bilan belgilanadi, lekin yiliga kamida ikki marta bo'ladi.

3.7 Ekologik va ijtimoiy ta'lim

3.7.1 Ta'rif

ShGKM va Bosh pudratchi tizimli ravishda o'z xodimlari uchun SXAI o'quv dasturlari va rejalarini ishlab chiqadi. O'qitishga bo'lgan ehtiyojni aniqlash tartibi, kadrlar tayyorlash tartiblari va attestatsiya bayonnomalari milliy normativ qonunlar va ShGKM ichki qoidalari bilan belgilanadi. Qurilish EIBMRni amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan xodimlarga taqdim etiladigan bunday o'quv-mashg'ulotga qo'yiladigan umumiy talablar quyida keltirilgan.

3.7.2 ShGKM xodimlarini tayyorlash

o'quv dasturi quyidagi asosiy modullarni o'z ichiga olishi kerak:

- O'zbekiston Respublikasi qonunchiligiga muvofiq barcha xodimlarga taqdim etiladigan SXAI bo'yicha o'quv dasturlari to'plami;
- Har bir xodimga uning mansabi va funksiyalarini hisobga olgan holda shaxsiy rivojlanish rejasining bir qismi sifatida SXAI bo'yicha individual o'quv dasturlari taqdim etiladi.

Shu qatorda, boshqa o'quv dasturlari qatorida SXAI menejerlari va mutaxassislari quyidagi o'quv dasturlaridan o'tadilar:

- SXAI auditi/tekshirishlarining bajarilishi,

- Ichki xavfsizlik xodimlari uchun quyidagilar haqida xabardorlikni oshirish uchun o'qitish:
  - Inson huquqlarining muhim muammolari (xususan, xodimlar va jamoat xavfsizligi),
  - Amaldagi xalqaro standartlarning talablari,
  - Ish joyidagi ishchilarning turli xil madaniy va etnik kelib chiqishi,
- Qurilish EIBMR va uning qo'shimcha rejalarini amalga oshirish talablari va usullari bo'yicha maxsus o'qitish.

3.7.3 Bosh pudratchi va subpudratchilarni o'qitish

Pudratchilar uchun o'qitish talablari quyidagicha umumlashtiriladi:

Pudratchining SXA menejerlari

- SXA menejerlarini EIBMR asosining muhim talablari, tegishli rejalar va tartiblar bo'yicha o'qitish.

Loyiha hududidagi barcha xodimlarni SXA bo'yicha umumiy o'qitish

- Pudratchilar tomonidan loyihada ishlaydigan o'z xodimlariga qonun talablariga muvofiq SXA bo'yicha o'z vaqtida o'qitiladi. Shuningdek, tegishli malakaga ega bo'lgan xodimlarga Loyiha qurilish maydonchasiga kelishdan oldin o'qitish amalga oshiriladi. Qurilish maydoniga kirish uchun xodimning ushbu o'quv-mashg'ulotdan o'tganligi to'g'risidagi hujjat ko'rinishda ma'lumotnoma talab qilinadi,
- Barcha pudratchilar xodimlari Loyiha hududiga kelganda bir qator qisqa tanishtiruvdan o'tadilar (qonun va Kompaniyaning ichki tartib-qoidalarini talab qilsa, takroriy yo'riqnomadan ham o'tkaziladi). Yo'riqnomalar ShGKM va Bosh pudratchi tomonidan o'tkaziladi va boshqa narsalar qatorida quyidagi jihatlarni qamrab oladi:
  - Loyiha bilan bog'liq ekologik va ijtimoiy xavflar,
  - Shikoyat bilan bog'liq tartiblar,
  - Odob-ahloq qoidalarini (shu jumladan madaniy xabardorlik elementi va mahalliy aholi bilan o'zaro munosabatlar),
  - Ishchilarning huquqlari,
  - Atrof-muhit ifloslanishining oldini olish bo'yicha umumiy chora-tadbirlar;
  - Salbiy ta'sirlarni nazorat qilish choralari,
  - Chiqindilarni boshqarish tartiblari/ko'rsatmalari,
  - Pudratchining SXAI boshqaruv tartib-qoidalarini.
- Ish joyida har bir yangi faoliyat boshlanishidan oldin xodimlarga bo'lim boshliqlari / smena boshliqlari tomonidan kirish yo'riqnomalari taqdim etiladi va ular ushbu faoliyatga tegishli SXAIning asosiy talablarini qamrab oladi.

Bosh Pudratchining xaridlar va shartnoma menejerlarini o'qitish

- ularning vazifasiga tegishli Loyihaning inson huquqlari tamoyillari va siyosati bo'yicha o'quv-mashg'ulot.

Qurilish EIBMRni ishlab chiqish doirasida tayyorlangan ixtisoslashtirilgan rejalar va tartiblar ShGKM va Bosh Pudratchi xodimlarini (shu jumladan barcha subpudratchilarni) o'qitishga, shuningdek tasdiqlovchi hujjatlarga qo'shimcha talablarni o'z ichiga olishi mumkin va ular yuqoridagi talablar bilan birgalikda ko'rib chiqilishi lozim.

Bosh pudratchi har choraklik hisobotlarida o'tkazilgan SXAI bo'yicha o'qitishlar to'g'risida ma'lumot berishi kerak. Subpudratchilar, shuningdek, xodimlarning o'zlari bajaradigan ish uchun tegishli malakaga ega ekanligini ko'rsatadigan o'quv mashg'ulotlari (haqiqiy sertifikatlar) to'g'risidagi yozuvlarni yuritishi kerak. Ushbu ma'lumot ShGKM tomonidan muntazam hisobotlarning bir qismi sifatida taqdim etiladi.

Kompaniya Loyihaning qurilish maydonchasi va qurilish lageri xavfsizlik organlari ishchilariga va TDJga nisbatan kutilayotgan xulq-atvor darajasini tushuntirish bilan o'quv-mashg'ulot taqdimotini o'tkazadi.

4. EKSPLUATATSIYA BOSQICHI UCHUN EIBMR

4.1 Ekologik va ijtimoiy boshqaruv

ShGKM sifat jihatlarini (ISO 9001), atrof-muhit va mehnat xavfsizligi risklari va xavflarini (ISO 14001, ISO 45001), energiyani boshqarish (ISO 50001) va sanoat xavfsizligini qamrab oluvchi yaxshi ishlab chiqilgan va sertifikatlangan Integratsiyalashgan boshqaruv tizimiga (IBT) ega. Kompaniyaning 2019 yilda qabul qilingan sifat, Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi, atrof-muhitni muhofaza qilish va energiya samaradorligi bo'yicha IBT siyosati mavjud.

Loyihaning ekspluatatsiya bilan bog'liq bo'lgan barcha ekologik, xavfsizlik va ijtimoiy jihatlarini va risklari Kompaniya tomonidan ShGKM IBT, jamoa va ishchilarning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmlari, kadrlar siyosati, inson huquqlari siyosati, loyihaning ta'minot zanjirini boshqarish siyosati va Loyiha MTJQRning bir qismi sifatida boshqariladi va monitoring qilinadi.

4.2 Ekspluatatsiya EIBMR ning qatnashchilari

Loyihani amalga oshirish va uning ekologik va ijtimoiy jihatlarini boshqarishda ishtirok etadigan asosiy tomonlar quyidagilardir:

- Loyiha operatori – ShGKM – yumshatish chora-tadbirlarini amalga oshirish va Loyihaning mahalliy qonunlar va Kreditor talablariga muvofiqligi uchun mas'ul,
- Tovarlar va xizmatlarni yetkazib beruvchilar - qonuniy yo'l bilan va atrof-muhit va jamiyatga minimal ta'sir ko'rsatgan holda ishlab chiqarilgan tovarlar va xizmatlarni taqdim etish;
- Texnologiya yetkazib beruvchi - baxtsiz hodisalar, favqulodda vaziyatlar (yong'in, portlashlar, favqulodda emissiyalar)ni , atrof-muhitga, ShGKM xodimlariga va jamiyatga yuqori ta'sirni oldini olish uchun uskunalarga texnik xizmat ko'rsatish;
- Loyiha maslahatchilari - Loyihaning kreditorlar talablariga muvofiqligiga erishishda ShGKMga etarli darajada yordam ko'rsatish.

Loyihani boshqarish va ekspluatatsiya EIBMRni amalga oshirish uchun umumiy javobgarlik ShGKM zimmasiga yuklanadi va quyidagilarni ta'minlaydi, u:

- Ishtirokchi tomonlarning harakatlarini muvofiqlashtirish:
  - EIBMR talablarini va boshqa tegishli rejalar va tartiblarni ShGKMning tarkibiy bo'linmalari o'rtasida tarqatish.

Ekspluatatsiya EIBMR va ta'minot zanjiri siyosatining amaldagi talablarini xarid jarayoni bilan birlashtirish;

- ShGKMga taqdim etilayotgan tovarlar va xizmatlar sifatini nazorat qilish.

Ekspluatatsiya EIBMRi va boshqa tegishli rejalar va tartiblar talablariga muvofiqligini tegishli monitoring qilish:

- Doimiy monitoring,
- Audit va boshqa turdagi nazorat va tekshiruvlar o'tkazish (4.5-bo'limda batafsil yoritiladi),
- Tuzatish harakatlarini monitoring qilish,
- Tarkibiy bo'linmalar, pudratchilar, yetkazib beruvchilar, manfaatdor tomonlar va boshqa manfaatdor tomonlarni Ekspluatatsiya EIBMR, OBR va boshqa tegishli rejalar va tartiblarning mazmuni va qamrovi haqida xabardor bo'lishini ta'minlash:
  - Hujjatlarning mazmuni va qamrovi bilan tanishish,
  - ShGKM xodimlari va pudratchilarning boshqaruv xodimlari uchun Ekspluatatsiya EIBMR, OBR va boshqa tegishli rejalar va tartiblarni amalga oshirish bo'yicha ekologik, favqulodda vaziyatlar va MMQSX bo'yicha o'quv-mashg'ulotlar o'tkazish.
- Kreditorlar va ularning vakillari bilan Ekspluatatsiya EIBMR, OBR va tegishli rejalar va tartiblarni qabul qilish, yangilash va amalga oshirish bilan bog'liq masalalar bo'yicha o'zaro hamkorlik qilish.

Kompaniyaning kreditorlar konsortsiumi bilan ekologiya va ijtimoiy masalalar bo'yicha o'zaro hamkorligi kreditorlarning ekologik va ijtimoiy masalalar bo'yicha mustaqil maslahatchisi ishtirokida amalga oshiriladi. Kreditorlarning EIMBMSi Loyihaning qurilish va ekspluatatsiya bosqichlarida EIBMR asosini, boshqa tegishli rejalar va tartiblarni amalga oshirilishini monitoring qilish uchun Loyiha ob'yektlariga tashrif buyuradi. Loyiha ob'yektlariga tashrif buyurish chastotasi amaldagi talablarni hisobga olgan holda

Kreditorlarning EIMBMMsi tomonidan belgilanadi va odatda, ekspluatatsiya bosqichida bunday tekshiruvlar yiliga bir marta amalga oshiriladi. ShGKM, yetkazib beruvchilar va pudratchilar talablarga muvofiq ekanliklarini va zarur choralarni amalga oshirishni tasdiqlovchi barcha zarur hujjatlar va yozuvlarni taqdim etishlari shart.

Ekspluatatsiya EIBMR, OBR va boshqa tegishli rejalar va tartiblarning barcha talablari ShGKM Bosh direktorining buyrug'i bilan tasdiqlanadi va Kompaniyaning jalb qilingan tarkibiy bo'linmalariga, yetkazib beruvchilar va pudratchilarga yetkazilishi kerak, ular o'z navbatida ushbu talablarni qabul qiladilar va ularni o'zlarining subpudratchilariga joriy qiladilar. Xodimlar malakasining etarli darajasini ta'minlash uchun tegishli ko'rsatmalar va o'quv-mashg'ulotlar o'tkazilishi kerak (shuningdek, EIBMR asosining 7-bo'limiga ham qarang).

4.3 Ekspluatatsiya EIBMRni amalga oshirish bo'yicha majburiyatlar

4.3.1 Ekologik va ijtimoiy boshqaruv tuzilmasi. ShGKM

Loyihaning ekspluatatsiya bosqichida SXA boshqaruvi va ijtimoiy masalalar bo'yicha majburiyat va mas'uliyat "O'zbekneftgaz" AKning 2019 yil 12 avgustdagi HSEIS IBT qo'llanmasida va boshqa IBT hujjatlarida, masalan, SXA va ijtimoiy xavfsizlik bo'yicha mas'ul shaxslarni tayinlash to'g'risidagi buyruqlarda belgilangan masalalar, ShGKMning kadrlar siyosati, inson huquqlari siyosati va ta'minot zanjirini boshqarish siyosati. Xodimlarning vazifasi, majburiyatlari va vakolatlari xodimlarning mansab yo'riqnomalarida, tarkibiy bo'linmalar to'g'risidagi nizomlarda, tartiblar va boshqa ichki tashkiliy-ma'muriy hujjatlarda belgilanadi.

Atrof-muhitni muhofaza qilish, Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi bo'yicha choralarni amalga oshirish Sanoat xavfsizligi, mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi va atrof-muhitni muhofaza qilish boshqarmasi (umumiy hisobda 29 ta xodim) mas'uliyati ostidadir, uni SXA va IS menejeri boshqaradi va quyidagi bo'linmalardan iborat:

- Sanoat xavfsizligi bo'limi - ShGKMda yong'in va portlash xavfsizligini, xavfli uskunalarning ishlashini va favqulodda vaziyatlarni bartaraf etishni olib boradi;
- Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi bo'limi - xavf va xatarlarni baholash, MMQSX rejalashtirish, MMQSX o'qitish, monitoring, baxtsiz hodisalar haqida xabar berish va o'rganish, ish joyidagi xavfsizlik va inson salomatligiga ta'siri, tibbiy kuzatuv, shaxsiy himoya vositalari, xavfli ishlarni tashkil etish va boshqalar uchun javobgar bo'ladi.
- Atrof-muhitni muhofaza qilish bo'limi - atrof-muhitning ifloslanishi ko'lamini baholash, ichki ekologik auditi, ShGKM ekologik faoliyatini rejalashtirish va moliyalashtirish, litsenziyalash va tegishli davlat organlari va ShGKM rahbariyatiga hisobot berish orqali ShGKM va Loyihaning ekologik jihatlarini boshqaradi.

Ushbu bo'linmalar EIBMR asosiga va boshqa operatsion rejalariga kiritilgan ta'sirlarni kamaytirish choralarning etarli darajada bajarilishini monitoring qilish va nazorat qilish va ShGKM bosh direktoriga barcha nomuvofiqliklar va kamchiliklar to'g'risida hisobot berish va tegishli yumshatish choralarni taklif qilish uchun mas'uliyatni tegishli miqdordagi malakali xodimlarga topshiradi.

Ijtimoiy masalalar ShGKM Bosh direktorining va Bosh direktorning iqtisodiyot, moliya va ijtimoiy rivojlanish bo'yicha o'rinbosariga hisobot beradigan Kadrlar bo'limi (kadrlar va mehnat bilan bog'liq masalalarni hal qilish uchun 18,5 ta xodim) va shikoyatlarni boshqarish va nazorat qilish bo'limi (jamoalar va ishchilarning shikoyatlar bilan ishlash uchun 8 ta xodim) tomonidan tartibga solinadi.

Korporativ aloqalar va ijtimoiy rivojlanish bo'limi (umumiy hisobda 9 ta xodim) Kompaniya ichida ma'lumotlar tarqatilishi uchun javobgardir. Xaridlar va ta'minotlar xaridlar va ta'minot bo'limi tomonidan boshqariladi. Ushbu bo'linmalar Bosh direktorning iqtisodiyot, moliya va ijtimoiy rivojlanish bo'yicha o'rinbosariga ham bo'ysunadi.

Kompaniya ekspluatatsiya bosqichi uchun Loyiha JAMni tayinlaydi va TDJ va boshqa manfaatdor tomonlar bilan tashqi aloqalarni rejalashtirish va amalga oshirish, shuningdek, faoliyat davomida jamoatchilik shikoyatlarini boshqarish bo'yicha majburiyatlarni JAMga topshiradi. Loyiha JAM bilan bog'lanish ma'lumotlari MTJQRda yangilanadi va Loyiha MTJQR va Kompaniya veb-sayti orqali mahallalar va boshqa manfaatdor tomonlar orqali TDJga e'lon qilinadi. Loyiha JAM foydalanish davomida Kompaniya va Kreditorlarga MTJQRning olib borilishi va jamoatchilik shikoyatlari haqida hisobot berish uchun javobgar bo'ladi. Loyiha JAM, shuningdek, TDJga Loyihaning olib borilishi va E&I samaradorligi haqida hisobot beradi.

EHSS xodimlarining vazifalari, majburiyatlari va vakolatlari xodimlarning mansab yo'riqnomalarida, tarkibiy bo'linmalar to'g'risidagi nizomlarda, tartib-qoidalarda va Kompaniyada amaldagi boshqa korporativ va ma'muriy hujjatlarda belgilanadi.

Ekspluatatsiya EIBMR bilan birga keladigan rejalar va tartiblarni, shuningdek, boshqa IBT hujjatlarini amalga oshirish bo'yicha majburiyatlar tegishli rejalar, tartiblar va korporativ hujjatlarda belgilanadi.

4.3.2 Ekologik va ijtimoiy boshqaruv. Xizmat pudratchilari

Loyihaning ekspluatatsiya bosqichidagi asosiy tadbirlar ShGKM tomonidan boshqariladi, pudratchilar esa yordamchi funksiyalar uchun jalb qilinadi. Asosiy pudratchilarning vazifalari texnik xizmat ko'rsatish, maishiy xizmat ko'rsatish va tozalash, transport xizmati va ixtisoslashtirilgan texnika ta'minoti, tibbiy xizmatlar bo'ladi. Xavfsizlik, yong'in xavfsizligi xizmatlari davlat xizmatlarining bo'linmalari (Mudofaa va Favqulodda vaziyatlar vazirliklari) tomonidan amalga oshiriladi. Favqulodda vaziyatlar (gazdan qutqarish) xizmatlarini O'zVCH ("O'zbekneftgaz" AK qoshidagi harbiylashgan bo'lim) amalga oshiradi

ShGKM pudratchilarning majburiyatlarini (Umumiy salomatlik va xavfsizlik, ekologik va ijtimoiy talablar) to'liq va rasmiy tavsifini ifodalovchi hujjat ishlab chiqadi. Ba'zi talablar "O'zbekneftgaz" AJning ShGKMga nisbatan qo'llaniladigan HSEIS IBT qo'llanmasiga kiritilgan, biroq bu hujjatda xizmat ko'rsatuvchi pudratchilar majburiyatlarining to'liq ko'lami ko'zda tutilmagan.

Loyiha hududida ishlayotgan har bir pudratchi o'z vazifalari va ish hajmi EIBMR asosida va tegishli OBRda belgilangan talablarga muvofiqligini ta'minlashi kerak. Pudratchilardan EIBMR asosi va OBR asoslarini hisobga oladigan amaldagi tartib-qoidalarga ega bo'lishlari va talab qilinsa o'zlarining tegishli rejalarini ishlab chiqishlari talab qilinadi. Pudratchilar o'z majburiyatlari doirasida rejalashtirilgan tadbirlarning doimiy monitoringini ta'minlashlari, tegishli audit va tekshiruvlarni o'tkazishlari va ShGKMga muntazam ravishda hisobot berishlari kerak (monitoring va hisobot berish masalalari 4.5 va 4.6-bo'limlarda batafsil yoritilgan).

4.3.3 Ta'minot zanjiri boshqaruvi

Kompaniyaning ekologik va ijtimoiy maqsadlariga erishish uchun ta'minot zanjiri nizomi ishlab chiqilishi lozim. Ta'minot zanjiri nizomi barcha pudratchilar va tovarlar va xizmatlar yetkazib beruvchilar uchun qo'llanilishi va quyidagi tamoyillarga asoslanishi kerak:

- Ishlab chiqarish xavfsizligi - atrof-muhitga, xodimlarga, iste'molchilarga, aholiga va kompaniya mulkiga ta'sirsiz yoki past ta'sir;
- Iqtisodiy samaradorlik - barcha tovarlar va xizmatlar - yetkazib beruvchilar kam xarajatlarni va iste'molchilarga past iqtisodiy ta'sirni ta'minlashi kerak;
- Korruptsiyaning yo'qligi - barcha ta'minot zanjiri ish doirasida poraxo'rlik va korruptsiyaga toqatsizlik;
- Inson huquqlari - inson huquqlari barcha yetkazib beruvchilar tomonidan hurmat qilinishi, qo'llab-quvvatlashi va targ'ib qilish zarur.

ShGKM ta'minot zanjiri uchun kamida quyidagi ekologik va ijtimoiy talablarni belgilashi kerak:

- Tovar va xom ashyo ta'minoti,
- Xom ashyo va mahsulotlarni litsenziya asosida qazib olish va ishlab chiqarish,
- Yetkazib berilgan tovarlar yoki xom ashyoning har bir partiyasi uchun muvofiqlik sertifikatlari;
- Tovar va xom ashyoning havflilik darajasining eng past toifasi,
- Qurilish ehtiyojlari uchun barcha turdagi qurilish xom ashyolarining radiatsion xavfsizligi sinovi,
- Tovarlar va xom ashyo mahalliy konlardan yoki eng yaqin ishlab chiqarish qurilmalaridan yetkazib berilishi;
- Xom ashyo ShGKM mahsulotlari sifatiga aks ta'sir qilmasligi kerak,
- chiqindisiz yoki kam chiqindi chiqadigan yuqori sifatli tovarlar yoki hom ashyolar,
- Qadoqlashga qo'yiladigan talablar, shu jumladan qopning miqdori / yo'qligi, katta sig'imli qoplar, qayta foydalanish mumkin bo'lgan qoplar, qayta ishlangan yoki biologik parchalanadigan qoplar, qayta foydalanish uchun qopni yetkazib beruvchiga jo'natish va h.k.,
- Kam energiya va resurs talab qiladigan ko'p funksiyali mashinalar va uskunalar,
- Yetkazib beruvchining ishlab chiqarish qurilmasida havo va IG emissiyasining pastligi,
- Mashinalarning past shovqin chiqarishi,
- Yetkazib beruvchilarning odob-axloq qoidalari,

- Tashqi xizmat so'rovnomasi.

Ish boshlanishidan oldin milliy qonunchilik va IBT talablariga muvofiq pudratchilar/subpudratchilar tomonidan to'g'ridan-to'g'ri xizmat ko'rsatuvchi pudratchilar va subpudratchilar xodimlariga SXA bo'yicha dastlabki o'quv mashg'ulot o'tkazilishi lozim.

Amaldagi xalqaro talablarga rioya qilish uchun ShGKM va Loyiha bo'yicha ishlarni bajaruvchi har bir pudratchi EIBMR asosida va EIBMR tamoyillarini amalga oshirish uchun ishlab chiqilgan rejalar va tartiblarda belgilangan ularning faoliyati va ish doirasiga qo'llaniladigan talablarga muvofiqligini ta'minlashi kerak.

4.4 Ekologik va ijtimoiy ta'sirlar va ularni yumshatish choralari

Loyiha hududidagi ekologik va ijtimoiy-iqtisodiy boshlang'ich sharoitlarni, EITB hisobotida va milliy ETBda tasvirlangan potentsial ekologik va ijtimoiy ta'sirlarni, atrof-muhit, salomatlik va xavfsizlikni boshqarish bo'yicha milliy talablar, "O'zbekneftgaz" AK ning mavjud HSEIS IBT va kreditorlar talablarini hisobga olgan holda quyidagi asosiy Loyiha Ekologik va ijtimoiy operatsion boshqaruv rejalarini talab qilinadi:

Jadval4 .1 : Loyihani ishlatish bosqichidagi asosiy ekologik jihatlarini

No	Ekologik ta'siri/jihati	Ekspluatatsiya EIBMRni qo'llab-quvvatlovchi rejalar va boshqa hujjatlar	Bog'liq jihatlar va rejalar	Ma'sul
1. Havо sifati				
1.1	Atmosfera havosining ifloslanishi	OMP emissiyasi, shovqin va tebranish	OMP Transport va Yo'l harakati xavfsizligi OMP chiqindilari va xavfli materiallar Ta'minot zanjiri nizomi (qurilish ishlariga qo'yiladigan talablar, transport vositalarining chiqindilari va chang hosil bo'lishi)	Ekologiya bo'limi Qurilmani ta'mirlash (Mexanika) bo'limi Operatsion pudratchilar
2. Issiqxona gazlari (IG) tashlanmalari				
2.1	IG emissiyasini kamaytirish orqali issiqxona effektini kamaytirish orqali barqaror tabiatni boshqarish	Issiqxona gazlari emissiyasi BR, shu jumladan, IG emissiyasini kamaytirish, monitoring va nazorat qilishga qaratilgan chora-tadbirlar	OMP emissiyasi, shovqin va tebranish	Ekologiya bo'limi
3. Salbiy jismoniy ta'sir				
3.1	Aholi punktlari hududidagi kuzatuv punktlarida shovqin ta'siri Shovqinning yovvoyi tabiatga ta'siri	OMP emissiyasi, shovqin va tebranish	OMP Transport va Yo'l harakati xavfsizligi Ta'minot zanjiri nizomi (qurilish ishlariga qo'yiladigan talablar, shovqin paydo bo'lishi)	Ekologiya bo'limi Operatsion pudratchilar
4. Tuproq, yer va yer osti suvlari				
4.1	Tuproqqa mexanik ta'sir Er osti sharoitlariga ta'siri	OMP suv va oqava suv Poligonnini boshqarish rejasi	OMP Transport va Yo'l harakati xavfsizligi OMP chiqindilari va xavfli materiallar	Qurilish bo'limi Operatsion pudratchilar
4.2	Tuproqning ifloslanishi	OMP chiqindilari va xavfli materiallar OMP suv va oqava suv	Yashil maydonlarni sug'orish jadvali (sho'rlanish jarayonining oldini olish)	Ekologiya bo'limi Qurilish bo'limi Operatsion pudratchilar

Nº	Ekologik ta'siri/jihati	Ekspluatatsiya EIBMRni qo'llab-quvvatlovchi rejalar va boshqa hujjatlar	Bog'liq jihatlar va rejalar	Ma'sul
			Ta'minot zanjiri nizomi (qurilish ishlariga qo'yiladigan talablar, chiqindilarni qayta ishlash)	
4.3	Er osti suvlarining sayozlik darajasiga ta'siri/er osti suvlarining ifloslanishi	OMP suv va oqava suv OMP chiqindilari va xavfli materiallar	Ta'minot zanjiri nizomi (qurilish ishlariga qo'yiladigan talablar, xavfli materiallar bilan ishlash)	Qurilish bo'limi Operatsion pudratchilar
5. Yer usti suv havzalari				
5.1	Er usti suv havzalarining ifloslanishi	OMP suv va oqava suv OMP Transport va Yo'l harakati xavfsizligi OMP chiqindilari va xavfli materiallar	Ta'minot zanjiri nizomi (qurilish ishlariga qo'yiladigan talablar, qurilish oqava suvlarini oqizish)	Oqova suvlarni tozalash tsexi Laboratoriya Operatsion pudratchilar
6. O'simlik va hayvonot dunyosiga ta'siri				
6.1	Loyiha hududida va unga tutash yer maydonlarida o'simliklarning ifloslanishi va nobud bo'lishi	Biologik xilma-xillikni boshqarish rejasi OMP Transport va Yo'l harakati xavfsizligi OMP chiqindilari va xavfli materiallar	Ta'minot zanjiri nizomi (qurilish ishlari, chiqindilar va xavfli materiallar bilan ishlashga qo'yiladigan talablar)	Ekologiya bo'limi Qurilish bo'limi Operatsion pudratchilar
6.2	Hayvonlarning yo'q bo'lib ketishi va ularning yashash joylarining yo'qolishi	Biologik xilma-xillikni boshqarish rejasi	Ta'minot zanjiri Nizomi (qurilish ishlariga qo'yiladigan talablar, qurilish maydonchasidan tashqarida ishlarni taqiqlash, yoritishni boshqarish, transportni boshqarish)	Ekologiya bo'limi Qurilish bo'limi Operatsion pudratchilar
6.3	Yovvoyi tabiatni zararlovchi omillar (yorug'lik, shovqin)	OMP Transport va Yo'l harakati xavfsizligi OMP emissiyasi, shovqin va tebranish Biologik xilma-xillikni boshqarish rejasi Tegishli pudratchilarni boshqarish rejalarini	Ta'minot zanjiri nizomi (qurilish ishlari, transport vositalari harakati va qurilish maydonchalaridan tashqarida chiqindilarni saqlash, yoritish va shovqinni boshqarishga qo'yiladigan talablar)	Ekologiya bo'limi Qurilish bo'limi Operatsion pudratchilar

Jadval4 .2 : Loyihani ekspluatatsiya bosqichining asosiy ijtimoiy jihatlar

Nº	Ijtimoiy ta'siri/jihati	Ekspluatatsiya EIBMRni qo'llab-quvvatlovchi rejalar va boshqa hujjatlar	Bog'liq jihatlar va rejalar	Ma'sul
1. Axborotni oshkor qilish va manfaatdor tomonlarni jalb qilish				
1.1	Axborotni oshkor qilish, jamoatchilik bilan maslahatlashish va manfaatdor tomonlar ishtirokini rejalashtirish	Manfaatdor tomonlarni jalb qilish rejasi	Foydalanish JAMning majburiyatlari TDJ uchun muntazam hisobotlar/taqdimotlar Loyiha haqida ma'lumot varaqalari	Loyihaning JAMi bilan birgalikda Korporativ aloqalar va ijtimoiy rivojlanish bo'limi

№	Ijtimoiy ta'siri/jihati	Ekspluatatsiya EIBMRni qo'llab-quvvatlovchi rejalar va boshqa hujjatlar	Bog'liq jihatlar va rejalar	Ma'sul
			Jamoatchilikning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmi	
2. Ishchi va mehnat sharoitlari				
2.1	Diskriminatsiyaga yo'l qo'ymaslik va teng imkoniyatlilik	Kadrlar bo'limi nizomi va tartiblari Odob-ahloq kodeksi Ichki mehnat qoidalari	Jamoaviy shartnoma Ishchilarning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmi	Inson reserslarini boshqarish bo'limi Shikoyatlarni boshqarish va nazorat qilish bo'limi
2.2	Xodimlarning turar joyi	Xodimlarni joylashtirishni boshqarish rejasi XMK/YetTB "Ishchilarning turar joyi: jarayonlar va standartlar" yo'riqnomasiga muvofiq xodimlar lageri auditini tekshirish ro'yxati	Ishchilarning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmi	Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi bo'limi
3. Ta'minot zanjiri				
3.1	Ta'minot zanjiri boshqaruvi	Ta'minot zanjiri nizomi Tashqi xizmat so'rovnomasi	Yetkazib beruvchilarning odob-ahloq kodeksi (etkazib beruvchilar tomonidan) Inson huquqlari nizomi	Xaridlar va ta'minot bo'lim
4. Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi				
4.1	Ishchilar va mahalliy aholi o'rtasidagi nizolar	Etika kodeksi ishlab chiqarishni boshqaruvchi xodimlarni joylashtirish lageri uchun odob-axloq qoidalari Tegishli tekshiruvni tekshirish ichki xavfsizlik xodimlarini yollash tartibi	Jamoatchilikning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmi	Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi bo'limi Shikoyatlarni boshqarish va nazorat qilish bo'limi
4.2	Ish joyidagi muhit omillari	OMP mehnat va mehnat sharoitlari Emissiya, shovqin va tebranish OBR	Jamoaviy shartnoma	Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi bo'limi
4.3	Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi	OMP mehnat va mehnat sharoitlari OMP chiqindilari va xavfli materiallar HSEIS IBTning MMQSX tartiblari	Jamoaviy shartnoma	Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi bo'limi
5. Ijtimoiy salomatlik, xavfsizlik va uning muhofazasi				
5.1	Ishchilar va mahalliy aholi o'rtasidagi nizolar	Etika kodeksi Ishlab chiqarishni boshqaruvchi xodimlarni joylashtirish lageri uchun odob-axloq qoidalari Tegishli tekshiruvni tekshirish ichki xavfsizlik xodimlarini yollash tartibi	O'quv-mashg'ulot rejasi Xavfsizlik organlari uchun o'quv-mashg'ulot taqdimotlari Jamoatchilikning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmi	Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi bo'limi Shikoyatlarni boshqarish va nazorat qilish bo'limi
5.2	Umumiy foydalanishdagi avtomobil yo'llaridan	OMP Transport va Yo'l harakati xavfsizligi	MTJQR Jamoatchilikning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmi	Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi bo'limi

№	Ijtimoiy ta'siri/jihati	Ekspluatatsiya EIBMRni qo'llab-quvvatlovchi rejalar va boshqa hujjatlar	Bog'liq jihatlar va rejalar	Ma'sul
	foydalanishda harakat xavfsizligi			
5.3	Mahalliy transport infratuzilmasi holati	OMP Transport va Yo'l harakati xavfsizligi	Jamiyatni rivojlantirish rejasi	Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi bo'limi
5.4	Favqulodda vaziyatlar	Favqulodda OBR (mavjud: ShGKMning xavfli ishlab chiqarish qurilmalari uchun favqulodda choralar ko'rish rejaları) OMP chiqindilari va xavfli materiallar		Sanoat xavfsizligi bo'limi
5.5	Yuqumli kasalliklar	Yuqumli kasalliklarni bartaraf qilish tartibi	Jamoatchilikning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmi	Loyihaning JAMi bilan birgalikda Sanoat xavfsizligi bo'limi
6. Inson huquqlari				
6.1	Inson huquqlarini muhofaza qilish	ShGKMning inson huquqlari bo'yicha nizomi	ShGKMning odob-Axloq kodeksi Yetkazib beruvchilarning odob-ahloq kodeksi (etkazib beruvchilar tomonidan) Ishchilar va jamoatchilikning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmlari	Inson reserslarini boshqarish bo'limi Loyiha JAMi bilan birgalikda Shikoyatlarni boshqarish va nazorat qilish bo'limi

Batafsil ekologik va ijtimoiy boshqaruv va monitoring faoliyati, mas'ul tomonlar, ushbu tadbirlarni amalga oshirish uchun asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari ekspluatatsiya bosqichi uchun tegishli faoliyatga oid boshqaruv rejalarini doirasida ishlab chiqilishi kerak.

4.5 Monitoring va nazorat

4.5.1 Umumiy tamoyillar

EIBMR / OBR asosi va tegishli hujjatlarning bajarilishini monitoring qilish va nazorat qilish jarayoni ishlab chiqilgan faoliyatning samaradorligi va natijakorligi, shuningdek, umumiy IBT to'g'risida ma'lumot olishning tizimli jarayonini ta'minlash uchun asosiy boshqaruv usuli hisoblanadi.

Monitoring va tekshirish/auditning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

- Kompaniya va pudratchilar faoliyatini tekshirish va amaldagi qonunlar, qoidalar va standartlarga muvofiqligini baholashga qaratilgan audit tizimini joriy etish va olib borish;
- OBR faoliyati samaradorligini baholash uchun audit tizimini joriy etish,
- Samaradorlikning oshirilishini ta'minlash va tartiblarning takrorlanishiga yo'l qo'ymaslik; OBRlarning bajarilishini tekshirish uchun turli audit natijalaridan foydalanish.

4.5.2 SXAI monitoringi

Atrof-muhit, sog'liq va xavfsizlik va ijtimoiy ta'sirlar monitoringi va tekshiruvini ushbu EIBMR asosida belgilangan umumiy majburiyatlarga, tegishli OBR (keyinchalik ishlab chiqiladi), shuningdek, ShGKMning inspeksiya va operatsion ekologik monitoringi dasturlariga muvofiq amalga oshiriladi. Audit va tekshirishlarni tashkil etish va o'tkazish tartibi tegishli hujjatlar bilan belgilanadi. Atrof muhit holatining monitoringi va nazorati (ekologik operativ monitoring va nazorat) mustaqil ixtisoslashtirilgan tashkilotlar tomonidan tasdiqlangan dastur va usullarga muvofiq malakali mutaxassislar ishtirokida amalga oshiriladi. Monitoring natijalari hujjatlashtiriladi, tahlil qilinadi va agar kerak bo'lsa, muvofiqlikni tahlil qilish va atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha harakatlar rejalarini ko'rib chiqish uchun asos sifatida qo'llaniladi. Ushbu dasturlar atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatishning oldini olish, chiqindilarni utilizatsiya qilishni nazorat

qilish, suv havzalarini muhofaza qilish va yerdan oqilona foydalanishni ta'minlashga qaratilgan. Ish joyidagi sharoitlarni baholash (attestatsiya) tashqi ixtisoslashtirilgan pudratchilar tomonidan amalga oshiriladi, shundan so'ng Audit hisoboti tuziladi.

Pudratchilarning SXAI faoliyatining muvofiqligini tekshirish / monitoringi doimiy ravishda "Pudratchilarga qo'yiladigan umumiy salomatlik va xavfsizlik, ekologik va ijtimoiy talablar" talablariga muvofiq, ular ishlayotgan butun davr davomida amalga oshiriladi. Pudratchilarning belgilangan vakillari bilan aniqlangan nomuvofiqliklar va / yoki xavflarni tekshirish va tahlil qilish har oyda o'tkaziladi.

HSEIS bo'limi ushbu OBRLarda ko'rsatilgan Kompaniya majburiyatlarini bajarish jarayoni to'g'risidagi ma'lumotlar bilan kreditorlarning EIMBMMga davriy (yillik) hisobotlarni tayyorlaydi va pudratchilardan olingan ma'lumotlarni hisobga oladi. Hisobotlar monitoring natijalarini qabul qilingan majburiyatlarga muvofiqligini ko'rsatish uchun, hujjatlangan natijalarni o'z ichiga oladi (masalan, havo sifatini tekshirish, shovqin monitoringi)

Bundan tashqari, Manfaatdor tomonlarni jalb qilish rejasini amalga oshirish jarayonini tekshirish va tasdiqlangan korporativ tartiblarga (Jamoa va pudratchi ishchilarining shikoyatlarini ko'rib chiqish tartibi) muvofiq jamoa va ishchilarning shikoyatlarini boshqarish uchun muntazam monitoring olib boriladi.

Yaylovlar va fermer xo'jaliklari yerlarining atrof-muhitga salbiy ta'siri monitoringi TDJ bilan kelishilgan holda amalga oshiriladi va ular ishtirokida ishlab chiqiladi. Monitoring natijalari to'g'risida TDJ xabardor qilinadi.

ShGKM shartnoma tuzishdan oldin yangi ta'minot zanjiri tashkilotlarida mehnat auditini o'tkazadi. Shu maqsadda Kompaniya ta'minot zanjirida majburiy, bolalar mehnati va kasbiy salomatlik bilan bog'liq xavflarni istisno qilish uchun potentsial yetkazib beruvchilar bilan korporativ Inson huquqlari siyosati va tashqi xizmat so'rovnomasini baham ko'radi. Yuqori xavfga ega bo'lgan yetkazib beruvchilar e'tiborni talab qiladi va boshqaruv choralari Ta'minot zanjirini boshqarish siyosatiga muvofiq qo'llaniladi.

4.5.3 Ekologik va ijtimoiy samaradorlikni nazorat qilish

Tadbirlarga rioya qilish va ularni amalga oshirish samaradorligi turli darajadagi tekshirish va auditlar davomida baholanadi va nazorat qilinadi. Nazoratning o'ziga xos xususiyatlari va turlari 4.3-jadvalda tasvirlangan.

Jadval4.3: Ichki va tashqi auditlar va tekshiruvlar

№	Nazorat turi	Intervallar
Ichki auditlar va tekshirishlar		
A1	Integratsiyalashgan boshqaruv tizimi doirasidagi auditlar. Ushbu auditlar Kompaniya boshqaruv tartib-qoidalari va rejalarning dolzarbligi va samaradorligini tahlil qilish hamda IBT va uning elementlarining ISO 14001, ISO 45001 standartlari talablariga umumiy muvofiqligini baholash maqsadida amalga oshiriladi. Ular Kompaniya xodimlari tomonidan amalga oshiriladi (buyurtma bilan tayinlanadi).	Audit dasturi har yili ichki auditni rejalashtirish va o'tkazish tartibi talablariga muvofiq tuziladi va amalga oshiriladi. Auditlarning mazmuni va tuzilishi IBT sertifikatlash organi bilan hamkorlikda tasdiqlanadi
A2	Kompaniya va pudratchilar tomonidan EIBMRda belgilangan talablarga muvofiqligini baholash va chora-tadbirlarni amalga oshirish doirasida muntazam tekshiruvlar, majmuani batafsil tekshirish, shuningdek, Kompaniya va pudratchilar tomonidan Loyihaga qo'yiladigan talablarni o'z ichiga olgan boshqa hujjatlarda ko'rsatilganidek Kompaniya va pudratchilar xodimlari bilan suhbatlar, hujjatlarni ko'rib chiqish va boshqa tadbirlar. Mazkur tadbirlar Kompaniya xodimlari tomonidan amalga oshiriladi.	Doimiy ravishda va kerak bo'lganda doimiy faoliyatning bir qismi sifatida.
A3	Muntazam tekshiruvlar, majmuani batafsil tekshirishlar, xodimlar bilan suhbatlar, hujjatlarni ko'rib chiqish va EIBMRda, shuningdek loyihaga	Doimiy ravishda va kerak bo'lganda doimiy faoliyatning bir qismi sifatida.

№	Nazorat turi	Intervallar
	qo'yiladigan talablarni o'z ichiga olgan boshqa hujjatlarda belgilangan talablarga muvofiqligini baholash va boshqa tadbirlar, va pudratchiga nisbatan qo'llaniladi. Ular Pudratchilar xodimlari tomonidan ichki nazorat va subpudratchilar nazorati doirasida amalga oshiriladi.	
A4	Ta'minot zanjiri nizomida ko'rsatilgan har bir xarid turi bo'yicha talablarga tovar va moddiy muvofiqligini har kuni tekshirish.	Nomuvofiqlik aniqlangan holda muntazam ravishda
A5	Xarid qilish xodimlari tomonidan yangi ta'minot zanjiri tashkilotlarini muntazam ravishda xodimlarning asosiy huquqlari, jumladan, bolalar mehnati, majburiy mehnat, mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi, shuningdek, genderni asoslangan zo'rvonlik va ta'qiblar bilan bog'liq bo'lgan tashqi xizmat so'rovnomasidan foydalangan holda tekshirishlari.	Shartnoma tuzishdan oldin
A6	Kompaniya tomonidan pudratchilar va barcha subpudratchilarning asosiy ishchi huquqlari, shu jumladan bolalar mehnati, majburiy mehnat, ta'qib, zo'rvonlik va qo'rqitish, shuningdek ishchilar bilan bog'liq bo'lgan huquqlari bo'yicha muntazam tekshiruvlar (shu jumladan xodimlar bilan suhbatlar, hujjatlar va ishchilarning shikoyatlari jurnallarini ko'rib chiqish) shikoyatlar va ularni hal etish.	Har oy
A7	XMK/YetTBning "Ishchilarning turar joyi: jarayonlar va standartlar" yo'riqnomasidagi nazorat ro'yxatidan foydalangan holda xodimlarning turar joy yotoqxonalarini muntazam tekshirish (jumladan, ishchilar, xodimlar bilan suhbatlar, hujjatlar va shikoyatlar jurnallarini ko'rib chiqish).	Har oy
A7	Pudratchining jamoatchilik shikoyatlarini boshqarish bo'yicha muntazam tekshiruvlar va Kompaniyaning JAM tomonidan hal etilishi.	Har oy
A8	Ichki xavfsizlik xodimlarini yollash, shu jumladan o'tmishdagi suiiste'mollik holatlarini aniqlash va ularning malakasi va sertifikatlarini tekshirish qoidalari.	Ishga qabul qilishdan oldin
Tashqi audit		
B1	Normativ-huquqiy hujjatlar talablariga muvofiqlik darajasini aniqlash maqsadida O'zbekiston Respublikasi davlat nazorati organlari tomonidan o'tkaziladigan audit.	Amaldagi talablarga muvofiq muntazam ravishda; rejadan tashqari - talab bo'yicha
B2	Kreditorlar vakillari // Kreditorlar maslahatchilari // IBT sertifikatlash organi tomonidan o'tkazilgan audit.	Auditlarning mazmuni va tuzilishi kredit hujjatlarini va IBTni amalga oshirishning bir qismi sifatida tasdiqlanadi

Tekshiruvlar tasdiqlangan jadvalga muvofiq muntazam ravishda amalga oshiriladi. Bundan tashqari, rejadan tashqari (maxsus maqsadli) tekshiruvlar ham mavjud. Tekshiruvlar muayyan masalalarga

yo'naltirilgan bo'lishi mumkin yoki ular turli masalalarni ko'rib chiqqan holda, nazorat ro'yxatlari va fotosuratlar yordamida majmuani ko'rib chiqish auditi shaklida amalga oshirilishi mumkin. Auditorlik tekshiruvlari, o'z navbatida, tabiatan keng qamrovli bo'lib, ular tasdiqlangan jadvalga muvofiq amalga oshiriladi va ekologik va ijtimoiy masalalarning keng doirasini qamrab oladi. Shuni ham ta'kidlash joizki, audit nafaqat saytni vizual tekshirishni, balki hujjatlarni ko'rib chiqish va xodimlar bilan suhbatlashishni ham o'z ichiga oladi.

Audit va tekshirishlarning o'tkazish jadalligi mavjud talablarga moslashtirilishi mumkin.

Pudratchilar bunday tekshiruvlar va auditlar uchun o'zlarining jadvallarini ishlab chiqadilar, ular tekshirish doirasini (aniq nima nazorat qilinishi kerak), ularning jadalligi, ularni amalga oshirish uchun javobgarligini va ularni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan nazorat varaqlarini belgilaydi. Ushbu tartib va shartlar Eksploatatsiya EIBMR talablari va tegishli hujjatlarni hisobga olgan holda ishlab chiqilishi kerak. Audit va tekshirish jadvallari Pudratchilarning ekologik va ijtimoiy boshqaruv tizimining bir qismi bo'lishi va Kompaniya tomonidan kelishilgan bo'lishi kerak. Tekshiruv va audit natijalari pudratchilar tomonidan davriy hisobotning bir qismi sifatida ShGKMga taqdim etiladi (4.6-bo'limga qarang).

4.5.4 *Nomuvofiqliklarni aniqlash va bartaraf etish*

Ro'yxatga olingan barcha nomuvofiqliklarning sabablari aniqlanishi, audit va tekshirishlar davomida aniqlangan barcha nomuvofiqliklar bartaraf etilishi yoki xavfsiz darajaga erishish uchun choralar ko'rilishi kerak.

Audit davomida aniqlangan nomuvofiqlikni boshqarish quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Muvofiqlik holatlarini aniqlash va birlamchi ro'yxatga olish;
- Aniqlangan nomuvofiqliklarni bartaraf etish, ularning ta'sirini yumshatish, aniqlangan nomuvofiqliklarni bartaraf etish bo'yicha tuzatish choralari ko'rish;
- nomuvofiqlik sabablarini aniqlash va nomuvofiqlik sabablarini va ularning takrorlanishini bartaraf etish bo'yicha tuzatish choralari ko'rish zarurligini baholash;
- Tuzatish harakatlarini amalga oshirish va ularning natijalarini ro'yxatga olish;
- Amalga oshirilgan tuzatish harakatlarining samaradorligini tahlil qilish.

Agar amalga oshirilgan tuzatish harakatlari samarasiz bo'lsa (ya'ni barcha rejalashtirilgan tadbirlar amalga oshirilgandan so'ng, nomuvofiqliklar takrorlansa), sabablarni ko'rib chiqish va nomuvofiqlik sabablarini bartaraf etadigan yangi tuzatish harakatlarini rejalashtirish va amalga oshirish kerak. Ko'rib chiqish SXAI boshqaruv tizimini takomillashtirish va o'zgartirish imkoniyatlarini baholashni o'z ichiga olishi kerak.

ShGKM ehtiyojlari uchun tovarlar va xizmatlarni yetkazib berish uchun nomuvofiqlik haqida hisobot berish va ularni bartaraf etishning alohida tartibi ishlab chiqilishi kerak. Kompaniya yetkazib beruvchilar bilan o'zaro munosabatlar tartibini ishlab chiqishi va uni shartnomalar standartiga kiritishi kerak.

4.5.5 *Asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari*

Auditlarni/baholashlarni/tekshiruvlarni o'tkazishda muvofiqlik asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari (KPI) yoki har bir faoliyatga oid boshqaruv rejasi (EBRlar), nizomi va tartibi (agar mavjud bo'lsa) bo'yicha baholanadi. KPI bu samaradorlikni tekshirish, yumshatish choralari samaradorligini baholash va ish faoliyatini yaxshilashni namoyish qilish uchun foydalaniladigan miqdoriy va sifat o'lchovi hisoblanadi.

Tegishli KPIlar iloji boricha har bir tegishli EBR, nizom va tartiblarda aniqlanadi. KPIlar ekologik omillar uchun minimal ekologik va ijtimoiy standartlar va chegara qiymatlarini belgilaydi. KPIlar loyiha hujjatlaridan, standartlaridan, milliy standartlardan, ta'sirni baholash hujjatlaridan va Kompaniya va Bosh pudratchining mavjud boshqaruv tizimlaridan olinadi. Agar, KPI qiymatlaridan birortasi loyiha standartlaridan nazarda tutilgan darajadan oshib ketsa, yumshatish choralari takomillashtirish zarurati tekshiriladi va kerak bo'lganda amalga oshiriladi.

Bosh pudratchining barcha mavjud EBRlari, nizmolari va tartiblari KPIlarni Loyiha standartlari bilan tartibga solish uchun yangilanadi.

Eksploatatsiya bosqichi uchun Loyiha doirasida ishlab chiqilgan EBRlar, nizom va tartiblar uchun namunaviy KPIlar quyidagi jadvalda keltirilgan

Jadval4 .4 : EBRIlar uchun namunaviy KPIlar

EBRIlar, nizomlar va tartiblar	KPIlar	KPI keltirilgan hujjatlar	Ma'sul
Emissiyalar, shovqin va tebranishlar EBR	Atmosferaga tashlanadigan tashlanmalarning, shovqinning va tebranishlarning belgilangan darajadan oshib ketishi Shovqin ko'rsatkichlarining belgilangan darajada ekanligi	EITB Loyiha standartlari Transport va harakat xavfsizligi EBRI Chiqindilar va xavfli materiallar EBRI Ta'minot zanjiri nizomi (qurilish ishlariga qo'yiladigan talablar, transport vositalarining chiqindilari vac hang hosil bo'lishi)	Ekologiya bo'limi Qurilmani ta'mirlash (Mexanika) bo'limi Operatsion pudratchilar
IG emissiyasi EBRI	Yoqilg'I turi bo'yicha umumiy sarf Sof elektr energiyasi iste'moli Energiya samaradorligi Zamonaviy energiya tejamkor uskunalar va materiallardan foydalanish Energiyani tejaydigan jarayonlar oqimini boshqarish sxemalari soni. Energiya talabini %ga kamayishi Dvigatellarning ishlashini optimallashtirish Energiya yo'qotishlarini kamaytirish Tarqatish tarmog'ida % mis o'tkazgichlar va shinali o'tkazgichlar	EITB IO'XB Loyiha standartlari Emissiyalar, shovqin va tebranishlar EBRI	Ekologiya bo'limi
Iqlim o'zgarishi	Loyihaga 200 yilda 1 martagacha suv toshqinidan zarar ko'rmaslikka ruxsat etiladi	EITB IO'XB	Ekologiya bo'limi
Suv va oqova suvlar EBR	Suv sarfini yildan yilga 10% kamaytirish bo'yicha suv samaradorligining maqsadli ko'rsatkichi Suvning ifloslanishi hodisalari soni Oqova suvlar sifati standartlariga nomuvofiqliklar soni Sanoat standartlari buyicha Top 10 lik	EITB Loyiha standartlari Transport va harakat xavfsizligi EBRI Chiqindilar va xavfli materiallar EBRI	Qurilish bo'limi Operatsion pudratchilar

	<p>Sho'rlikni o'zgarmligi</p> <p>Tarkibning asosiy ko'rsatkichlar bo'yicha o'zgarmligi</p>		
Poligonni boshqarish rejasi	<p>Nomuvofiqlik holatlari soni</p> <p>Mahalliy aholidan 0 ta shikoyat kelib tushishi</p>	<p>EITB</p> <p>Loyiha standartlari</p> <p>Transport va harakat xavfsizligi EBRi</p> <p>Chiqindilar va xavfli materiallar EBRi</p>	Ekologiya bo'limi
Chiqindilar va Xavfli Materiallar EBR	<p>Xavlilik darajasiga ko'ra chiqindilarni hosil bo'lishi</p> <p>Qayta ishlatiladigan/qayta ishlangan materialning ulushi</p> <p>Chiqindilarni oqimlari orqali chiqindilarni kamaytirish darajasi</p> <p>Noqonuniy utilitatsiya qilingan xavfli chiqindilar miqdori</p> <p>Nomuvofiqlik holatlari soni</p> <p>To'kilish holatida xatti-xarakatlanish bo'yicha o'qub treningdan o'tgan operatorlar soni – maqsad 100%</p> <p>Chiqindilarni noto'g'ri ishlatish holatlari 0 ta qay etilganligi</p> <p>Loyihaning chiqindilarni boshqarish tartib-qoidalarini ko'rsatadigan tekshiruvlar olib borilishi</p> <p>Mahalliy aholidan 0 ta shikoyat kelib tushishi</p>	<p>EITB</p> <p>Loyiha standartlari</p> <p>Poligonni boshqarish rejasi</p>	Ekologiya bo'limi
Transport va harakat xavfsizligi EBRi	<p>Yo'l-transport hodisalari soni – maqsad 0</p> <p>Loyihaning transport xavfsizligi va buzilishi bo'yicha jamoatchilik shikoyatlari soni</p>	<p>Ta'minot zanjiri nizomi (qurilish ishlariga qo'yiladigan talablar, transport vositalarining chiqindilari vac hang hosil bo'lishi)</p>	<p>Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi bo'limi</p> <p>Shikoyatlarni boshqarish va nazorat qilish bo'limi</p>
Bioxilma-xillik QBR	<p>Buzilgan yashash hudularining maydoni</p> <p>Noyob va muhofaza qilinadigan turlarning, sanoat turlarining buzilishi/o'lishi holatlari</p> <p>Xavfli materiallar yoki chiqindilarning sizishi hodisalari</p> <p>Ichimlik suvi hududlariga (yer usti suv havzalari) ta'siri</p>	<p>Ta'minot zanjiri nizomi (qurilish ishlariga qo'yiladigan talablar, transport vositalarining chiqindilari vac hang hosil bo'lishi)</p>	Ekologiya bo'limi

<p>Inson resurslarini boshqarish (Kadrlar) siyosati</p>	<p>Kadrlar siyosatiga yuqori rahbariyatning majburiyati</p> <p>Kadrlar siyosatida ko'rsatilgan KPILar</p> <p>Kadrlar siyoyasitini 100% xodimlar tomonidan imzolanishi</p> <p>Kadrlar siyosati bo'yicha yo'riqnomalar berish</p> <p>Kompaniyaning kadrlar bo'limi tomonidan 100% xodimlar bilan tuzilgan individual mehnat shartnomalari</p> <p>Xodimlarning teng imkoniyatlar va gender asosidagi zo'ravonlik va ta'qib bilan bog'liq shikoyatlari soni</p>	<p>IHTB</p> <p>Jamoa shartnomasi</p> <p>Xodimlarning shikoyat qilish mexanizmi</p>	<p>Inson resurslarini boshqarish (kadrlar) bo'limi</p>
<p>Etika qoidalari</p>	<p>Etika qoidalarini % xodimlar tomonidan imzolanishi – maqsad 100%</p> <p>Etika qoidalari buyicha yo'riqnomalar o'tkazish</p> <p>Xodimlarning teng imkoniyatlar va gender asosidagi zo'ravonlik va ta'qib bilan bog'liq shikoyatlari soni</p>	<p>IHTB</p> <p>Jamoa shartnomasi</p> <p>Xodimlarning shikoyat qilish mexanizmi</p>	<p>Inson resurslarini boshqarish (kadrlar) bo'limi</p>
<p>Ichki mehnat qoidalari</p>	<p>Etika qoidalarini % xodimlar tomonidan imzolanishi – maqsad 100%</p> <p>Ichki mehnat qoidalari bo'yicha yo'riqnomalar o'tkazish</p> <p>Xodimlar shikoyatlarining soni</p>	<p>IHTB</p> <p>Jamoa shartnomasi</p> <p>Xodimlarning shikoyat qilish mexanizmi</p>	<p>Kasaba uyushmasi qo'mitasi</p> <p>Inson resurslarini boshqarish (kadrlar) bo'limi</p>
<p>Xodimlarni joylashtirishni boshqarish rejasi</p>	<p>Yashsh lagerini tekshirish soni va davomiyligi</p> <p>Xodimlarning turar joy bilan bog'liq shikoyatlari soni</p>	<p>Xodimlar yashash lagerini tekshirish ro'yxati</p> <p>XMK/YETTB "Ishchilarning turar joyi: jarayonlar va standartlar</p> <p>Xodimlarning shikoyat qilish mexanizmi</p>	<p>Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi bo'limi</p>
<p>Ta'minot zanjirini boshqarish siyosati</p>	<p>Ta'minot zanjirini boshqarish siyosatiga yuqori rahbariyatning majburiyati</p> <p>Ta'minot zanjirini boshqarish siyosatiga mos kelmaydigan etkazib beruvchilar soni</p> <p>Menejrlarning%i shartnoma bo'yicha o'quv-treningdan o'tgan</p> <p>Majburiy mehnatni, bolalar mehnatini, Salomatlik</p>	<p>IHTB</p> <p>Tashqi xizmat so'rovnomasi</p>	<p>Xaridlar va ta'minot bo'limi</p>

	uchun kasbiy xavflarni istisno qilish uchun Yetkazib beruvchilar tomonidan tashqi xizmat ko'rsatish bo'yicha so'rovnomani 100% to'ldirish		
Operativ xodimlar joylashgan lager uchun odob-axloq qoidalari	<p>Odob-axloq qoidalarini imzolagan lagerda yashovchilarni foizi – maqsad 100%</p> <p>Odob-axloq qoidalari haqida yo'riqnomalar o'tkazish</p> <p>Yashas bilan bo'liq qayd etilgan baxtsiz hodisalarning soni</p> <p>Xodimlarning joylashish bilan bo'liq bo'lgan shikoyatlarining soni</p> <p>Mahalliy aholining xodimlarning vaxtali yashash manizli mavjudligi bilan bog'liq shikoyatlari soni</p> <p>Mahalliy aholi bilan bo'lgan mojarolar soni</p> <p>Xodimlar orasida yuqumli kasalliklarga chalinganlar soni</p>	<p>Jamoa shartnomasi</p> <p>Xodimlarning shikoyat qilish mexanizmi</p> <p>Aholoning shikoyat qilish mexanizmi</p> <p>O'quv-trening rejasi</p> <p>Xavfsizlik organlari uchun o'quv-trening taqdimotlari</p>	<p>Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi bo'limi</p> <p>Shikoyatlarni boshqarish va nazorat qilish bo'limi</p>
Ichki-xavfsizlik xodimlarini yollashda muvofiqlik tekshiruv tartibi	<p>Xavsizlik xodimlari orasida mansabini suiste'mol qilgan holatlarning soni</p> <p>100% talab etiladigan malaka va sertifikatlar</p> <p>Mansab yo'riqnomasi talablaridan 100% xabardorlik</p> <p>Xodimlarning %i o'quv-treningdan o'tganligi</p> <p>O'quv-trening rejasini amalga oshirish</p>	<p>IHTB</p> <p>Xodimlarning shikoyat qilish mexanizmi</p>	<p>Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi bo'limi</p> <p>Shikoyatlarni boshqarish va nazorat qilish bo'limi</p>
Mehnat va mehnat sharoitlari	<p>Mehnat to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya qilmaslik holatlari (mehnat shartnomalari, ish haqi to'lovlari, qo'shimcha ish haqi, dam olish va ishlash uchun soatlar va boshqalarga nisbatan)</p> <p>Mehnat va mehnat sharoitlari bo'yicha ishchilarning shikoyatlari soni</p>	Jamoa shartnomasi	<p>Inson resurslarini boshqarish (kadrlar) bo'limi</p> <p>Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi bo'limi</p> <p>Shikoyatlarni boshqarish va nazorat qilish bo'limi</p>
SXAI IBTning MMQSX tartiblari	Xabar qilingan baxtsiz hodisalar/holatlar soni (ishchanlikni vaqtincha yo'qotish bilan bog'liq jarohatlarning takrorlanish davri/ming xodimga to'g'ri)	<p>Jamoa shartnomasi</p> <p>O'quv-trening rejasi</p>	Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi bo'limi

	<p>keladigan baxtsiz hodisalar) – madqas 0</p> <p>Baxtsiz hodisasiz kunlar soni</p> <p>Baxtsiz hodisaga yaqin holatlarning soni (baxtsiz hodisaga yaqin holatlarning baxsiz hodisaga nisbati)</p> <p>Xulq-atvoriga asoslangan xavfsizlik (masalan, xavfsizlik kuzatuvlari soni)</p> <p>Audit/tekshiruv ballari (o'tkazilgan auditlarning rejalashtirilgan auditlarga nisbati, nomuvofiqliklarning tuzatish choralariga nisbati va boshqalar)</p> <p>Qurilmalarning buzilishi</p> <p>SX bo'yicha o'quv-trening olgan rahbar va xodimlarning %i</p>		
Inson huquqlari siyosati	<p>Inson huquqlari siyosatiga yuqori rahbariyatning majburiyati</p> <p>Xodimlarning teng imkoniyatlar va gender asosidagi zo'ravonlik va ta'qib bilan bog'liq shikoyatlari ko'rib chiqish va qoniqarli hal etish.</p> <p>Inson huquqlari bo'yicha o'qitilgan xodimlar soni, kurslar va malaka oshirish sanalari.</p> <p>Kirish yo'riqnomasiga inson huquqlarini kiritilishi</p> <p>Xodimlar orasida inson huquqlari mavzularini tushunish darajasi</p>	<p>Odob-axloq qoidalari</p> <p>Yetkazib beruvchilarning odob-axloq qoidalari (etkazib beruvchilar tomonidan)</p> <p>Xodimlar va aholining shikoyat qilish mexanizmi</p>	<p>Inson resurslarini boshqarish (kadrlar) bo'limi Loyiha JAMi bilan birga</p> <p>Shikoyatlarni boshqarish va nazorat qilish bo'limi</p>
Xodimlar sonini qisqartirish rejasi (zavodni ekspluatatsiyadan chiqarishgacha bo'lgan muddatdan kamida 18 oy oldin)	<p>Xodimlar sonini qisqartirishdan jabranganlar soni</p> <p>Xodimlar sonini qisqartirishning qayd etilgan natijalri</p> <p>Jabrlangan xodimlar bilan bo'lgan yig'ilish bayonnomalari</p> <p>Mahalliy bandlike markazlariga xabarnomalar jo'natish</p> <p>Xodimlar sonini qisqartirish jarayonida xodimlarning shikoyatlari soni</p>	<p>Jamoa shartnomasi</p> <p>Xodimlarning shikoyat qilish mexanizmi</p>	<p>Inson resurslarini boshqarish (kadrlar) bo'limi</p> <p>Kasaba uyushmasi</p> <p>Shikoyatlarni boshqarish va nazorat qilish bo'limi</p>

4.6 Hisobot

4.6.1 Ichki hisobot

ShGKMning tayinlangan mutaxassislari yuqori rahbariyat uchun ekologik va ijtimoiy boshqaruv tizimining faoliyati to'g'risida yillik hisobotlarni tayyorlaydi. Ushbu hisobotlar, jumladan, ekspluatatsiya EIBMRni amalga oshirish samaradorligi va ekologik va ijtimoiy xavf va ta'sirlarni boshqarishga qaratilgan chora-tadbirlar to'g'risidagi ma'lumotlarni o'z ichiga olishi mumkin. IBT samaradorligini tahlil qilish natijalariga ko'ra qabul qilingan qarorlar Kompaniyaning SXAI siyosati va maqsadlariga, ichki me'yoriy hujjatlarga o'zgartirishlar kiritish, shuningdek, kompaniya boshqaruv tizimini yanada takomillashtirish, KPI ni o'rnatish va tuzatishga qaratilgan tuzatish harakatlarini amalga oshirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Pudratchilar ShGKMga davriy SXAI hisobotlarini, shu jumladan choraklik muvofiqlik hisobotlarini taqdim etishlari shart. Ushbu hisobotlar quyidagi ma'lumotlarni o'z ichiga olishi kerak:

- Pudratchining ichki me'yoriy hujjatlarini ishlab chiqish yoki ularni EIBMR asosi va Kompaniyaning tegishli rejalari va tartiblari talablariga muvofiqlashtirish,
- O'tkazilgan audit/tekshiruvlar,
- Aniqlangan nomuvofiqlik holatlari va amalga oshirilgan tuzatish harakatlari;
- Baxtsiz hodisalar, hodisalar, favqulodda vaziyatlar (shu jumladan javob berish va oqibatlarini bartaraf etish to'g'risidagi ma'lumotlar, shuningdek, tuzatish harakatlari);
- SXAI hisobotlarini tayyorlash uchun taqdim etilgan boshqa ekologik va ijtimoiy ma'lumotlar va OBRda ko'rsatilgan KPIga muvofiqligi to'g'risidagi ma'lumotlar.

Hisobot shakllari Kompaniyaning SXAI bo'limlari va pudratchilar o'rtasida kelishib olinadi.

4.6.2 Tashqi hisobot

Kreditorlar va ularning vakillariga hisobot berish

Kompaniya kreditorlar va ularning vakillari uchun davriy hisobotlar tayyorlaydi. Ushbu hisobotlar Loyihaning ekologik va ijtimoiy samaradorligini baholash uchun kreditorlarning EIMBMM tomonidan talab qilinadigan ma'lumotlarni o'z ichiga oladi; Hisobotlarning tabiati va tuzilishi kredit hujjatlarining bir qismi sifatida tasdiqlanadi.

Ushbu hisobotlar oxirgi hisobot davri uchun ma'lumotlarni taqdim etadi va kamida quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Loyiha va SXAI jihatlari uchun mas'ul shaxslar ro'yxati,
- Kompaniya va pudratchilar boshqaruv tizimlari samaradorligini ko'rib chiqish,
- Ekologik ruxsatnomalarning holati to'g'risida umumiy ma'lumot;
- Ekologik monitoringi va nazorati bo'yicha umumlashtirilgan ma'lumotlar,
- SXA hodisalari va nomuvofiqlik holatlari haqida ma'lumot,
- MMQSX ma'lumotlari, shu jumladan kasallanish, birinchi tibbiy yordam ko'rsatish va boshqalar to'g'risidagi ma'lumotlar (loyiha xodimlari va Pudratchi xodimlari uchun alohida),
- O'tkazilgan o'quv-mashg'ulotlar haqida ma'lumot,
- Manfaatdor tomonlarni jalb qilish faoliyati,
- Qabul qilingan murojaatlarni ko'rib chiqish va ularga javob berish;
- Mahalliy hamjamiyatlarni rivojlantirishga ko'maklashish choralari va dasturlari,
- Ekologik va ijtimoiy harakatlar rejasini (ESAP) amalga oshirishning umumiy mazmuni,
- Taklif etilayotgan/tuzatilgan yumshatish choralari, zarur xarajatlar.

Loyihaning ekologik va ijtimoiy hisobotining yakuniy formati kreditor maslahatchisi tomonidan kelishiladi.

Manfaatdor tomonlarga hisobot berish

MTJQRda aks ettirilgan xalqaro talablarga muvofiq, Kompaniya loyihaning ekologik va ijtimoiy ko'rsatkichlari to'g'risida TDJ va boshqa manfaatdor tomonlarga hisobot beradi. Bunday hisobot Loyihaning davriy risolasi yoki Loyihaning rivojlanishi va erishilgan natijalarni tavsiflovchi boshqa foydalanish mumkin bo'lgan formatda bo'lishi mumkin.

4.7 Ekologik va ijtimoiy o'qitish

4.7.1 Ta'rif

Kompaniya va uning pudratchilari tizimli ravishda SXAI bo'yicha o'quv dasturlari va o'z xodimlari uchun rejalarni ishlab chiqadilar. O'qitishga bo'lgan ehtiyojni aniqlash tartibi, kadrlar tayyorlash tartiblari va malakashtirish hisobotlari Kompaniyaning ichki qoidalari bilan belgilanadi. Foydalanish ESMMni amalga oshirish bilan bog'liq Kompaniya xodimlariga va pudratchilarga taqdim etiladigan bunday o'quv-mashg'ulotga qo'yiladigan umumiy talablar quyida keltirilgan.

4.7.2 Kompaniya xodimlarini o'qitish

Kompaniya xodimlarini o'qitish dasturi quyidagi asosiy modullarni o'z ichiga oladi:

- Milliy qonunchilikka muvofiq barcha xodimlarga taqdim etiladigan SXAI bo'yicha o'quv dasturlari to'plami,
- Har bir xodimga uning mansabi va funksiyalarini hisobga olgan holda shaxsiy rivojlanish rejasining bir qismi sifatida SXAI bo'yicha maxsus o'quv dasturlari taqdim etiladi.

Shu qatorda, boshqa o'quv dasturlari qatorida SXAI menejerlari va mutaxassislari quyidagi o'quv dasturlarini o'tadilar:

- SXAI auditi/tekshirishlarining bajarilishi,
- Foydalanish EIBMRi va uning qo'shimcha rejalarini amalga oshirish talablari va usullari bo'yicha maxsus o'quvlar,
- Ichki xavfsizlik xodimlari uchun quyidagilar haqida xabardorlikni oshirish uchun o'qitish:
  - Inson huquqlarining muhim muammolari (xususan, xodimlar va jamoat xavfsizligi),
  - Amaldagi xalqaro standartlarning talablari,
  - Ish joyida mavjud bo'lgan turli xil madaniy va etnik kelib chiqishi,
- Xaridlar va shartnomalar bo'yicha menejerlarni o'qitish:
  - Ta'minot zanjiri boshqaruvi,
  - Ta'minot zanjirini baholashda inson huquqlari tamoyillari va nizomi.

4.7.3 Pudratchilarni o'qitish

Pudratchilar uchun o'qitish talablari quyidagicha umumlashtiriladi:

Pudratchining SXA menejerlari

- Pudratchining SXA menejerlarini EIBMR asosining muhim talablari, tegishli rejalar va tartiblar bo'yicha o'qitish, shuningdek Pudratchining o'z boshqaruv tizimi doirasida ushbu talablarni amalga oshirish bo'yicha o'quvlar

Pudratchining barcha xodimlarini SXA bo'yicha umumiy o'qitish

- Pudratchilar tomonidan loyihada ishlaydigan o'z xodimlariga qonun talablariga muvofiq SXA bo'yicha o'z vaqtida ta'lim beriladi. Shuningdek, tegishli malakaga ega bo'lgan xodimlarga Loyiha qurilish maydonchasiga kelishdan oldin o'qitish amalga oshiriladi. Saytga kirish uchun xodimning ushbu o'quv dasturi tugatganligi to'g'risidagi hujjat ko'rinishda ma'lumotnoma talab qilinadi.
- Pudratchining barcha xodimlari Loyiha hududiga kelganidan so'ng bir qator qisqa tanishtiruvdan o'tadilar (qonun va Kompaniyaning ichki tartib-qoidalari talab qilsa, takroriy ko'nikma ham o'tkaziladi). Ko'nikmalar ShGKM tomonidan o'tkaziladi va boshqa narsalar qatorida quyidagi jihatlarni qamrab oladi:
  - Loyiha bilan bog'liq mehnat salomatligi va xavfsizligi, ekologik va ijtimoiy (SXAI) xavflari,
  - Shikoyat bilan bog'liq tartiblar,

- Odob-ahloq kodeksi (shu jumladan madaniy xabardorlik elementi va mahalliy jamiyat bilan o'zaro munosabatlar),
  - Ishchilarning huquqlari,
  - Favqulodda vaziyatlarda choralar,
  - Atrof-muhit ifloslanishining oldini olish bo'yicha umumiy chora-tadbirlar;
  - Salbiy ta'sirlarni nazorat qilish choralari,
  - Chiqindilarni boshqarish tartiblari/ko'rsatmalari,
  - Pudratchining SXAI boshqaruv tartib-qoidalari.
- Ish joyidagi ko'rsatmalar har bir yangi faoliyat boshlanishidan oldin xodimlarga bo'lim boshliqlari / mutahassislari tomonidan taqdim etiladi va ular ushbu faoliyatga tegishli SXAIning asosiy talablarini qamrab oladi.

Foydalanish EIBMRi bo'yicha ishlab chiqilgan ixtisoslashtirilgan rejalar va tartiblar Kompaniya va pudratchilar xodimlarini o'qitishga, shuningdek tasdiqlovchi hujjatlarga qo'shimcha talablarni o'z ichiga olishi mumkin va ular yuqoridagi talablar bilan birga ko'rib chiqilishi kerak.

Pudratchilar har choraklik hisobotlarida SXAI bo'yicha o'tkazilgan o'quv-mashg'ulotlar haqida ma'lumot berilib boriladi. Pudratchilar ham, xodimlarning o'zlari bajaradigan ish uchun tegishli malakaga ega ekanligini ko'rsatadigan o'quv mashg'ulotlari (haqiqiy sertifikatlar) to'g'risidagi yozuvlarni yuritishi kerak. Ushbu ma'lumot ShGKM tomonidan muntazam hisobotlarning bir qismi sifatida taqdim etiladi.

Kompaniya, shuningdek, loyiha inshootlarida xavfsizlik organlarining jamoalari uchun ishchilar va TDJga nisbatan kutilayotgan xatti-harakatlar darajasini tushuntirish bilan o'quv-mashg'ulot taqdimotini o'tkazadi.

5. EKSPLUATATSIYADAN CHIQRISH BOSQICHI UCHUN EIBMR

5.1 Ekologik va ijtimoiy boshqaruv

Ekspluatatsiyadan chiqarish bosqichining ta'siri va xavf-xatarlarining tabiatini hisobga olgan holda, ShGKM mavjud IBT tartiblari va Loyihaning muayyan ehtiyojlari va tarkibiy qismlari uchun ishlab chiqilgan qo'shimcha EChBRLarga amal qiladi.

Ekpluatatsiyadan chiqarishdan oldin ShGKM har bir qurilma va Loyiha bilan bog'liq majmualarning barcha mumkin bo'lgan xavflari va ta'sirini baholaydi va Ekspluatatsiyadan chiqarish rejasini ishlab chiqadi.

Loyihani boshqarish va umumiy EIBMR, Ekspluatatsiyadan chiqarish rejasi va EChBRLarni amalga oshirish uchun umumiy javobgarlik ShGKM doirasida bo'lib, u quyidagilarni ta'minlaydi:

- Ekspluatatsiyadan chiqarishda ishtirok etuvchi tomonlarni va ularning harakatlarini yo'lga qo'yish:
  - EIBMR asosi, Ekspluatatsiyadan chiqarish rejasi/EChBR va boshqa tegishli rejalar va tartiblar talablarini ShGKMning tarkibiy bo'linmalari, Ekspluatatsiyadan chiqarish pudratchisi va subpudratchilar o'rtasida tarqatish,
  - Barcha tomonlar tomonidan ekologik va ijtimoiy boshqaruv rejalar va boshqa tegishli talablarni ishlab chiqish va amalga oshirishni nazorat qilish.
- EIBMR asosi talablariga va boshqa tegishli rejalar va tartiblarga muvofiqligini tegishli monitoringi:
  - Doimiy monitoring,
  - Audit va tekshirishlarning boshqa turlari;
  - Tuzatish harakatlari monitoringi.
- Tashkiliy bo'linmalar, pudratchilar, manfaatdor tomonlar va boshqa tomonlar EIBMR asosining maqsadi va doirasi hamda boshqa tegishli rejalar va tartiblar to'g'risida xabardor qilinishini ta'minlash:
  - Hujjatlarning mazmuni va doirasi bilan tanishish.

ShGKM xodimlari va Ekspluatatsiyadan chiqarish pudratchi va subpudratchilarning boshqaruv xodimlari uchun EIBMR va boshqa tegishli rejalar va tartiblarni amalga oshirish bo'yicha ekologik, favqulodda vaziyatlar va MMQSX bo'yicha o'quv mashg'ulotlarini o'tkazish.

5.2 Ekspluatatsiyadan chiqarish EIBMRni qatnashchilari

Ekspluatatsiyadan chiqarish pudratchi va ishchi kuchiga, shu jumladan xavfli materiallar va chiqindilar bilan ishlash, tuproqni qayta ishlash va h.k. uchun litsenziyalangan tashkilotlarga qo'yiladigan talablar Loyihani ekspluatatsiyadan chiqarishning dastlabki bosqichida baholanadi. SXAI jihatlar bo'yicha majburiyatlar har bir tomon zimmasiga yuklanadi.

Loyihani ekspluatatsiyadan chiqarish va uning ekologik va ijtimoiy jihatlarini boshqarishda ishtirok etadigan asosiy tomonlar quyidagilardir:

- Loyiha operatori – ShGKM,
- Taxminlarga ko'ra, ekspluatatsiyadan chiqarish ishlari, agar kerak bo'lsa, maxsus vazifalarni bajarish uchun subpudratchilarni jalb qilgan holda, ekspluatatsiyadan chiqarish pudratchisi tomonidan amalga oshiriladi. Ushbu vazifalar quyidagi ishlarni o'z ichiga olishi mumkin:
  - Ichida xavfli moddalar bo'lgan idishlar, tanklar va quvurlarni demontaj qilish;
  - tarmoqlar va elektr ta'minoti uskunalarni demontaj qilish,
  - xavfli chiqindilarni yig'ish, faolsizlantirish va yo'q qilish;
  - chiqindilarni qayta ishlash,
  - poligonlarni qayta ishlash,
  - tuproqni qayta ishlash,
  - o'simliklarni tiklash; va boshqalar.
- Davlat organlari - ta'sirlar va qonun hujjatlariga rioya qilish monitoringi;
- Mahalliy bandlik organlari - ishdan bo'shatilgan ishchilarga yordam kursatish.

5.3 Eksploatatsiyadan chiqarish EIBMRini amalga oshirish bo'yicha majburiyatlar

5.3.1 Ekologik va ijtimoiy boshqaruv. ShGKM

Eksploatatsiyadan chiqarish faoliyatining ekologik va ijtimoiy boshqaruv ShGKM tomonidan EIBMR, eksploatatsiyadan chiqarish rejasi va EChBRLar tomonidan ishlab chiqilgan va eksploatatsiyadan chiqarish pudratchisi va barcha subpudratchilarga oshkor qilingan holda boshqariladi.

ShGKM EIBMR, eksploatatsiyadan chiqarish rejasi va boshqa EChBRLarga kiritilgan yumshatish choralarning tegishli tarzda bajarilishini nazorat qilish va nazorat qilish uchun tegishli miqdordagi malakali xodimlarni tayinlaydi va barcha bo'shliqlar haqida Loyiha menejeri va Kompaniyaning SXA menejeriga hisobot beradi.

Eksploatatsiyadan chiqarish bosqichida, Kompaniya, loyiha inshootlarida, turar joy binolarida ish sharoitlarini, shuningdek, eksploatatsiyadan chiqarish pudratchi (va barcha subpudratchilar)ning milliy mehnat qonunchiligiga muvofiqligini nazorat qilish uchun mas'ul bo'lgan to'liq vaqti mehnatni muhofaza qilish buyicha ishchi xodimni tayinlaydi. Mehnatni muhofaza qilish bo'yicha ishchi eksploatatsiyadan chiqarish pudratchi va barcha subpudratchilarning asosiy ishchi huquqlari, shu jumladan bolalar mehnati, majburiy mehnat, Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi, ta'qiblar, zo'ravonlik va qo'rqitish bilan bog'liq bo'lgan huquqlari bo'yicha muntazam (oylik) tekshiruvlarini o'tkazadi.

Kompaniya eksploatatsiyadan chiqarish bosqichi uchun Loyiha JAMni tayinlaydi va TDJ va boshqa manfaatdor tomonlar bilan tashqi aloqani rejalashtirish va amalga oshirish, shuningdek, JAMga eksploatatsiyadan chiqarish vaqtida jamoatchilik shikoyatlarini boshqarish uchun majburiyatlar yuklaydi. Loyiha JAM bilan bog'lanish ma'lumotlari yangilangan Loyiha MTJQR va Kompaniya veb-sayti orqali mahallalar va boshqa manfaatdor tomonlar orqali TDJga oshkor qilinadi. Loyiha JAM eksploatatsiyadan chiqarish vaqtida jamiyatning shikoyatlari haqida Kompaniyaga xabar berish uchun javobgar bo'ladi.

EISX xodimlarining vazifasi, majburiyatlari va vakolatlari kompaniyada qabul qilingan lavozim yo'riqnomalarida, tarkibiy bo'linmalarning nizomlarida, tartib-qoidalarida va boshqa korporativ hujjatlarda belgilanadi.

EIBMR bilan birga keladigan rejalar va tartiblarni, shuningdek, IBTning boshqa hujjatlarini amalga oshirish uchun javobgarlik tegishli rejalar, tartiblar va hujjatlarda belgilanadi.

5.3.2 Ekologik va ijtimoiy boshqaruv. Eksploatatsiyadan chiqarish pudratchisi

Eksploatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchilar amalga oshirilgan barcha tadbirlar EIBMR, eksploatatsiyadan chiqarish rejasi, EChBR, milliy qonunchilik SXA talablari va amaldagi xalqaro standartlarga muvofiq amalga oshirilishini ta'minlash uchun tegishli boshqaruv tuzilmasini ishlab chiqishi kerak. Mehnatni muhofaza qilish, atrof-muhitni muhofaza qilish, mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi, ekologik xavfsizlik, EIBMR, eksploatatsiyadan chiqarish rejasi va EChBRLarda nazarda tutilgan ishlarni tashkil etish va bajarish talablari xodimlarga o'quv-mashg'ulotlar, xizmat yo'riqnomalari, xavfsizlik varaqalari va boshqa shakllarda yetkazilishi kerak.

Eksploatatsiyadan chiqarish pudratchisi, qurilish yoki buzish ob'yektlarida SXA ta'siri, xavf va xavflarni boshqarish bo'yicha kamida 10 yillik tajribaga ega bo'lgan malakali xodimlarni ishlatishni o'z zimmasiga oladi. Subpudratchining SXA menejerlari eng kamida shunga o'xshash tajribaga ega bo'lishi kerak.

Eksploatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchi qurilish yoki buzish vaqtida jamoa shikoyatlarini boshqarish va TDJ bilan aloqa qilishda kamida 5 yillik tajribaga ega bo'lgan Jamoatchilik bilan aloqalar bo'yicha xodimni tayinlaydi va har oy jamoa shikoyatlari va ShGKMga hal qilish uchun JAMga majburiyatlar yuklaydi. Bosh pudratchisi JAM bilan bog'lanish ma'lumotlarini tegishli mahallalar orqali buzish joyiga qo'shni bo'lgan TDJga joriy qiladi.

Eksploatatsiyadan chiqarish pudratchisi va barcha subpudratchilar loyiha ishchilarining shikoyatlarini boshqaradigan va Kompaniya va Loyiha mehnatni muhofaza qilish bo'yicha mutaxassisga (oylik) hisobot beradigan ishchilarning shikoyatlarini ko'rib chiqish bo'yicha mutaxassisni tayinlashlari kerak. Subpudratchilar ishchilarning shikoyatlari va ularni hal qilish to'g'risida eksploatatsiyadan chiqarish pudratchisining ishchilarning shikoyatlarini ko'rib chiqish bo'yicha xodimiga hisobot beradilar.

5.4 Ekologik va ijtimoiy ta'sirlar va ularni yumshatish choralari

Atrof-muhit, MMQSX va ijtimoiy ta'sir va xavflarning aksariyati Loyihaning qurilish bosqichiga o'xshash bo'ladi va bir xil yumshatish choralari talab qiladi. Shu bilan birga, quyidagi jadvallarda keltirilganidek, quyidagi ekologik va ijtimoiy jihatlar maxsus EChBRlar orqali boshqarilishi kerak.

Jadval5 .1 : Loyihani ekspluatatsiyadan chiqarish bosqichidagi asosiy ekologik jihatlari

№	Ekologik ta'siri/jihati	EIBMRni qo'llab-quvvatlovchi rejalar va boshqa hujjatlar	Bog'liq jihatlar va rejalar	Ma'sul
1. Xavfli materiallar				
1.1	<p>Xavfli materiallar zaxirasi ekspluatatsiyadan chiqarish bosqichidan oldin to'liq ishlatilishi yoki sotilishi va boshqa tomonga o'tkazilishi kerak</p> <p>Zahiradagi xavfli materiallarni saqlash, tashish va qayta ishlash ularning atrof-muhitga va xodimlarga ta'sirini oldini olish uchun boshqarilishi kerak.</p>	<p>Ishlab chiqarish rejasi</p> <p>Xavfli materiallarni EChBR</p>	<p>Qazish ishlari rejasi</p> <p>Ta'minot zanjirini boshqarish siyosati</p>	<p>Ekologiya bo'limi</p> <p>Qurilish bo'limi</p> <p>Ekspluatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchilar</p>
2. Havo va issiqxona gazlari emissiyasi				
2.1	<p>Buzish ishlari va avtomobil harakati paytida chang hosil bo'lishi</p> <p>Idishlarni, tanklarni, quvurlarni demontaj qilishda uchuvchi organik birikmalar (UOB) emissiyasi</p> <p>Tabiiy gaz quvurlarini demontaj qilishda metan emissiyasi</p>	<p>Havo emissiyasi EChBR</p>	<p>Qazish ishlari rejasi</p>	<p>Ekologiya bo'limi</p> <p>Qurilish bo'limi</p> <p>Ekspluatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchilar</p>
3. Tuproq va yer osti suvlari				
3.1	<p>buzish ishlari paytida tuproqning chiqindilar bilan ifloslanishi</p> <p>Qazish ishlari paytida xavfli tarkibga ega yer osti idishlari, tanklar va quvurlarning shikastlanishi</p>	<p>Chiqindilarni EChBR</p> <p>Qazish ishlari rejasi</p>	<p>Tuproqning meliorativ holatini yaxshilash rejasi</p> <p>Ta'minot zanjirini boshqarish siyosati</p>	<p>Ekologiya bo'limi</p> <p>Qurilish bo'limi</p> <p>Ekspluatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchilar</p>
4. Chiqindilarni boshqarish				
4.1	<p>Ishlab chiqarish uskunalarini demontaj qilish natijasida chiqindilarni qayta ishlash</p> <p>Tuproqning ifloslanishi</p> <p>Chiqindilarni qayta tiklash zararsizlantirilmagan xavfli chiqindilarni olib tashlashni talab qilishi mumkin</p>	<p>Chiqindilarni EChBR</p> <p>Tuproqning meliorativ holatini yaxshilash rejasi</p>	<p>Ta'minot zanjirini boshqarish siyosati.</p> <p>Chiqindilarni qayta ishlash rejasi</p>	<p>Ekologiya bo'limi</p> <p>Qurilish bo'limi</p> <p>Ekspluatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchilar</p>
5. Yer usti suv havzalari				

Nº	Ekologik ta'siri/jihati	EIBMRni qo'llab-quvvatlovchi rejalar va boshqa hujjatlar	Bog'liq jihatlar va rejalar	Ma'sul
5.1	Tozalanmagan oqava suvlarni suv havzalariga oqizish	Er usti va er osti suvlari EChBR	Xavfli materiallar EChBR	Ekologiya bo'limi Qurilish bo'limi Ekspluatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchilar
6. O'simlik va hayvonot dunyosiga ta'siri				
6.1	Uskunalar va binolar olib tashlanganidan keyin buzilgan erlar qayta ishlanishi kerak Suv havzasining biologik xilma-xilligini baholash va ta'sirni yumshatish choralarini ko'rish kerak	Qayta tiklash rejasi Agar talab qilinsa, suv omborini ekspluatatsiyadan chiqarish rejasi va bioxilma-xillikni boshqarish rejasi	-	Ekologiya bo'limi Qurilish bo'limi Ekspluatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchilar

Jadval5 .2 : Loyihani ekspluatatsiyadan chiqarish bosqichidagi asosiy ijtimoiy jihatlar

Nº	Ijtimoiy ta'siri/jihati	EIBMR qo'llab-quvvatlovchi rejalar va boshqa hujjatlar	Bog'liq jihatlar va rejalar	Ma'sul
1. Jamoatchilikning shikoyatlarini ko'rib chiqish				
1.1	Jamoatchilikning shikoyatlarini boshqarish va hal qilish	Jamoatchilikning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmi	Ekspluatatsiyadan chiqarish bosqichi uchun MTJQR JAM	Ekspluatatsiyadan chiqarish bosqichi uchun ShGKMning JAM Ekspluatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchilar
2. Ishchi va mehnat sharoitlari				
2.1	Ishdan bo'shatish	ShGKMning ishdan bo'shatish rejasi	ShGKMning jamoaviy shartnomasi Ishchilarning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmi	Inson resurslarini boshqarish (kadrlar) bo'limi Shikoyatlarni boshqarish va nazorat qilish bo'limi
2.2	Ishchilar uchun turar joy xizmatlari	Ekspluatatsiyadan chiqarish pudratchisining ishchilar turar joyi EChBR	XMK/YeTTB "Ishchilarning turar joyi: jarayonlar va standartlar" yo'riqnomasiga muvofiq xodimlar yotoqxonalarini tekshirish ro'yxati Ishchilarning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmi	Ekspluatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchilar
2.3	Ishchilarni demobilizatsiya qilish	ekspluatatsiyadan chiqarish pudratchisining ishchi kuchini demobilizatsiya qilish EChBR	Ishchilarning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmi	Ekspluatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchilar

№	Ijtimoiy ta'siri/jihati	EIBMR qo'llab-quvvatlovchi rejalar va boshqa hujjatlar	Bog'liq jihatlar va rejalar	Ma'sul
2.4	Ishdan bo'shatilgan pudratchi va subpudratchilar ishchilarining mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi	Chiqaruvchi pudratchining SXA rejasi	Trafik EChBR Xavfli materiallar EChBR Chiqindilarni EChBR Ekspluatatsiyadan chiqarish pudratchining favqulodda vaziyatlarda harakat qilish rejasi	Ekspluatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchilar
3. Ta'minot zanjiri				
3.1	Ta'minot zanjiri boshqaruvi	ShGKM ta'minot zanjiri nizomi Ekspluatatsiyadan chiqarish pudratchining ta'minot zanjirini boshqarish rejasi	Inson huquqlari nizomi	Xaridlar va Ta'minot bo'limi Ekspluatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchilar
4. Jamiyat salomatligi, xavfsizligi va muhofazasi				
4.1	Umumiy foydalanishdagi yo'llardan foydalanish paytida transport xavfsizligi	Trafik EChBR	Xavfli materiallar EChBR Chiqindilarni EChBR Ekspluatatsiyadan chiqarish pudratchisining SXA rejasi	Ekspluatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchilar
4.2	Favqulodda vaziyatlar	Ekspluatatsiyadan chiqarish pudratchining favqulodda vaziyatlarda harakat qilish rejasi	Xavfli materiallar EChBR Chiqindilarni EChBR Ekspluatatsiyadan chiqarish pudratchining SXA rejasi	Ekspluatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchilar
4.3	Buzuvchi ishchilar va mahalliy aholi o'rtasidagi nizolar	Odob-axloq qoidalari	Jamoatchilikning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmi	Ekspluatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchilar
4.4	Yuqumli kasalliklar	Yuqumli kasalliklarni bartaraf qilish tartibi	Jamoatchilikning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmi	Ekspluatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchilar
5. Yer olish va ko'chirish				
5.1	Iqtisodiy ko'chish va ekspluatatsiyadan chiqarish bosqichi uchun vaqtincha er olish tufayli yashashni tiklashni rejalashtirish	Hayotni tiklash rejasi (agar mavjud bo'lsa)	ShGKMning qayta joylashtirish nizomi asosi Jamoatchilikning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmi	ShGKM
6. Madaniy meros				
6.1	Madaniy merosni muhofaza qilish	Imkoniyatlarni topish tartibi	-	ShGKM
7. Inson huquqlari				
7.1	Inson huquqlarini muhofaza qilish	ShGKMning inson huquqlari bo'yicha nizomi	ShGKMning Axloq kodeksi	ShGKM

№	Ijtimoiy ta'siri/jihati	EIBMR qo'llab-quvvatlovchi rejalar va boshqa hujjatlar	Bog'liq jihatlar va rejalar	Ma'sul
			Ishchilar va jamoatchilikning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmlari	

Batafsil ekologik va ijtimoiy boshqaruv va monitoring faoliyati, mas'ul tomonlar, ushbu tadbirlarni amalga oshirish uchun KPilar ekspluatatsiyadan chiqarish bosqichi uchun tegishli faoliyatga oid boshqaruv rejalarida boshlanadi.

5.5 Monitoring va nazorat

5.5.1 SXAI monitoringi

Kompaniya SXAI talablariga muvofiqligini ta'minlash uchun amalga oshirilgan ekspluatatsiyadan chiqarish faoliyatini nazorat qiladi va nazorat qiladi. Tekshiruvlarni tashkil etish va o'tkazish tartibi tegishli hujjatlar bilan belgilanadi.

Mehnat to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofqlik auditi tashqi ixtisoslashgan tashkilotlar tomonidan amalga oshiriladi, shundan so'ng Audit hisoboti tuziladi.

ShGKM mehnatni muhofaza qilish bo'yicha mutaxassisi ekspluatatsiyadan chiqarish pudratchisi va barcha subpudratchilarning asosiy ishchilar huquqlari, shu jumladan bolalar mehnati, majburiy mehnat, ta'qiblar, zo'ravonlik va qo'rqitish, shuningdek, ishchilarning shikoyatlari va ularni hal qilish bilan bog'liq huquqlari bo'yicha muntazam tekshiruvlar o'tkazadi. Mehnatni muhofaza qilish bo'limi xodimi, shuningdek, ishchilarning turar joy lagerini tekshirish uchun javobgar bo'ladi.

ShGKMning mehnatni muhofaza qilish bo'yicha xodimi, shuningdek, ishdan bo'shatish jarayonini kuzatish va shikoyatlarni hal qilish uchun javobgar bo'ladi.

Ekologik monitoring va nazorat ShGKMning malakali xodimlari yoki mustaqil ixtisoslashtirilgan tashkilotlar tomonidan tasdiqlangan dasturlar va usullarga muvofiq malakali ekspertlar bilan amalga oshiriladi. Monitoring natijalari hujjatlashtiriladi, tahlil qilinadi va agar kerak bo'lsa, muvofqlikni tahlil qilish va atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha harakatlar rejalarini ko'rib chiqish uchun asos sifatida qo'llaniladi. Ushbu dasturlar atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatishning oldini olish, chiqindilarni utilizatsiya qilishni nazorat qilish, suv havzalarini muhofaza qilish va yerdan oqilona foydalanishni ta'minlashga qaratilgan.

ekspluatatsiyadan chiqaruvchi pudratchi va subpudratchilarning SXAI talablariga muvofiqligi monitoringi EChBR talablariga muvofiq ishning butun davri davomida doimiy ravishda amalga oshiriladi. Aniqlangan nomuvofqliklar va/yoki xatarlarni tekshirish va tahlil qilish Pudratchining vakolatli vakillari bilan har hafta o'tkaziladi.

SXA menejerlari ShGKM rahbariyatiga ushbu EIBMR va EChBRlarda belgilangan Kompaniyaning majburiyatlarini bajarishning borishi to'g'risidagi ma'lumotlar bilan davriy (oylik) hisobotlarni tayyorlaydi va ekspluatatsiyadan chiqarish pudratchisidan olingan ma'lumotlarni hisobga oladi. Hisobotlar monitoring natijalarining hujjatli dalillarini o'z ichiga oladi (masalan, havo sifatini tekshirish, shovqin monitoringi, ko'ngilsiz hodisalar) qabul qilingan majburiyatlarga muvofiqligini ko'rsatish.

Bundan tashqari, ShGKM hamjamiyat va ishchilarning shikoyatlarini va ularni MTJQR va ishdan bo'shatish rejasiga muvofiq hal qilishni nazorat qiladi.

5.5.2 Ekologik va ijtimoiy samaradorlikni nazorat qilish

Tadbirlarga rioya etilishi va ularni amalga oshirish samaradorligi turli darajadagi tekshirishlar davomida baholanadi va nazorat qilinadi. Nazoratning o'ziga xos xususiyatlari va turlari 5.3-jadvalda tasvirlangan.

Jadval5.3: Ichki va tashqi auditlar va tekshiruvlar

№	Nazorat turi	Intervallar
Ichki auditlar va tekshirishlar		
A1	Integratsiyalashgan boshqaruv tizimi doirasidagi auditlar. Ushbu auditlar Kompaniya boshqaruv tartib-qoidalari va rejalarining dolzarbligi va samaradorligini tahlil qilish hamda IBT va uning elementlarining ISO 14001, ISO 45001 standartlari talablariga umumiy muvofiqligini baholash maqsadida amalga oshiriladi. Ular Kompaniya xodimlari tomonidan amalga oshiriladi (buyurtma bilan tayinlanadi).	Audit dasturiga muvofiq
A2	Kompaniya va pudratchilar tomonidan EIBMRda belgilangan talablarga muvofiqligini baholash va chora-tadbirlarni amalga oshirish doirasida muntazam tekshiruvlar, ob'yektni batafsil tekshirish, Kompaniya va pudratchilar xodimlari bilan suhbatlar, hujjatlarni ko'rib chiqish va boshqa tadbirlar, shuningdek, Kompaniya va pudratchilar tomonidan Loyihaga qo'yiladigan talablarni o'z ichiga olgan boshqa hujjatlarda. Ular Kompaniya xodimlari tomonidan amalga oshiriladi.	Har hafta
A3	Muntazam tekshiruvlar, saytni batafsil tekshirishlar, xodimlar bilan suhbatlar, hujjatlarni ko'rib chiqish va EIBMRda, shuningdek loyihaga qo'yiladigan talablarni o'z ichiga olgan boshqa hujjatlarda belgilangan talablarga muvofiqligini baholash va boshqa tadbirlar, va ekspluatatsiyadan chiqarish pudratchi va subpudratchilarga nisbatan qo'llaniladi. Ular ichki nazorat va subpudratchilar nazorati doirasida ekspluatatsiyadan chiqarish pudratchilar xodimlari tomonidan amalga oshiriladi.	Har hafta
A4	Ishdan bo'shatish pudratchining Kompaniya mehnat bo'yicha mutaxassisi va barcha subpudratchilar tomonidan muntazam auditlar (shu jumladan xodimlar bilan suhbatlar, hujjatlar va ishchilarning shikoyatlari jurnallari) bolalar mehnati, majburiy mehnat, ta'qiblar, zo'ravonlik va qo'rqitish bilan bog'liq bo'lgan asosiy ishchilar huquqlari bo'yicha, shuningdek, ishchilarning shikoyatlari va ularni hal qilish.	Har oy
A5	XMK/YetTBning "Ishchilarning turar joyi: jarayonlar va standartlar" yo'riqnomasidagi nazorat ro'yxatidan foydalangan holda Kompaniyaning mehnat bo'yicha mutaxassisi tomonidan ishchilarning turar joy lagerining muntazam auditi (shu jumladan ishchilar, lager aholisi bilan suhbatlar, hujjatlar va shikoyatlar jurnallarini ko'rib chiqish).	Har oy
A6	Ekspluatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchining jamoatchilik shikoyatlarini boshqarish bo'yicha muntazam tekshiruvlar va ShGKM JAM tomonidan hal qilinishi.	Har oy
A7	Ishdan bo'shatish to'g'risidagi shikoyatlarni muntazam ravishda tekshirish va ShGKM Mehnat bo'limi xodimi tomonidan hal qilish.	Har hafta
A8	Ishni qisqartirish rejasining bajarilishini baholash	Ishdan bo'shatish tugagandan so'ng

№	Nazorat turi	Intervallar
A9	Ta'minot zanjirining yangi tashkilotlarini ekspluatatsiyadan chiqarish pudratchisi tomonidan muntazam ravishda xodimlarning asosiy huquqlari, shu jumladan bolalar mehnati, majburiy mehnat, mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi, shuningdek, tashqi xizmat so'rovnomasidan foydalangan holda genderga asoslangan zo'ravonlik va ta'qiblar bilan bog'liq bo'lgan auditlar.	Shartnoma tuzishdan oldin
Tashqi auditlar		
B1	Normativ-huquqiy hujjatlar talablariga muvofiqlik darajasini aniqlash maqsadida O'zbekiston Respublikasi davlat nazorati organlari tomonidan o'tkaziladigan audit.	Amaldagi talablarga muvofiq muntazam ravishda; rejadan tashqari - so'rov bo'yicha

Tekshiruvlar tasdiqlangan tekshirishlar jadvaliga muvofiq muntazam ravishda amalga oshiriladi. Bundan tashqari, rejadan tashqari (maxsus maqsadli) tekshiruvlar ham mavjud. Tekshiruvlar muayyan masalalarga yo'naltirilgan bo'lishi mumkin yoki ular turli muammolarni ko'rib chiqish, nazorat ro'yxatlari va fotosuratlar yordamida majmuani ko'rib chiqish auditi shaklida amalga oshirilishi mumkin. Auditorlik tekshiruvlari, o'z navbatida, tabiatan keng qamrovli bo'lib, ular tasdiqlangan jadvalga muvofiq amalga oshiriladi va ekologik va ijtimoiy masalalarning keng doirasini qamrab oladi. Shuni ham ta'kidlash kerakki, audit nafaqat majmuani vizual tekshirishni, balki hujjatlar bilan ishlashni va xodimlar bilan suhbatni ham o'z ichiga oladi.

Ekspluatatsiyadan chiqarish pudratchisi bunday tekshiruvlar va tekshirishlar uchun maxsus jadvallarni ishlab chiqadi, ular tekshirish doirasini (aniq nima nazorat qilinishi kerak), jadallikni, ularni amalga oshirish uchun javobgarlikni va zarur nazorat varaqlarini belgilaydi. Ushbu tartib-qoidalar va nazorat varaqlari ekspluatatsiyadan chiqarish EIBMR va tegishli hujjatlar talablarini hisobga olgan holda ishlab chiqilishi kerak. Tekshiruvlar va tekshirishlar jadvallari ekspluatatsiyadan chiqarish pudratchilarining ekologik va ijtimoiy boshqaruv tizimining bir qismi bo'lishi va Kompaniya tomonidan kelishilgan bo'lishi kerak. Tekshiruvlar va tekshirishlar natijalari ekspluatatsiyadan chiqarish pudratchisi tomonidan ShGKMga davriy hisobotlarning bir qismi sifatida taqdim etiladi.

5.5.3 Nomuvofiqliklarni aniqlash va bartaraf etish

Auditlar va tekshirishlar ro'yxatga olingan barcha nomuvofiqliklarning sabablarini va bartaraf etilishi kerak bo'lgan nomuvofiqliklarni aniqlaydi.

Audit davomida aniqlangan nomuvofiqliklarni boshqarish quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Muvofiqlik holatlarini aniqlash va birlamchi qayd qilish;
- Aniqlangan nomuvofiqliklarni bartaraf etish, ularning ta'sirini yumshatish, aniqlangan nomuvofiqliklarni bartaraf etish bo'yicha tuzatish harakatlarini amalga oshirish;
- nomuvofiqlik sabablarini aniqlash va nomuvofiqlik sabablarini va ularning takrorlanishini bartaraf etish bo'yicha tuzatish harakatlarini ko'rish zarurligini baholash;
- Tuzatish harakatlarini amalga oshirish va ularning natijalarini qayd qilish;
- Amalga oshirilgan tuzatish harakatlarining samaradorligini tahlil qilish.

Agar amalga oshirilgan tuzatish harakatlari samarasiz bo'lsa (ya'ni barcha rejalashtirilgan tadbirlar amalga oshirilgandan so'ng, nomuvofiqliklar takrorlanasa), sabablarni ko'rib chiqish va nomuvofiqlik sabablarini bartaraf etadigan yangi tuzatish harakatlarini rejalashtirish va amalga oshirish kerak. Ko'rib chiqish SXAI boshqaruv tizimini takomillashtirish va o'zgartirish imkoniyatlarini baholashni o'z ichiga olishi kerak.

5.5.4 Asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari

Auditlarni/baholashlarni/tekshiruvlarni o'tkazishda muvofiqlik asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari (KPI) yoki har bir faoliyatga oid boshqaruv rejasini (ECHBR), nizomi va tartibi (agar mavjud bo'lsa) bo'yicha

baholanadi. KPI bu samaradorlikni tekshirish, yumshatish choralari samaradorligini baholash va ish faoliyatini yaxshilashni namoyish qilish uchun foydalaniladigan miqdoriy va sifat o'lchovi hisoblanadi.

Tegishli KPIlar iloji boricha har bir tegishli ECHBR, nizom va tartiblarda belgilanadi. KPIlarekologik omillar uchun minimal ekologik va ijtimoiy standartlar va chegara qiymatlarini belgilaydi. KPIlar loyiha hujjatlaridan, standartlardan, milliy standartlardan, ta'sirni baholash hujjatlaridan va Kompaniya va Bosh pudratchining mavjud boshqaruv tizimlaridan olinadi. Agar, KPI qiymatlaridan birortasi loyiha standartlarida nazarda tutilgan darajadan oshib ketsa, yumshatish choralari takomillashtirish zarurati tekshiriladi va kerak bo'lganda amalga oshiriladi.

5.6 Qurilish bosqichini boshqarish rejalariga o'xshash, Eksploatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchining Loyiha standartlari bilan tartibga solingan KPIlarni o'z ichiga olgan ECHBRLari, nizomlari va tartiblari ishlab chiqiladiHisobot

5.6.1 Ichki hisobot

Kompaniyaning tayinlangan mutaxassislari har oyda yuqori rahbariyat uchun eksploatatsiyadan chiqarish paytida E&I boshqaruv tizimining ishlashi to'g'risida hisobot tayyorlaydilar. Ushbu hisobotlar, *jumladan*, Ekologik va ijtimoiy xavf va ta'sirlarni boshqarishga qaratilgan chora-tadbirlarni to'xtatish EIBMRni amalga oshirish samaradorligi to'g'risidagi ma'lumotlarni o'z ichiga olishi mumkin.

Eksploatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchi va barcha subpudratchilar ShGKMga davriy SXAI hisobotlarini, shu jumladan amaldagi talablarga muvofiqligi to'g'risida oylik hisobotlarni taqdim etishlari shart. Ushbu hisobotlar quyidagi ma'lumotlarni o'z ichiga olishi kerak:

- O'tkazilgan audit/tekshiruvlar,
- Aniqlangan nomuvofiqlik holatlari va amalga oshirilgan tuzatish harakatlari;
- Baxtsiz hodisalar, hodisalar, favqulodda vaziyatlar (shu jumladan javob berish va oqibatlarini bartaraf etish to'g'risidagi ma'lumotlar, shuningdek, tuzatish harakatlari);
- SXAI hisobotlarini tayyorlash uchun taqdim etilgan boshqa ekologik va ijtimoiy ma'lumotlar va ECHBRLarda taqdim etilgan KPIlarga muvofiqligi to'g'risidagi ma'lumotlar.

Hisobot shakllari ShGKMning SXAI bo'linmalari va eksploatatsiyadan chiqarish pudratchisi o'rtasida kelishilgan.

5.6.2 Tashqi hisobot

MTJQRda aks ettirilgan xalqaro talablarga muvofiq, Kompaniya, shuningdek, manfaatdor tomonlar va TDJga Loyihani eksploatatsiyadan chiqarish jarayoni va E&I samaradorligi to'g'risida hisobotlarni taqdim etadi. Bunday hisobot axborot varaqalari yoki boshqa foydalanish mumkin bo'lgan formatda bo'lishi mumkin va Kompaniya veb-sayti orqali e'lon qilinadi va tegishli mahallalar orqali bevosita zarar ko'rgan jamiyatga qog'oz nusxada tarqatiladi.

5.7 Ekologik va ijtimoiy ta'lim

5.7.1 Kompaniya xodimlarini o'qitish

Kompaniya xodimlarini o'qitish dasturi quyidagi asosiy modullarni o'z ichiga oladi:

- Loyihani eksploatatsiyadan chiqarish bosqichida ishtirok etgan barcha SXA menejerlari va ishchilariga taqdim etilgan SXAI bo'yicha o'quv dasturlari to'plami.

Shunday qilib, boshqa o'quv dasturlari qatorida SXAI menejerlari va mutaxassislari quyidagi o'quv dasturlaridan o'tadilar:

- SXAI auditi/tekshirishlarining bajarilishi,
- Quyidagilar haqida xabardorlikni oshirish uchun ichki xavfsizlik xodimlarini o'qitish:
  - Inson huquqlarining muhim muammolari (xususan, xodimlar va jamoat xavfsizligi),
  - Amaldagi xalqaro standartlarning talablari,
  - Ish joyida mavjud bo'lgan turli xil madaniy va etnik kelib chiqishi,
- Eksploatatsiyadan chiqarish EIBMR va uning qo'shimcha rejalarini amalga oshirish talablari va usullari bo'yicha maxsus trening.

5.7.2 Ekspluatatsiyadan chiqarish pudratchisi va subpudratchilarni o'qitish

Pudratchilar uchun o'qitish talablari quyidagicha umumlashtiriladi:

Pudratchining SXA menejerlari

- Ekspluatatsiyadan chiqarish Pudratchining SXA menejerlarini EIBMR, ekspluatatsiyadan chiqarish rejasi, EChBRLar va tartiblarning asosiy talablari bo'yicha o'qitish, shuningdek Pudratchining o'z boshqaruv tizimi doirasida ushbu talablarni amalga oshirish bo'yicha o'qitish.

Pudratchining barcha xodimlarini SXA bo'yicha umumiy o'qitish

- Barcha pudratchilar tomonidan loyihada ishlaydigan o'z xodimlariga qonun talablariga muvofiq SXA bo'yicha o'z vaqtida ta'lim beriladi. Shuningdek, tegishli malakaga ega bo'lgan xodimlarga Loyiha qurilish maydonchasiga kelishdan oldin o'qitish amalga oshiriladi. Majmuaga kirish uchun xodimning ushbu treningni tugatganligi to'g'risidagi hujjat ko'rinishda ma'lumotnoma talab qilinadi.
- Ekspluatatsiyadan chiqarish Pudratchisi va subpudratchilarning barcha xodimlari Loyiha hududiga kelganlarida bir qator qisqa tanishtiruvlardan o'tadilar (qonun va Kompaniyaning ichki qoidalari talab qilgan taqdirda, takroriy ko'nikma ham o'tkaziladi). ko'nikmalar ekspluatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchi tomonidan o'tkaziladi va quyidagi jihatlarni qamrab oladi:
  - Ekspluatatsiyadan chiqarish bilan bog'liq ekologik va ijtimoiy xavflar,
  - Shikoyat bilan bog'liq tartiblar,
  - Odob-ahloq kodeksi (shu jumladan madaniy xabardorlik elementi va mahalliy jamiyatlar bilan o'zaro munosabatlar),
  - Atrof-muhit ifloslanishining oldini olish bo'yicha umumiy chora-tadbirlar;
  - E&Ining salbiy ta'sirini nazorat qilish choralari,
  - Chiqindilarni boshqarish tartiblari/ko'rsatmalari,
  - Ekspluatatsiyadan chiqarish Pudratchisining SXAI boshqaruv tartib-qoidalari,
- Ish joyidagi ko'rsatmalar har bir yangi faoliyat boshlanishidan oldin bo'lim boshliqlari / mutahassislari tomonidan xodimlarga taqdim etiladi va ular ushbu faoliyatga tegishli SXAIning asosiy talablarini qamrab oladi.

Ekspluatatsiyadan chiqarish Pudratchining xaridlar va shartnoma bo'yicha menejerlarini o'qitish

- Loyihaning inson huquqlari tamoyillari va ularning roliga tegishli siyosati bo'yicha trening.

Ekspluatatsiyadan chiqarish EIBMRni ishlab chiqish uchun tayyorlangan ixtisoslashtirilgan rejalar va tartib-qoidalar Kompaniya va ekspluatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchi xodimlarini (shu jumladan, barcha subpudratchilarni) o'qitishga, shuningdek tasdiqlovchi hujjatlarga qo'shimcha talablarni o'z ichiga olishi mumkin va ular yuqoridagilar bilan birgalikda ko'rib chiqilishi kerak.

Ekspluatatsiyadan chiqarish bo'yicha pudratchi o'z oylik hisobotlarida SXAI bo'yicha o'tkazilgan treninglar haqida ma'lumot berib boradi. Subpudratchilar ham, xodimlarning o'zlari bajaradigan ish uchun tegishli malakaga ega ekanligini tasdiqlovchi o'quv mashg'ulotlarini o'tganliklari (haqiqiy sertifikatlar) to'g'risidagi yozuvlarni yuritishi kerak.

ILOVA-A SHGKM BOSH REJASI

